حکومەتی هەرێمی کوردستان

وەزارەتی کاروباری ناوچەکانی دەرەووەی هەرێم

هەولێر

ڕاپۆرتێك دەربارەی گۆڕانکارییە ئیداریەکانی ناوچە دابڕاوەکان

حوزەیرانی ساڵی 2007

پارێزگای کەرکوک

پێشەکی:

دەقی ماددەی 140 لە دەستووری هەمیشەیی کۆماری عیراق فیدراڵ ئاماژە دەکات بە:

یەکەم: لەسەر دەسەلآتە جێبەجێکاریەکانە هەنگاوە پێویستییەکان بگرنە بەر بۆ تەواوکردنی جێبەجێکردنی سەرجەم بڕگەکانی ماددەی (58)[•] لە یاسای بەڕێوەبردنی ئیدارەی دەوڵەت بۆ قۆناغی کاتی.

دووەم: (ئەو ئەرکەی کە خراوەتە ئەستۆی دەسەلآتە جێبەجێکاریەکان لە حکومەتی ئینتقالی، لە ماددەی (58) ی یاسای بەڕێوەبردنی دەوڵەت بۆ قۆناغی گوازراوە دا ئاماژەی پێکراوە، بەپێی دەستوور بەردەوام دەبێتو دەدرێتە دەسەلآتە جێبەجێکاریە هەڵبژێردراوەکان، تا دەرئەنجامی قۆناغەکانی ئاسایی کردنەوە، ئامار، ڕیفراندوم لە کەرکوكو ناوچە دابڕاوەکانی دیکەدا دیاری دەکرێت بەپێی خواستی دانیشتوانی لەو ماوە دیاریکراوەدا کە بۆی دانراوە تا 31 مانگی کانونی یەکەمی ساڵی 2007.

لە ڕوانگەی ئەم ماددە دەستوریەوە پێویستە قۆناغە یەك لەدوایەکەکانی پرۆسەی ئاسایی کردنەوەو ئامارو ڕیفراندۆم جێبەجیٚ بکرێت لە ناوچە دابڕاوەکاندا بە کەرکویشەوە، بۆ دیاری کردنی خواستنی دانیشتوانی ئەم ناوچانە بۆ گەڕانەوەیان بۆ سەر هەرێمی کوردستان یان مانەوە لە ژێر ئیدارەی حکومەتی فیدراڵ، یاخود دیاری کردنی سنووری ئیداری لە چوارچێوەی ئەم ئیدارەیەدا.

ئامانج لەم ڕا پۆرتە

ئەم ڕاپۆرتە تیشك دەخاتە سەر کەرکوكو ئەو ناوچە دابڕاوانەی کە مادەی 140 لە دەستوری عیراقی فیدراڵ دەیانگرێتەوە، دەرخستنی ئەو گۆڕانکاریانەی کە لە ڕێگای لێکردنەوەی چەند پارچەیەك لەم ناوچانەو لکاندنیان بە ناوچەی دیکەوەو سەرەڕای دەرکردنی چەند بڕیارێکی ئیستیسنائی بە مەبەستی گۆڕینی یەکە ئیداریە کوردستانیەکانو گۆڕینی واقعی نەتەوەیی لەم ناوچانەدا ئەنجام دراون بە ئامانجی کەمکردنەوەی ڕێژەی کوردو دامەزراندنی چەندین یەکەی ئیداری نوێو دەستبەسەرداگرتنی زەویو زاری دانیشتوانە کوردو تورکمانەکانو بەخشینو تۆمارکردنیان بە عەرەبی هاوردە بەو شێوەیەی کە لە خزمەتی سیاسەتی تەعریبدا بێت.

[•] بڕوانە پاشکۆی ژمارە (1)

لە هەمان کاتدا ڕاپۆرتەکە تیشك دەخاتە سەر ئەو ناوچانەی کە سەرچاوە سروشتیە نیشتیمانیەکانی وەك نەوتو گازییان تێدایەو چۆن ژمارەی کرێکارە کوردەکان لە کەمبوونەوەی بەرچاودابوون بە بەراورد لەگەڵ کرێکارە عەرەبەکان لە کۆمپانیاکاندا بۆ نموونەش لە کۆمپانیای نەوتی کەرکوکدا ئەم بەراوردە بە ڕوونو ئاشکرا بەرچاو دەکەوێت.

ناوچە دابڕاوەکان پارێزگای کەرکوك، یەکە ئیدارییەکانی پارێزگای نینوی، دیالە، واسط دەگرێتەوە

یەکەم: پارێزگای کەرکوك پێش ساڵی 1957

یەکە ئیداریەکانی لیوای کەرکوك لە ساڵانی 1929 -1930 :

1- مەرکەزی لیوا: (کرکوك – داقوق – التون کوبری) دەگرێتەوە.
2- قەزای چەمچەماڵ: لە ناحیەی چەمچەماڵ پێکهاتبوو..
3- قەزای کفری- صلاحیە: پێك هاتبوو لە (کفری – توزخورماتو – قەرە تەپە – قەلاّی شیروانە – شبیجە)
4- قەزای گل: پێکهاتبوو لە هەردوو ناحیەی (گل و سەنگاو)

لە ساڵی 1936 یەکە ئیداریەکان بەم شێوەیە بوون:

1- قەزای کەرکوك: پێك هاتبوو لە ناحیەکانی (کەرکوك – ئاڵتون کۆپری – ملحە)
2- قەزای کفری: پێك هاتبوو لە ناحیەکانی (طوز – قەرە تەپە –قەلاّی شیروانە)
3- قەزای چەمچەماڵ: پێك هاتبوو لە ناحیەکانی (ئاغچەلەر – شوان – سەنگاو)
4- قەزای گل: پێك هاتبوو لە هەردوو ناحیەی (قادر کەرەم – داقوق)

لە ساڵی 1948 یەکە ئیداریەکان بەم شێوەیە بوون:

1- قەزای کەرکوك: پێك هاتبوو لە ناحیەکانی (قەرە حەسن "لیلان" – ئاڵتون کۆپری "پردێ" – ملحە – شوان)
2- قەزای کفری: پێك هاتبوو لە ناحیەکانی (کفری – پێباز – قەرە تەپە – شێروانە)
3- قەزای طوز: پێك هاتبوو لە ناحیەکانی (طوز – داقوق – قادر کەرەم)

هەیکەلی ئیداری/ لیوای کەرکوک 1957

ناوی قەزا	ناوی ناحیە	مەرکەزی ناحیە	ژمارەی گوند	کۆی ئەو گوندانەی سەر بە قەزان
کەرکوك	م. کەرکوك	کەرکوك	101	
	قەرە حەسەن	لەیلان	56	
	ئالتون کوبری	ئالتون کوبری	61	
	حەویجە	حەویجە	226	
	شوان	ڕێدار	76	420
کفری	پێباز	باوە نور	68	
	قەرە تە پە	قەرە تە پە	105	
	شێروانە	شێروانە	145	318
چەم چەماڵ	چەم چەماڵ	چەم چەماڵ	64	
	ئاغچەلەر	ئاغچەلەر	62	
	سەنگاو	گۆپتە پە	76	202
طوز	طوز	طوز	79	
	داقوق	داقوق	62	
	قادر کەرم	قادر کرم	93	234
			1274	1274

لیوای کەرکوك
بە پێی سەرژمێری دانیشتوانی ساڵی 1957
و تۆماری نفوسی گشتی ساڵی 1957

1. **قەزای کەرکوك:**

- ناحیەی حەویجە — مەرکەزەکەی حەویجە
- ناحیەی شوان — مەرکەزەکەی ڕێدار
- ناحیەی ئاڵتون کۆپری — مەرکەزەکەی ئاڵتون کۆپری
- ناحیە قەرە حەسن — مەرکەزەکەی لەیلان

2. **قەزای کفری:**

- ناحیەی پێباز — مەرکەزەکەی باوە نور
- ناحیەی شێروانە — مەرکەزەکەی سەر قەڵا
- ناحیەی قەرە تەپە — مەرکەزەکەی قەرە تەپە

3. **قەزای چەمچەماڵ**

- ناحیەی ئاغچەلەر — مەرکەزەکەی ئاغچەلەر
- ناحیەی سەنگاو — مەرکەزەکەی گۆپتەپە

4. **قەزای طوز**

- ناحیەی قادر کەرەم — مەرکەزەکەی قادر کەرەم
- ناحیەی داقوق — مەرکەزەکەی داقوق

پارێزگای کەرکوك:

بە پێی مەرسومی کۆماری ژمارە 41 لە 1976/1/29دا ڕژێم ناوی پارێزگای کەرکوکی گۆڕی بە پارێزگای تەئمیم.

ڕووبەر: 10319کم2.

ژمارەی دانیشتوان:492615 کەس بەپێی سەرژمێری ساڵی 1977(عەرەب218755 کەس، کورد 184875 کەس، کوردی فەیلی 388 کەس، تورکمان 80347 کەس ، ئەرمەن 581 کەس، سریان 4050 کەس، هی دیکە 180 کەس و نادیار3439). بەپێی سەرژمێری ساڵی 1987 ژمارەی دانیشتوان بوو بە 601219 کەس ، لە ساڵی 1997 ژمارەی دانیشتوان لە پارێزگادا بوو بە 752745 کەس (عەرەب 54459 کەس، کورد 155861 کەس، کوردی فەیلی 1108 کەس، تورکمان 50099 کەس، ئەرمەن 116 کەس، ئاشور 758 کەس، هی دیکە 204 نادیار 3 کەس) و لە ساڵی 2007 کۆی دانیشتوانی دەگاتە نزیکەی 1.280.000 کەس.

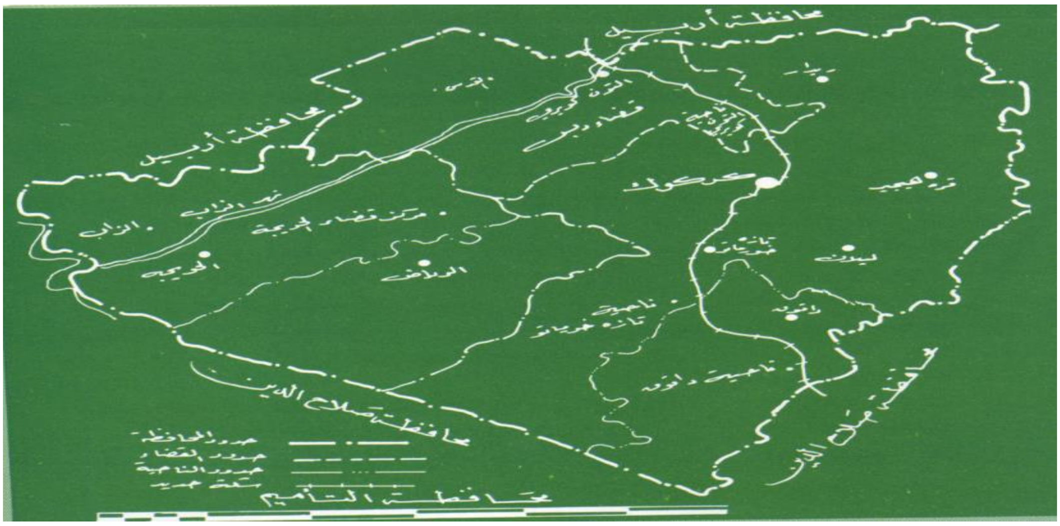

یەكە ئیداریەكانی پارێزگـای كـەركوك لـە قـەزاكانی (كـەركوك، حەویجـە، دبـس) و ناحیـەكانی تـازە خورماتو،داقوق، ریاض،عەباسی، ئاڵتون كۆپری و سەرگەڕان پێك هاتوون.

1- قەزای كەركوك: بە خواستێكی مەلەكی لە ساڵی 1937 دامەزرا.

ڕووبەر: 3122كم2 لـە بـری 406 كـم2 دوای هەڵوەشـاندنەوەی هەریەكـە لـە ناحیـەكانی شـوان, قەرەحەسەن، یایچی، ڕەبیعو لكاندنیان بە مەركەزی قەزاوە بە پێی مەرسومی كۆماری 1987/6/11 ژمارە 321 في

ژمارەی دانیشتوان: 418694 كەس بە پێی سەرژمێری ساڵی1987.

قەزای كەركوك: بنكەی بازرگانیو كشتوكاڵیو پیشەسازییە(كبریت، گـاز، نـەوت) ژمارەیـەكی زۆری حەقلی نەوتی دەوڵەمەندی تێدایە، لە ساڵی 1927 بۆ یەكەم جار لە بیری ژمارە 1 لـە بابـە گوڕگـوڕ نەوتی تێدا بەرهەم هێنرا. دۆزینەوەكان دەریانخستووە كە نەوتی كـۆكراوەی حەقلە بەرهەمهێنـەكانی دەگاتـە 25583 ملیـۆن بـەرمیل ژمـارەی بـیرە نـەوتی حەقلـەكانی (كـەركوك، بـای حەسـەن،

جمبور،....)دەگاتە 584 بیرو هەندێك لەو بیرانەی كەسەر بە حەقلی بای حەسەنن دەكەونە سنووری ئیداری پارێزگای هەولێرەوە.

پلانی بەرهەمهێنان لەم بیرانەدا بەشێوەیەكی زانستیانە نەبوو تەنها پشتی بەستبوو بە كەمترین ووزەی ناردنە دەرەوە بۆ هێڵی بۆرییەكانی (بانیاس‌و طرابلس لە سوریاو لوبنان) كە دەكەوتنە سەر دەریای ناوەڕاست، لە باشوریشەوە بە ڕێگای هێڵی ستراتیجی دەنێدرایە بەصرە لەم دوایانەشدا لە ڕێگای توركیاوە بە هۆی هێڵی عیراق – توركیا دەنێردرایە مینای جیهان كە هەر دەكەوێتە سەر دەریای ناوەڕاست.

دۆزینەوەو وەبەرهێنانی نەوت لە بەسرە لە ساڵی 1952 ەوە بووە هۆی كەمبوونەوەی وەبەرهێنان لە حەقلە نەوتییەكانی باكوور بۆ كەمترین ڕادەو ئەمەش وای كرد كە زیان بە ڕێژەی وەبەرهێنانی نەوت لەم بیرانەدا بگەیەنێت‌و بەرەو خزین (نضوب)یان بەرێت‌و وا پێویستی كرد كە وەبەرهێنان زیاد بكرێت لە ڕێگای (حەقنی ئاو لەم كێڵگانەدا)

ووزەی ناردنەدەرەوەی كۆمەڵەی ئەم بیرە نەوتیانە لە سەرەتای ساڵی حەفتاكانی سەدەی پێشوودا گەیشتە نزیكەی 72 ملیۆن تەن/ بۆ ساڵێك واتە نزیكەی 475 ملیۆن بەرمیل بۆ ساڵێك.

سەرەڕای دروستكردنی كارگەیەكی وەبەرهێنانی گازی شل بۆ سوود وەرگرتن لەو گازەی كەلەگەڵ نەوتدا وەبەردەهێنراو هەر بە مەبەستی سوود وەرگرتن لە گازەكە بۆ بەكارهێنان، بۆریەكی تیرە 14 گرێ بە درێژی ڕاكێشرا بۆ گواستنەوەی گاز بۆ بەغدادو كارگەیەكیش دروستكرا بۆ دەرهێنانی كبریت لە نەوت بە مەبەستی بەكارهێنانی لە بواری پیشەسازی‌و ناردنە دەرەوەدا.

بە مەبەستی گۆڕینی دیمۆغرافیای قەزای كەركوك بە تایبەتی‌و پارێزگای كەركوك بە گشتی، هاوڵاتیانی كوردو توركمانەكان ڕووبەڕوی هەڵمەتێكی فراوانی پاكتاوی ڕەگەزی بوونەوە حكومەتی عیراقیش ژمارەیەكی زۆر بریاری دەركرد لەوانەش بریارو مەرسومە كۆماریەكانی ژمارە 1تا 91 (هاوپێچ بە ڕاپۆرتەكەیە).

پێكهاتەی نەتەوەیی دانیشتوانی كەركوك:

ئەو زانیاریانەی كە كۆكراونەتەوە لەسەر پێكهاتەی دانیشتوانی كەركوك پێش هەڵمەتی گۆڕینی دیموغرافی:

سەرجەم زانیارییەکان جەخت لەسەر ئەوە دەکەنەوە کە کورد زیاتر لە ٪53 ی دانیشتوانی قەزاو (لە ٪64 ی دانیشتوانی پارێزگایان) پێکهێناوە.

دانیشتوانی کەرکوك بەسەر سێ نەتەوەی سەرەکیدا دابەش دەکرێن: کورد، عەرەب، تورکمان، زۆرینەشیان کوردن ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە زۆربەی هۆزەکانی ناو پارێزگا لە کوردەکانن.

لە کۆتایی ساڵی 1973 دا لە سەر ئاستی قەزای کەرکوك کۆی ژمارەی دانیشوان 270 هەزار کەس بوون(کورد 139 هەزار کەس، تورکمان 98 هەزار کەس، عەرەب 27 هەزار کەس‌و کلدو ئاشورو هی دیکەش 6 هەزار کەس)، بەلاّم لە سەر ئاستی پارێزگای کەرکوکدا کۆی ژمارەی دانیشتوان 617 هەزار کەس بوون (کورد 386، تورکمان 132 هەزار کەس، عەرەب، 93 هەزار کەس‌و کلدو ئاشورو هی دیکەش 6 هەزار کەس).

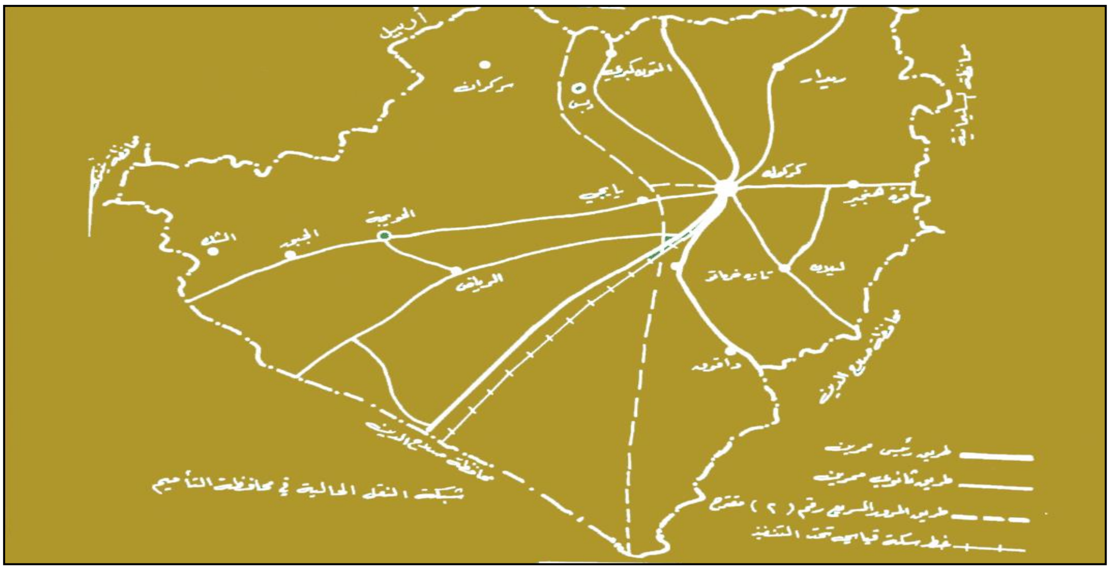

خشتەی ژمارە (1)ڕێژەی پێکهاتە جیاجیاکانی دانیشتوانی پارێزگای کەرکوك

نەتەوە	ساڵ			
	1924-1922	1957	1965	1977
کورد	65,1	48,3	36,1	37,6
عەرەب	20,9	28,2	39	44,4
تورکمان	4,8	21,4	19,5	16,3
کلدان وسریان و ئاشورو ئەرمنو هی دیکە	9,2	2,1	5,4	1,7

وێنەی بەیانی ژمارە (1) ڕێژەی پێکهاتە جیاجیاکانی دانیشتوانی پارێزگای کەرکوك

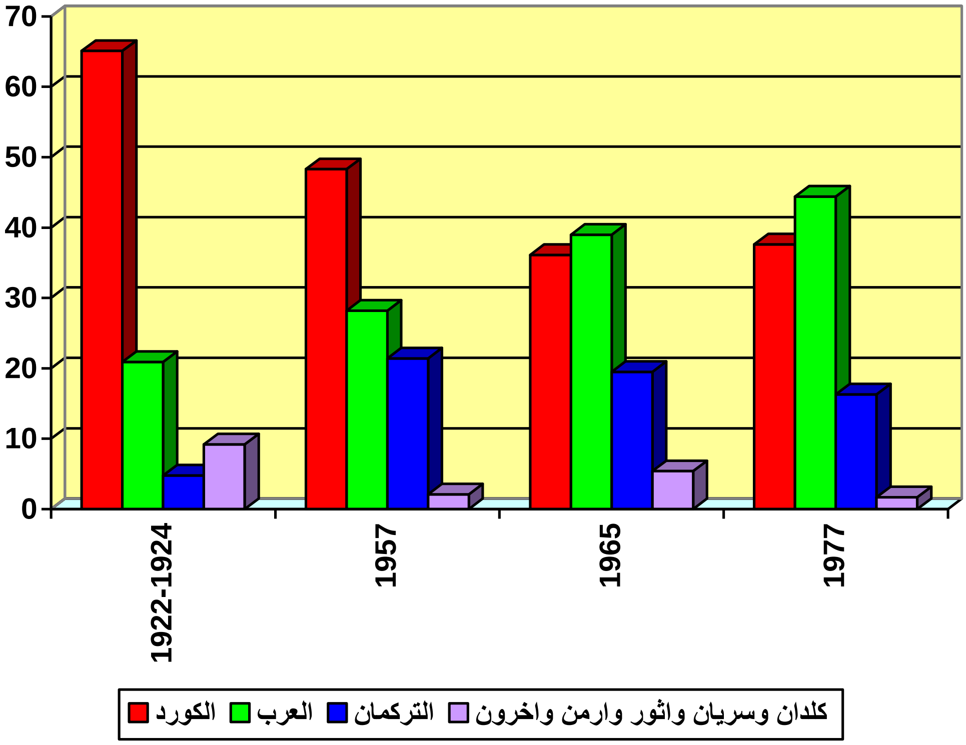

ئەم دوو ناحیەیەی لای خواروە سەر بە قەزای کەرکوکن

أ- ناحیەی تازە خورماتو:

بە پێی مەرسومی کۆماری ژمارە635لە 1960دامەزرێنراوە، ڕووبەرەکەی 1150کم2، بەپێی سەرژمێری ساڵی 1977 ژمارەی دانیشتوانی 14930 کەس بوون، لە سەرژمێری ساڵی 1987 دا بووە بە 18737 کەس.

ب-ناحیەی داقوق:

ڕووبەرەکەی: 1157کم2، بە پێی سەرژمێری ساڵی 1977 ژمارەی دانیشتوانی 20881 کەس بوون، لە سەرژمێری ساڵی 1987 دا ژمارەی دانیشتوانی بوون بە 29425 کەس.

تێبینی:

بە مەبەستی گۆڕینی دیموغرافیای ناوچەکە، دانیشتووە کوردەکانی ڕووبەڕوی پرۆسەی بەزۆرە ملێ دەرکردن بووەنەوەو لە هەمان کاتیشدا ژمارەیەکی زۆری عەرەب هێنراو‌و نیشتەجێی پارێزگا کران.

گۆڕنکاریە سەرەکیەکانی ئەم پرۆسەیەش بریتی بوون لە:

أ- جیاکردنەوەی هەردوو قەزای چەمچەماڵ‌و کەلار لە پارێزگای کەرکوك لکاندنی بە پارێزگای سلێمانیەوە بەپێی مەرسومی کۆماری 608 لە 1975/12/15.

ب- جیاکردنەوەی قەزای کفری لە پارێزگای کەرکوك‌و لکاندنی بە پارێزگای دیالەوە بەپێی بڕگەی دووەمی مەرسومی کۆماری ژمارە 608 لە 1975/12/15.

ت- جیا کردنەوەی قەزای طوزخورماتو لە پارێزگای کەرکوك‌و لکاندنی بە پارێزگای صلاح الدینەوە بە پێی مەرسومی کۆماری ژمارە 41 لە 1976/2/9.

پ- جیاکردنەوەی ناحیەی زاب لە پارێزگای موصڵ‌و لکاندنی بە پارێزگای کەرکوکەوە بە پێی بڕیاری ژمارە 111 لە 1987/11/16، کە بووە هۆی زۆربونی دانیشتوانی قەزاو کاری کردە سەر ڕێژەی ژمارەی دانیشتوان لە پارێزگای کەرکوك.

2- قەزای حەویجە (ملحە-خویلین):

بە پێی مەرسومی کۆماری ژمارە 387 ی ساڵی 1961 دامەزرا.

ڕووبەرەکـەی: 1962کـم2(دوای هەڵوەشـاندنەوەی هـەردو ناحیـەی زاب‌و عەباسـی‌و لکانـدنیان بـە مەرکەزی قەزاوە بە پێی بڕیاری ژمارە 111 لە 1987/11/16.

ژمارەی دانیشتوانی: بەپێی سەر ژمێری ساڵی 1977 ژمارەی دانیشـتوانی (52179) کـەس بـوون ڕێژەی کوردیش تێیدا %4ی کۆی دانیشتوانی پێك هێنابوو.

1- ناحیەی ریاض:

به پێی مەرسومی کۆماری ژمارە 328 لە 1961/6/29 دامەزرا.

ڕووبەرەکەی : (1311)کم2.

ژمارەی دانیشتوانی: (2888) بەپێی سەر ژمێری ساڵی 1987.

2- قەزای دبس (دوبز):

بە پێی مەرسومی کۆماری ژمارە 72 ی ساڵی 1976 دامەزرا.

ڕووبەرەکەی : (1354)کم2، دوای هەڵوەشاندنەوەی ناحیەی قودس بەپێی مەرسومی کۆمـاری ژمـارە 321 لە 1987/6/11.

ژمارەی دانیشتوانی: بەپێی سەر ژمێری ساڵی 1977 کـۆی ژمـارەی دانیشـتوانی (37815)کـەس بوون، دانیشتوانی کورد (19721) کەس بوون‌و ڕێژەی (%52.2) ی کۆی دانیشتوانیان پێك هێنابوو، عەرەب (14356) کەس‌و وڕێژەی (%38) ی کۆی دانیشـتوانیان پێکهێنـابوو، تورکمـان ژمارەیـان (3240) کەس بـوون‌و ڕێـژەی (%8.6)وکـۆی دانیشـتوان‌و سـریانیش (122) کـەس بـوون‌و ڕێـژەی (%0.3) کـۆی دانیشـتوانیان پێکهێنـابوو، بـەلاَم لـە سـەرژمێری سـاڵی 1987 دا کـۆی ژمـارەی دانیشتوانی کەم بووەوە بۆ (22316) کەس.

ئەم دوو ناحیەی خوارەوە سەر بە قەزای دبس (دوبز)ن

1- ناحیەی ئاڵتون کۆپری:

بە پێی فەرمانی مەلەکی ژمـارە 564 لـە سـاڵی 1945دا دامـەزراوە. ڕووبـەری ناحیەکـە دەگاتـە (335)کم2.

ژمارەی دانیشتوانی: بە پێی سەر ژمێری ساڵی 1987 ژمارەی دانیشتوانی مەرکەزی ناحیە (7512) کەس بوون. خشتەی ژمارە(2) ڕێژەی سەدی دانیشتووە کوردەکان لە ناحیەکەدا دەردەخات.

خشتەی ژمارە (2) ڕێژەی دانیشتوانی کورد لە ناحیەی ئاڵتون کۆپری (1947-1977)

ڕێژەی سەدی	ساڵ
70	1947
50	1957
25.7	1965
75.6	1977

وێنەی بەیانی ژمارە (2) ڕێژەی کورد لە ناحیەی ئاڵتون کوپری (1947-1977)

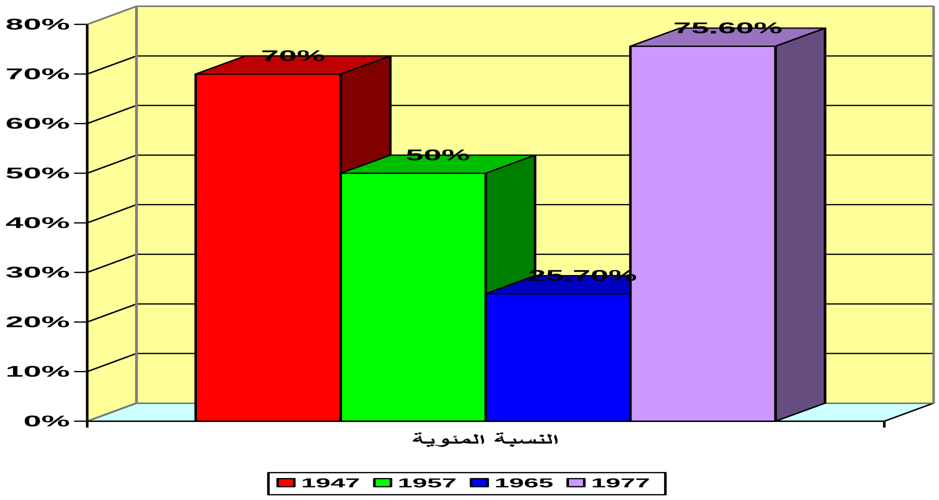

2- ناحیەی سەرگەڕان:

تا ساڵی 1957 سەر بە قەزای (مەخمور – کەندیناوە)ی پارێزگای هەولێربوو، بەلاّم بە پێی بڕیاری کۆماری ژمارە 245 لە ساڵی 2000 خرایە سەر پارێزگای کەرکوك.

بە پێی ئەو یاداشتنامەیەی کە لە لایەن سەرۆکایەتی شارەوانی سەرگەڕانەوە دراوە بە وەزیری کاروباری ناوچەکانی دەرەوەی هەرێم لە سەرەتای ساڵی 2007 دا ژمارەی دانیشتوانی (15000)کەسن.

قەزای دبس ڕووبەڕووی هەڵمەتێکی بەرفراوانی بەعەرەبکردن، دەرکردن، دەست بەسەراگرتنی زەوی زاری کشتوکاڵی بووەوە کە موڵکی جوتیارە کوردەکان بوونو بە فەرمانی لیژنەی کاروباری شیمال کە (طە یاسین ڕەمەزان) سەرۆکایەتی دەکرد ئەو زەویوزارانە لە ڕێگای گرێبەستی حکومیەوە دابەش کرانو دران بەو عەرەبە هاوردانەی کە لە پارێزگاکانی خوارووەوە هێنرابوون بە تایبەتی لە پارێزگای دیوانیەوە (القادسیە).

ئەوەی شایانی باسە بەپێی ئەو یاداشتنامەیەی کە لە سەرۆکایەتی شارەوانی سەرگەڕانەوە وەرگیراوەو لەسەرەوەش ئاماژەی پێکرا ژمارەی ئەو مامەلاّنەی کە تایبەتە بە گەڕانەوەی زەویو زارە کشتوکاڵیەکان بۆ خاوەنەکانی کە لە ڕێگای نووسینگەی ماددەی 140 تۆمارکراون ژمارەیان (2690) مامەڵەیە. ئەوەی پێویستە ئەنجام بدرێت ئەو گرێبەستانە هەڵبوەشێندرێتەوەو زەویەکان بگەڕێندرێنەوە بۆ خاوەنەکانیانو ئەو خالاّنەی کە دانراون بۆ ئەنجامدانی قۆناغی ئاسایی بوونەوە بەسەر عەرەبە هاوردەکانداجێبەجێ بکرێت.

ئاسایە بوونەوەی بارودۆخ وا پێویست ئەکات ئەم چوار ناحیەی خوارەوە بگەڕێندرێتەوە سەر پارێزگا:

1-قەزای چەمچەماڵ:

بەپێی بڕگەی یەکەمی مەرسومی کۆماری ژمارە 608 لە 1975/12/15 لە پارێزگای تەئمیم(کەرکوك) جیا کرایەوەو خرایە سەر پارێزگای سلێمانی.

ئاسایی کردنەوە: بە پێی مادەی 140 وا پێویست ئەکات ئەم مەرسومە هەڵبوەشێندرێتەوەو قەزایەکە بگەڕێندرێتەوە سەر پارێزگای کەرکوك وەك سەرەتایەك بۆ قۆناغی ئامارو ریفراندۆم.

ڕووبەر: 804 کم2 لە جیاتی 2379 کم2 (دوای هەڵوەشاندنەوەی هەردوو ناحیەی ئاخچەلەرو سەنگاوو بەستنیان بە مەرکەزی قەزاوە بەپێی ئەو مەرسومە کۆمارییەی کە لە ڕێکەوتی 1987/5/12دا دەرچووە.

ژمارەی دانیشتوان: 70552 کەس بەپێی سەرژمێری ساڵی 1987.

بە شێوەیەکی گشتی ئابووری ناوچەکە پشت بە کشتوکاڵ دەبەستێت (گەنم، جۆ، گوڵەبەڕۆژە، پاقلەمەنی، پەتاتەو تۆوی زەیت)ن سەرەڕای بوونی کێڵگەیەکی گازی گرنگ (کە تا ئێستا دەرنەهێنراوە)و دوو بیری نەوتی لێهەڵکەندراوە کە توانای هەڵگیراویان نزیکەی 279.6 ملیۆن بەرمیل نەوتە.

2-قەزای کەلار:

لە پارێزگای کەرکوك کرایەوەو لکێندرا بە پارێزگای سلێمانیەوە بە پێی مەرسومی کۆماری ژمارە 618 لە 1975/12/15.

ئاسایی کردەنەوە: بە پێی مادەی 140 وا پێویست ئەکات ئەم مەرسومە هەڵبوەشێندرێتەوەو قەزایەکە بگەڕێندرێتەوە سەر پارێزگای کەرکوك وەك سەرەتایەك بۆ قۆناغی ئامارو ڕیفراندۆم.

ڕووبەر: 2111 کم2 لە جیاتی 3332 کم2 (دوای لێکردنەوەی هەردوو ناحیەی پێبازو تیلەکۆو بەستنیان بە مەرکەزی قەزاوە بەپێی هەردوومەرسومی کۆماری یەك لەدوای یەکی ژمارە 321و 911 لە 1987/6/11 و 1987/11/16) هەروەها ناحیەی صمودیش سەر بەم قەزایە.

ژمارەی دانیشتوان: 82400 کەسن بەپێی سەرژمێری ساڵی 1987، لە کاتێکدا ژمارەی دانیشتوانی بەپێی سەرژمێری ساڵی 1977 (52773) کەس بوون.

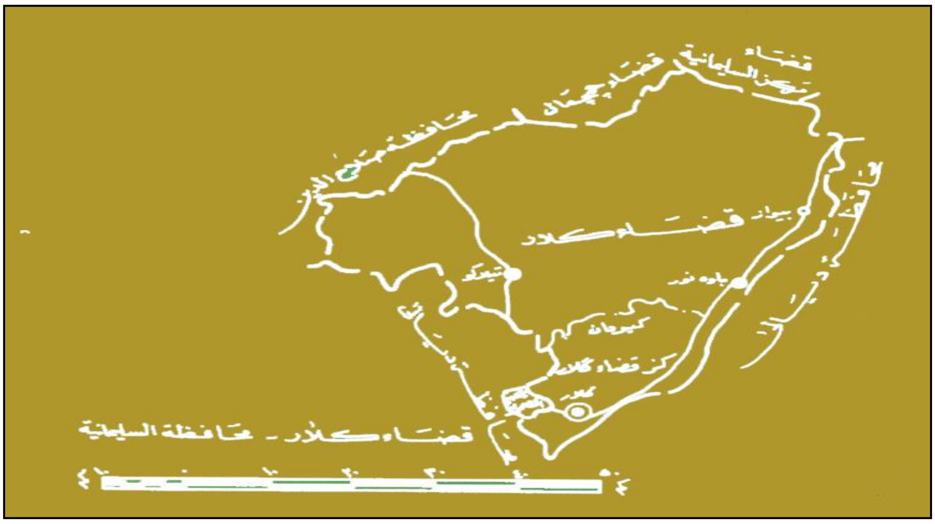

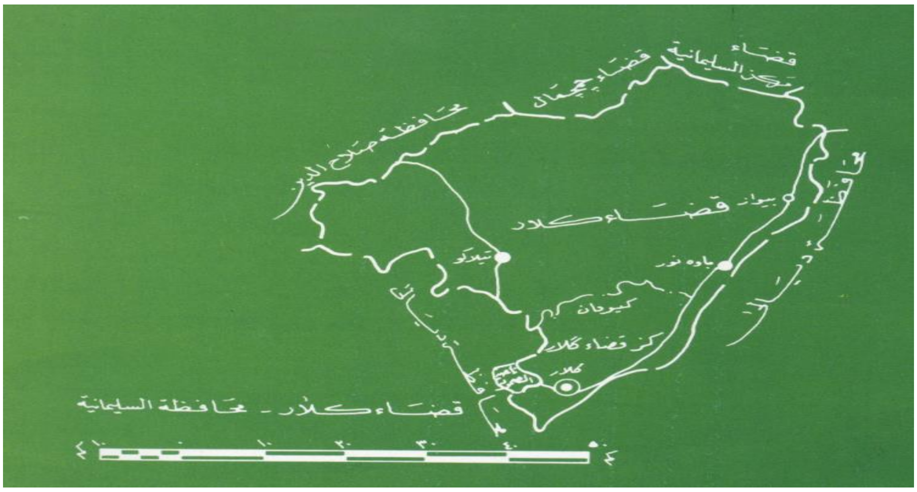

3-قەزای طوزخورماتو:

بەپێی فەرمانێکی مەلەکی ساڵی1952 دامەزرێندرا.

قەزایەکە لە پارێزگای کەرکوک جیاکرایەوەو خرایە سەر پارێزگای صلاح الدین (تکریت) بە پێی مەرسومی کۆماری ژمارە 41 لە 9-2- 1976 بەلاّم ئەم جیاکردنەیە ناحیەی داقوقی نەگرتەوە.

ئاسایی کردنەوە: بە پێی مادەی 140 وا پێویست ئەکات ئەم مەرسومە هەڵبوەشێندرێتەوەو قەزایەکە بگەڕێندرێتەوە سەر پارێزگای کەرکوک وەك سەرەتایەك بۆ قۆناغی ئامارو ڕیفراندۆم.

ڕووبەر: 573 کم2 لە بری 1542کم2، (دوای هەڵوەشاندنەوەی ناحیەی نەوجوڵو بەستنەوەی بە مەرکەزی قەزاوە بە پێی مەرسومی کۆماری ژمارە 321 لە 1987/6/11)، ئەوەی شایانی باسە نەوجوڵ دەکەوێتە ڕۆژهەڵاتی طوزخورماتوو لەسەر سنووری پارێزگای سلێمانی.

ژمارەی دانیشتوان: 51998 کەسە بە پێی سەرژمێری ساڵی 1987، لە کاتێکدا بە پێی سەرژمێری ساڵی 1977 ژمارەی دانیشتوانی 75737 کەس بوون.

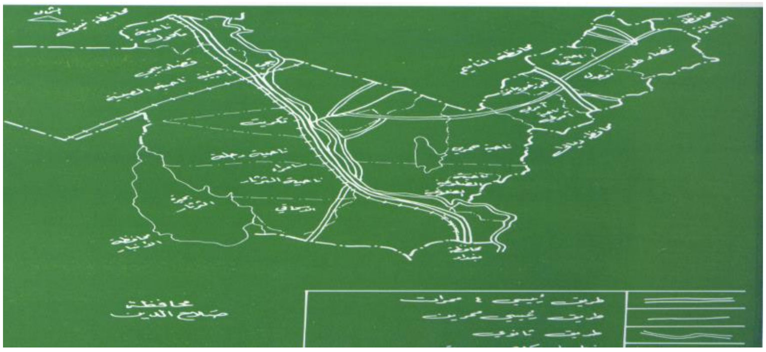

أ- ناحیەی ئامرلی:

بە پێی مەرسومی کۆماری ژمارە 439 لە 1969/4/3دامەزرێندرا.

ڕووبەر: 739 کم2

ژمارەی دانیشتوان: بە پێی سەرژمێری سالی 1977 ژمارەی دانیشتوانی 15104 کەس بوو لە کاتێکدا بە پێی سەرژمێری ساڵی 1987 ژمارەی دانیشتوانی 22522 کەس بوون.

ب- ناحیەی سلێمان بەگ:

به پێی مەرسومی کۆماری ژمارە 440 لە 1969/4/20 دامەزرێندرا.

ڕووبەر: 288 کم2 و مەرکەزەکەی گوندی سلێمان بەگی سەر بە قەزای طوزخورماتووە.

ژمارەی دانیشتوان: بە پێی سەرژمێری ساڵی 1977 ژمارەی دانیشتوانی ناحیەکە 7176 کەس بووە، لە کاتێکدا بە پێی سەرژمێری ساڵی 1987 ژمارەی دانیشتوانی بووە بە 11733 کەس.

4-قەزای کفری:

قەزایەکە لە پارێزگای تەئمیم (کەرکوك) جیاکرایەوە، خرایە سەر پارێزگای دیالی بە پێی بڕگەی دووەم لە مەرسومی کۆماری ژمارە 608 ی 1975/12/15 ئەویش لە چوارچێوەی پرۆسەی گۆڕینی دیموغرافیاو جوداکاری ڕەگەزی کە دژ بە کورد ئەنجامدرا.

ئاسایی کردنەوە: بە پێی مادەی 140 وا پێویست ئەکات ئەم مەرسومە هەڵبوەشێندرێتەوەو قەزایەکە بگەڕێندرێتەوە سەر پارێزگای کەرکوك وەك سەرەتایەك بۆ قۆناغی ئامارو ڕیفراندۆم.

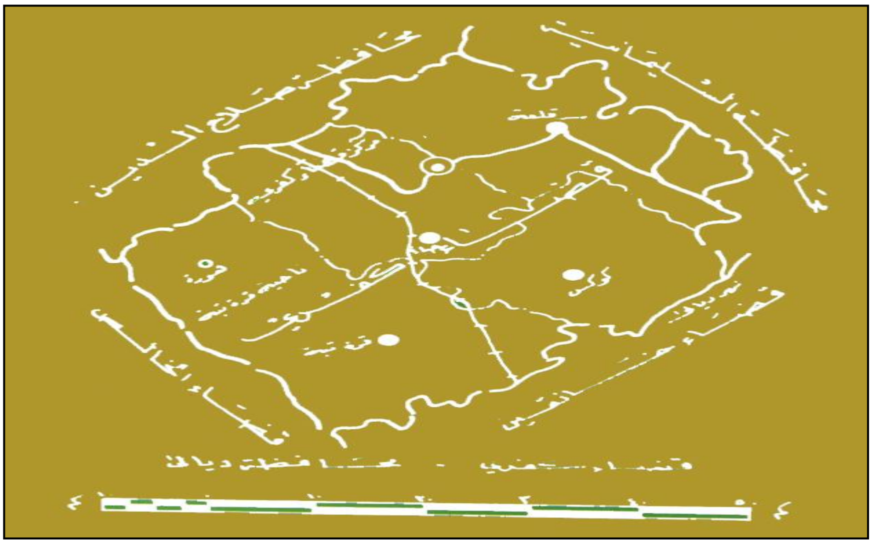

ڕووبەر: 1928 کم2 لە بری 228 کم2 دوای هەڵوەشاندنەوەی ناحیەکانی جەبارە، سەرقەڵا، کوکس و لکاندنیان بە مەرکەزی قەزاوە بە پێی ئەو مەرسومە کۆماریەی لە ڕێکەوتی 1987/6/11 دەرچووە.

ژمارەی دانیشتوان: بە پێی سەرژمێری ساڵی 1987 ژمارەی دانیشتوانی 28600 کەس بوون بە پێی ئامارە فەرمیەکانی وەزارەتی پلاندانان ڕێژەی کورد لە مەرکەزی قەزای کفریدا بەو شێوەیە بووە کە لە《خشتەی ژمارە (3)》 دا دەردەکەوێت.

خشتەی ژمارە (3) ڕێژەی سەدی کورد دەردەخات لە قەزای کفری لە ساڵانی 1947-1977

ساڵ	ڕێژەی سەدی کورد
1947	٪70
1957	٪60
1965	٪64,3
1977	٪69,2

وێنەی بەیانی ژمارە (3) ڕێژەی سەدی کورد لە قەزای کفری لە ساڵانی 1947-1977

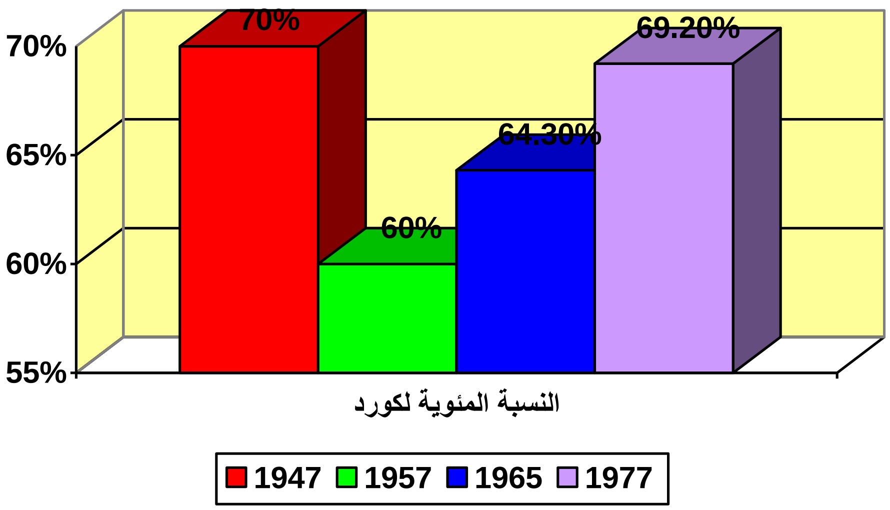

قەزایەکە ئەم ناحیەیە دەگرێتەوە

أ-ناحیەی قەرە تەپە: لە ماوەی حوکمڕانیان لە عێراقدا عوسمانیەکان بە فەرمانێك دایانمەزراند.

ڕووبەر: 913 کم2

ژمارەی دانیشتوان: 18064 کەس بە پێی سەرژمێری ساڵی1987، بەم جۆرە ژمارەی دانیشتوانی قەزا دەبێتە 46664 کەس بە پێی سەرژمێری ساڵی 1987.

تێبینی: بە پێی سەرژمێریەکی نا ڕەسمی باوەڕپێکراو ژمارەی دانیشتوانی شاری کەرکوك و پارێزگای کەرکوك لە سەرەتای ساڵی 1974دا بەو شێوەیە بوو کە لە خشتەی (4،5) دا ڕوون کراوەتەوە.

خشتەی ژمارە (4) دابەش بوونی دانیشتوانی شاری کەرکوک لە ساڵی 1974 دەردەخات

	ژمارەی دانیشتوان	عەرەب	کورد	تورکمان	اسور وکلدان وسریان وئەرمەن
ژمارەی دانیشتوان	270000	27000	139000	98000	6000
ڕێژەی سەدی	100	10	51.5	36.3	2.2

وێنەی بەیانی ژمارە (4-أ) ڕێژەی سەدی دابەش بوونی دانیشتوانی شاری کەرکوک لە ساڵی 1974

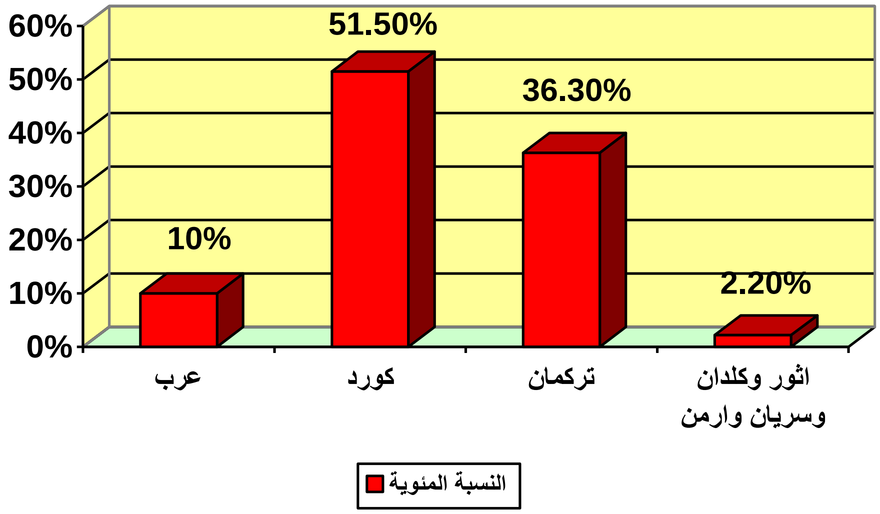

وێنەی بەیانی ژمارە (4-ب) دابەش بوونی دانیشتوانی شاری کەرکوک لە ساڵی 1974

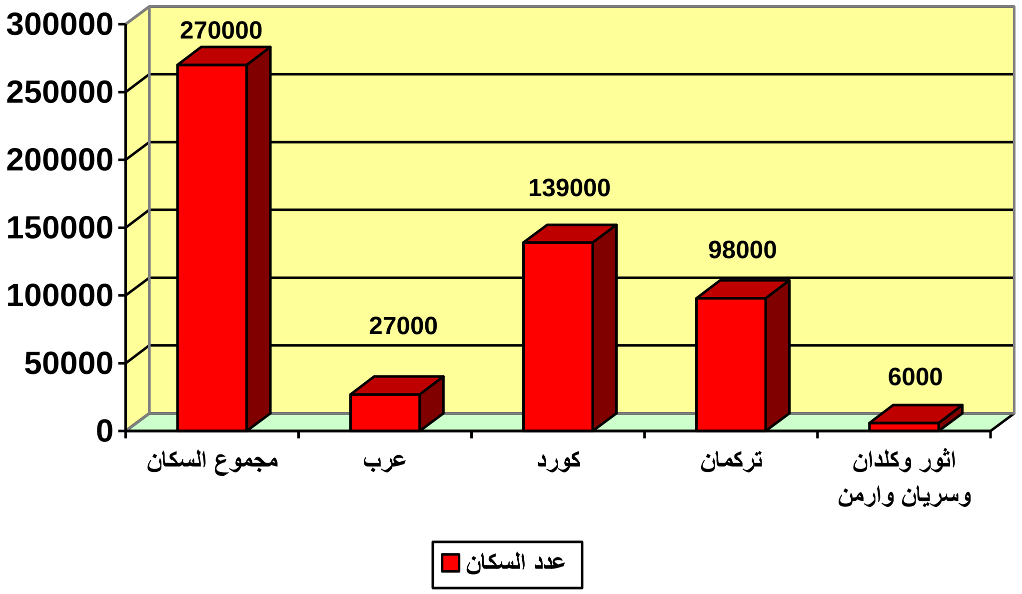

خشتەی ژمارە(5) دابەش بوونی دانیشتوانی شاری کەرکوك لە ساڵی 1974

	ژمارەی دانیشتوان	عەرەب	کورد	تورکمان	ا پور وکلدان وسریان وئەرمەن
ژمارەی دانیشتوان	617000	93000	386000	132000	6000
ڕێژەی سەدی	100	15.1	62.5	21.4	1

وێنەی بەیانی ژمارە (5-أ) ڕێژەی سەدی دابەش بوونی دانیشتوانی شاری کەرکوك لە ساڵی 1974

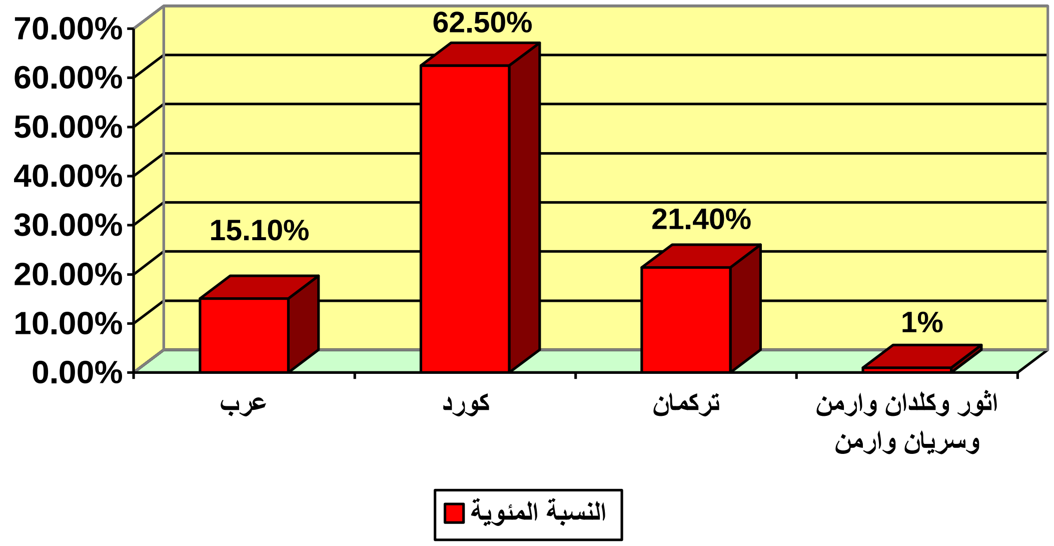

وێنەی بەیانی ژمارە (5-ب) ڕێژەی سەدی دابەش بوونی دانیشتوانی شاری کەرکوك لە ساڵی 1974

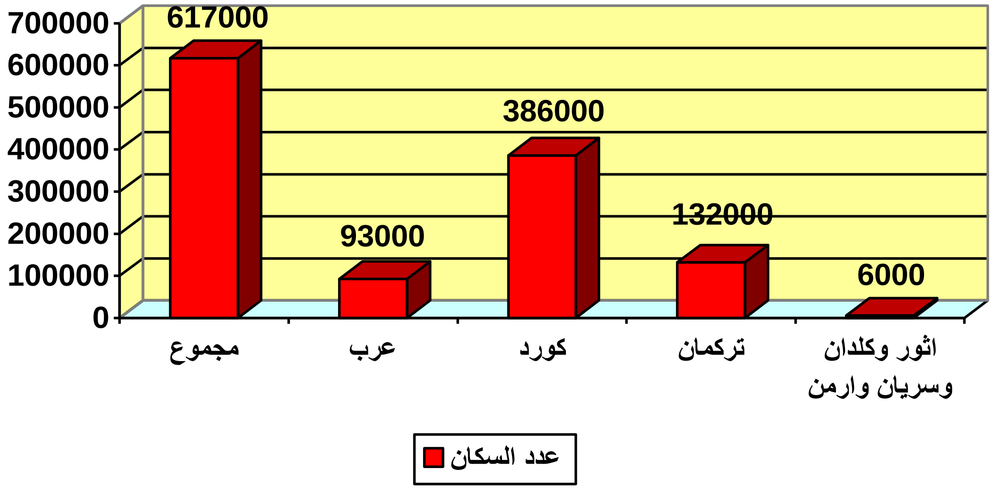

چارەسەری کێشە :

کێشەی کەرکوك کێشەیەکی ڕوونو ئاشکرایە، ئاسایی بوونەوە وا پێویست ئەکات ئەو قەزایانەی کە لێی کراونەتەوە بگەڕێندرێتەوە سەر پارێزگای کەرکوك، بەپێی ئەو چوار بڕیارەی کە لە لێژنەی بالآی جێبەجێکردنی ماددەی 140 لە دەستوری عیراقەوە دەرچوون.•

لە گەلّ ئەوەشدا پێویستە کێشەی دەرکردنو نیشتەجێبوون چارەسەر بکرێت لە ڕێگای گەڕانەوەی عەرەبە هاوردەکانو گەڕانەوەی کوردە دەرکراوەکانو هەلّوەشاندنوەی گرێبەستە کشتوکالّیاکانو (گەڕانەوەی دوورخراوە سیاسیەکان) بە مەبەستی خۆ ئامادەکردن بۆ سەرژمێرو ڕیفراندۆم

1 -قەزای چەمچەمالّ:

بەپێی بڕگەی یەکەمی مەرسومی کۆماری ژمارە 608 لە 1975/12/15 لە پارێزگای تەئمیم(کەرکوك) جیا کرایەوەو خرایە سەر پارێزگای سلێمانی.

2- قضاء کلار:

بەپێی هەمان مەرسومی کۆماری کە لە سەرەوە ئاماژەی پێکراوە لە پارێزگای تەئمیم(کەرکوك) جیا کرایەوەو خرایە سەر پارێزگای سلێمانی.

3- قەزای طوزخورماتو:

لة ثارێزطای کةرکوك کرایەوەو خرایە سەر پارێزگای صلاح الدین بە پێی مەرسومی کۆماری ژمارە 41 لە 1976./2/9

4- قەزای کفری:

لە پارێزگای تەئمیم (کەرکوك) جیاکرایەوە، خرایە سەر پارێزگای دیالی بە پێی بڕگەی دووەم لە مەرسومی کۆماری ژمارە 608 ی 1975/12/15.

دووبارە نەوتی کەرکوك

تا ئێستاش کێشەی نەوت لە کەرکوك ڕۆڵێکی یەکلاکەرەوەی چارەنووسی کوردستانە، هەر نەوتیش بوو بووە هۆی دارِشتنی ڕێکەوتنامەی سیڤەرو هەروەها ڕێکەوتنامەی لۆزان لە نێوان بریتانیاو تورکیادا، بە پێی ڕێکەوتنامەی سیڤەر هاوپەیمانەکان دەستیان لە ویلایەتی موصلّ هەلّگرت بەرامبەر بە دەست

• بڕوانە پاشکۆی ژمارە 2.

هەڵگرتنی تورکەکان لە داواکردنی ویلایەتی موصلّ(کە سەر بە کوردستانی باشوور) بوو، دەرئەنجامیش دانپێدانان بە دەوڵەتی عیراقی کە لە ڕاستیدا سەر بریتانیا بوو.

لە 22ی ئابی 1919 دا سکرتێری وەزیری (وەزارەت)ی هیند بروسکەیەکی نارد بۆ نوێنەری بریتانیا لە بەغدادو تیایدا هاتبوو(دوای ئەوەی حکومەتی خاوەن شکۆی بەریتانی بەووردی لێکۆڵینەوەی لە بابەتی درێژکردنەوەی هێڵی ئاسنینی قزلباط بۆ کفریو کەرکوك کرد، بێ ڕەچاوکردن لە دوا بەکارهێنانی ئەم هێڵەدا، پێشنیار دەکەین کە هەر ئێستا دروست بکرێت، بۆ پاراستنو ئارامکردنەوەی کوردستانی باشوور)

لە بروسکەیەکی وەڵامدا بە ژمارە 10081 لە ڕێکەوتی (28)ی ئابی 1918 دا کە ئاڕاستەی سکرتێری وەزارەتی هیند کراوە نوێنەری بەریتانی ئاماژە دەکات بەوەی کە(دەسکەوتە ئابوریەکانی ئەم هێڵە گەورەترە لە سوودە ستراتیجیەکانی، چونکە بە چەند سەرچاوەیەکی نەوتی دەوڵەمەندو پارچەیەکی سەرەکی بۆ چاندنی جۆ لە میسۆپۆتامیا(عێراقی ئەمڕۆ) دا تێدەپەڕێت، بەربوومی دێهاتیو دارستانی تێدایەو زۆر پێویستمان پێیەتی، هەرچەندە هیوامان بە بوونی سامانێکی کانزایی زۆر بە هێز نییە، بەڵام ناکرێت پشت گوێ بخرێت).

بە ڕاستی کەرکوك گەنجینەی گەلێك سەرچاوەی نەوتی گرانبەهایە تەنها یەك بیری نەوتی (ك172) دەتوانێت 100000 (سەد هەزار) بەرمیل/ ڕۆژێك لە نەوتی خاو بەرهەم بهێنێت. هەر لە کاتی دەرهێنانی نەوتەوە لە ساڵی 1927 لە بیری ژمارە (1)ی بابە گوڕگوڕ وەبەرهێنانی نەوت لە حەقلەکانی کەرکوكو عەین زالە خوێنبەری ژیانی دەوڵەتی عیراقی بوو (پێش دۆزینەوەی حەقلی نەوتی باشوور لە بەسرە دواتریش لە عمارە).

نەوت لە کەرکوکەوە دەنێردرێتە دەرەوە لە ڕێگای ڕێکخەری هێڵی بۆریەکانی باکورەوە بۆ دەریای ناوەڕاست (هێڵی بانیاسو هێڵی طرابلس)، لە ڕێگای هێڵی ستراتیجی کە لە ك3 (حدیثة)ەوە دەست پێدەکاتو لە بەصرە کۆتایی دێت (دەتوانرێت لە ڕێگای هەردوو مینای قوڵی بەکرو خۆر العمیە بنێدرێتە باشوور، یان لە ڕێگای هێڵی عیراق کە بە سعودییەدا تێدەپەڕێت بنێردرێت بۆ دەریای سوور).

جگە لەوەش لە ڕێگای هێڵی عیراقی – تورکیەوە دەنێردرێتە مینای جیهان.

ئەوەی پێویستە جەختی لەسەر بکرێتەوە ئەوەیە کە توانای وەبەرهێنانی ئەم کێڵگە نەوتیانە بەرەو کەمبوون دەچێت بە هۆی ئەو ماوە دورو درێژەی کە بەسەر دەستپێکردنی وەبەرهێنانو دواتریش بەردەوام بوون لە سەر شێوازی دزینی بەربووم بە بیانووی بەرهەمهێنانو ناردنەدەرەوەی زۆرترین ووزەدا چووە.

هەرچی هێزی کاری کۆمپانیای نەوتی بەریتانی (IPC) یش بوو پێکهاتە جیاجیاکانی گەلی عێراق لە کوردو عەرەبو تورکمانو مەسیحی کاریان تێدا کردوە، زۆربەی فەرمانبەران ئینگلیز بوون تا ڕێکەوتنامەی پێکەوە بەشداربوون لە قازانج کە لە ساڵی 1952 لە نێوان کۆمپانیاو حکومەتدا بەسترا لەو کاتەوە بە عیراق بوون (تەعریق) دەستی پێکردو عیراقیەکان شوێنی ئینگلیزەکانیان گرتەوە لە کۆمپانیادا، پاشان لە سەرەتای ساڵی 1963 پرۆسەی تەعریب دەستی پێکرد کاتێك کە ژمارەیەکی زۆر لە کرێکارو کاربەدەستی کۆمپانیا گوازرانەوە بۆ دەرەوەی پارێزگای کەرکوك، لە تەنها بڕیارێکدا حکومەت هەستا بە گواستنەوەی (2500) کرێکارو کاربەدەستی کوردی لە کۆمپانیاو فەرمەنگەکانی دیکەوە گواستەوە بۆ بەغدادو ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕش(بە هەموو هێزێکەوە) سڵی نەکردەوە لە دەرکردنی بڕیاری گواستنەوەی فەرمانبەرانی کورد بۆ بەغداد.
ئەمەش دەقی بڕیارەکەیە.

بڕیاری ژمارە 316•

پشت بەستن بە بڕگەی (2) لە مادەی چلو دوو لە دەستوور
ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕش لە دانیشتنی ڕێکەوتی 1974/4/6 دا ئەم بڕیارەی دا:
1- گواستنەوەی (عباس عبدالكريم) بەڕێوەبەری دارایی لە کۆمپانیای عیراقی بۆ کارە نەوتییەکان بۆ دیوانی چاودێری دارایی.
2- گواستنەوەی (صلاح سعدالله) ئەندازیاری پێشکەوتوو لە کۆمپانیای عیراقی بۆ کارە نەوتییەکان بۆ وەزارەتی نەوتو کانزاکان/ مصلحەی دابەش کردنی بەربوومە نەوتییەکان لە بەغداد.
3- لەسەر وەزیرە پەیوەندارەکانە ئەم بڕیارە جێبەجێ بکەن.

احمد حەسەن بەکر

سەرۆکی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕش

لە ئەنجامی گواستنەوەیەنادا فەرمانبەرو کرێکارە گوازراوەکان بە شێکی زۆر لە مافە دەسکەوتوەکانیان لە دەستدا. ئەم خشتەیەی خوارەوە پێکهاتەی نەتەوەیی کرێکارانی نەوتی شیمال دەردەخاتو چۆن پرۆسەی بەعەرەبکردن لە ساڵی 1963 ەوە دەستی پێکردووە لەگەڵ ئەو گۆڕانکاریانەی کەبەسەر ئەو کرێکارانەدا هاتووە تا ساڵی 2006 و بە شێوەیەکی نادروست تێبینی زیابوونی کرێکارە عەرەبەکان دەکرێت بەرامبەر بەو شێوە نادروستەی کە لە کەم بوونەوەی کرێکارە کوردەکاندا کراوە بەتایبەتی دوای

• سەرچاوە ڕۆژنامەی وەقایعی عیراقی ژمارە 2339.

توندکردنی سیاستی شۆڤینی حکومەتە عیراقیەکان، خشتەکان وێنەی جوداکاری ڕەگەزی دژ بە کورد، هەڵمەتی بەعەرەبە کردنو گۆڕینی دیموغرافیای ڕێکخراو دەردەخات.لە خشتەی ژمارە (6و7) دا بە ئاشکرا دەردەکەوێت.

خشتەی ژمارە (6) ژمارەی کرێکارەکانی کۆمپانیای نەوتی شیمال لە کەرکەك (2006-1958)

ساڵ	عەرەب	کورد	تورکمان	مەسیحی	ئینگلیز	کۆی گشتی
1958	40	850	370	900	70	2230
1960	55	1350	500	1100	65	3070
1963	100	1150	700	1400	60	3410
1965	170	1000	800	1350	55	3375
1968	300	875	850	1000	50	3075
1972	900	700	900	1000		3500
1978	2700	500	1200	850		5250
1982	4500	400	1500	800		7200
1988	5200	300	1700	750		7950
1995	6600	260	1800	700		9360
2000	7200	119	1920	600		9839
2006	7300	610	2100	500		10510

رسم بياني رقم (□-أ) يبين عدد العاملين في شركة نفط الشمال في كركوك
□□□□-□□□

يشير التغيير في عدد الكورد والعرب الى التمييز العرقي الصارخ ضد الكورد لصالح العرب العمالة الكوردية تتناقص بينما العمالة العربية الوافدة تتزايد، كذلك تناقصت العمالة المسيحية. اما العمالة التركمانية فبقيت ثابتة تقريبا

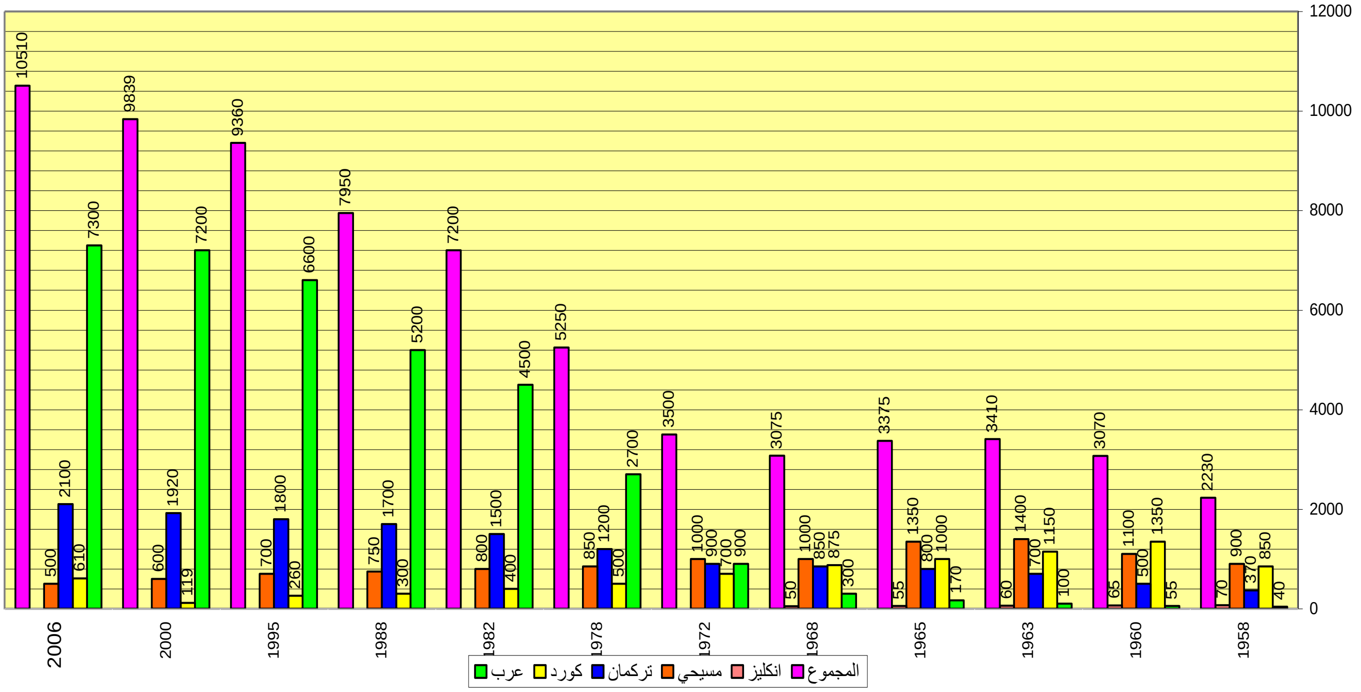

رسم بياني رقم (-ب) يبين عدد العاملين في شركة نفط الشمال في كركوك

يشير التغيير في عدد الكورد والعرب الى التمييز العرقي الصارخ ضد الكورد لصالح العرب. العمالة الكوردية تتناقص بينما العمالة العربية الوافدة تتزايد، كذلك تناقصت العمالة المسيحية. اما العمالة التركمانية فبقيت ثابتة تقريبا

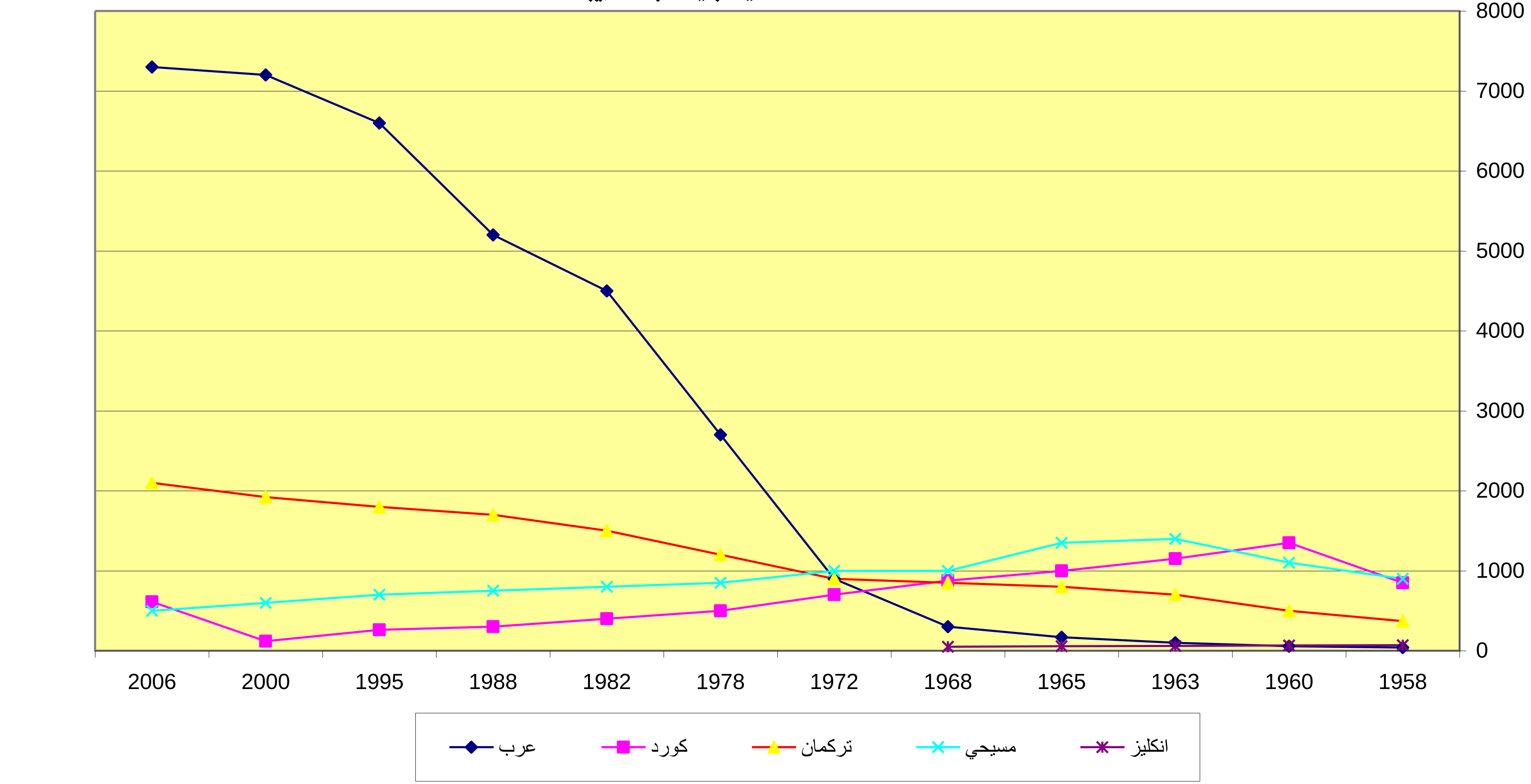

خشتەی ژمارە(7) ڕێژەی سەدی کرێکارانی کۆمپانیای نەوتی شیمال (1958-2006)•

ساڵ	عەرەب	کورد	تورکمان	مەسیحی	ئینگلیز
1958	1	38	16	40	3
1960	1	43	16	35	2
1963	2	33	20	41	1
1965	5	29	23	40	1
1968	9	28	27	32	1
1972	25	20	25	28	
1978	51	9	22	16	
1982	62	5	20	11	
1988	65	3	21	19	
1995	70	2	19	7	
2000	73	1	19	6	
2006	69.45	5.8	19.98	4.75	

گۆڕین لە ژمارەی کوردو عەرەبەکاندا نیشانەیە بۆ ئەو جوداکاریە ڕەگەزیە زەقەی کە بەرامبەر بە کورد کراوە بۆ بەرژەوەندی عەرەب.خشتەکە دەریدەخات کە چۆن دەستی کاری کوردو مەسیحیەکان کەم دەکات لە کاتێکدا ژمارەی دەستی کاری هاوردە لە زیادبووندایە، هەرچی دەستی کاری تورکمانەکانیشە تا ڕادەیەك بە نەگۆڕی دەمێنێتەوە.

بەرەو ئاساییبونەوەو ئامارو ریفراندۆم لە کەرکوك:

بە بەڵگەنامە ژمارەی دانیشتوانی کەرکوکمان بۆ ساڵی 1987• سەلماند، هەروەها بە پێی ئامارە ڕەسمیەکان کە لە خشتەی (2و3و4) دا دەردەکەوێت ژمارەی دانیشتوانی پارێزگای کەرکوکمان بە پێی پێکهاتە نەتەوەیە سەرەکیەکان بۆ ساڵەکانی 1957، 1977، 1997 ڕوون کردۆتەوە.

• خشتەکە دەریدەخات کە چۆن دەستی کاری کوردو مەسیحی بەرەو کەم بوون دەڕوات، لە کاتێکدا دەستی کاری عەرەبی هاوردە بەرەو زیادبوون دەڕواتو تورکومانیش تا ڕادەیەك بە نەگۆڕی دەمێنێتەوە.

ئێستاش ژمارەی دانیشتوانی کەرکوك 705014 کەسە•

ژمارەی کوردەکانیش لە گەڕەکە کورد نشینەکانی (ڕەحیم ئاوا، ئیسکان، ئیمام قاسم، ڕزگاریو شۆڕیجە) (263012) کەسن، (دوای بەدواداچوون لە گەڵ بەرپرسی ئیداری قەزا) ئەگەر ژمارەی ئەو ئەو کوردانە ی کە لە ناوچە تێکەڵاوەکاندا کە نزیکەی (1637009) کەسن بخەینە سەر ئەم ژمارەیە ژمارەی کوردەکان لە شاری کەرکوکدا دەبێتە (426712) کەس، واتە ڕێژەی (60%) لە سەدا شەستی کۆی دانیشتوانی شارەکە پێك دەهێنن.

ئەوەی شایانی باسە پارێزگای کەرکوك لە ڕێکەوتی 1996/11/8 * نامەیەکی نووسیوە بۆ سەرۆکی لێژنەی شیمال لە ژێر ناونیشانی "واقیعی دانیشتوانی شاری کەرکوك" تێیدا سکاڵای ئەوە دەکات " کوردەکان ڕێژەی لە 60% کۆی دانیشتوان پێك دەهێنن" هەروەها لە درێژەی نامەکەیدا ئەڵێت (چەند گەڕەکێکی عەرەب نشین هەن ئێستا بە تەواوی بوون بە کورد نشین وەك گەڕەکی کەرامە، ئیسکان، حی الشرطة، شورجة) هەروەها دەڵێت (تا ئێستاش بازرگانیو کارە ئابوریەکان بە دەست کوردەکانەوەنو بەڵێندەرو خاوەن کارە دەستیو کارە گشتیو خزمەتگوزارییەکان کوردن).

وەك دەزانین لە ساڵەکانی (1996 – 2003) گوێزرانەوەیەکی گەورەی ئەوتۆ لە کەرکوکەوە یا بۆ کەرکوك نەکراون، بەڵام لەدوای ڕووخاندنی ڕژێمی دیکتاتۆری لە ساڵی 2003 دا گواستنەوەی دانیشتوان بە هەردو ئاڕاستەکە کراوە، بە شێوەیەك تا ڕێکەوتی 2006/12/31 (42724) خێزانی کورد گەڕاوەتەوە کەرکوك کە کۆی گشتی ئەم خێزانانە (224544) سەر کەسن، بە ئاڕاستەی پێچەوانەش (5986) خێزانی عەرەب لە کەرکوك دەرچوون کە کۆی گشتی ئەم خێزانانە عائلە عربیە عن کرکوك بلغ (52973) سەر کەسن، ئەم ئاڕاستەیەش بەردەوامەو بەرەو قۆناغی ئاساییبوونەوە دەڕوات.

ئێستا دەرئەنجامەکە ڕونو ئاشکرایە، لەگەڵ گەڕانەوەی هەر چوار قەزا دابڕەوەکە (چەمچەماڵ، کفری، کەلار، طوزخورماتو) بۆ سەر پارێزگای کورد کورد زۆرینەیەکی کاریگەر پێك دەهێنن لە پارێزگادا.

• سەرچاوە ڕێدەری ئیداری کۆماری عیراق بۆ ساڵی 1987 .

• پشت بەستن بە پسولەی خۆراك لە ڕێکەوتی 2007/4/30.

*بروانە دەقی نامەکە لە لاپەڕە

السيد رئيس لجنة الشمال المحترم:

م/ الواقع السكاني لمدينة كركوك

١٧٢٧
٩٦/٧/٨

علمنا مايلي :-

١- خلال فترة الحرب العراقية - الايرانية تم ترحيل اعداد كبيرة من الاكراد الذين كانوا يسكنون مركز مدينة كركوك ، وكذلك الذين كانوا يسكنون مناطق شوان - قره حسن - قادر كرم الى محافظتي اربيل والسليمانية لاسباب امنية وقد تم ترحيل سجلات نفوسهم وقيودهم من محافظة التأميم الى المحافظتين المذكورتين ٠٠ وكانت نسبة الاكراد قبل احداث صفحة الخيانة والغدر في مدينة كركوك تقدر بـ ٤٠ ٪ من سكان المدينة ٠

٢- في منتصف عام ١٩٩١ نزحت اعداد كبيرة من الاكراد من سكنة منطقة الحكم الذاتي الى المدينة بضمنهم العوائل المرحلة مترسا قبل عام ١٩٩٠ ٠

٣- توجد الان نسبة عالية من شباب محافظتي السليمانية واربيل في مدينة كركوك يفترشون شوارع المدينة وخاصة في الجانب الكبير ويزاولون الاعمال التجارية وخاصة المواد المهربة ٠

٤- العوائل الكردية التي عادت وتسربت الى المدينة نظمت لها استمارات الحصة التموينية استنادا الى هويات الاحوال المدنية التي بحوزتها والمنظمة لها قديما قبل نقل سجلات نفوسها الى السليمانية واربيل وتقدر عدد افراد هذه العوائل مابين (٧٠ ٠٠٠ - ١٠٠ ٠٠٠) نسمة وان الاكراد الان يشكلون نسبة حوالي ٦٠ ٪ من مجموع السكان ٠

٥- هناك احياء عربية كاملة اصبحت الان كردية صرف مثل حي (الكرامة) في الاسكان وحي (الشرطة) في الشورجة بسبب اخلائها من قبل سكانها العرب بعد احداث صفحة الخيانة والغدر مباشرة ٠

٦- هناك عوائل كردية تشكل مراكز استقطاب يتجمع الاكراد حولها مثل (عائلة كسنزان - عائلة قرة جيوار - عائلة الكاكية - عائلة الطالبانية ومعهم مستشاري افواج افواج الدفاع الوطني ٠)

٧- لا زالت التجارة والامور الاقتصادية في المدينة بيد الاكراد ، وكذلك المقاولين واصحاب الحرف والمرافق العامة والخدمات ٠

وێنەی بەیانی ڕێژەی سەدی دانیشتوانی کەرکوك
بە پێی نەتەوە لە ساڵانی (1957-1977) دەردەخات

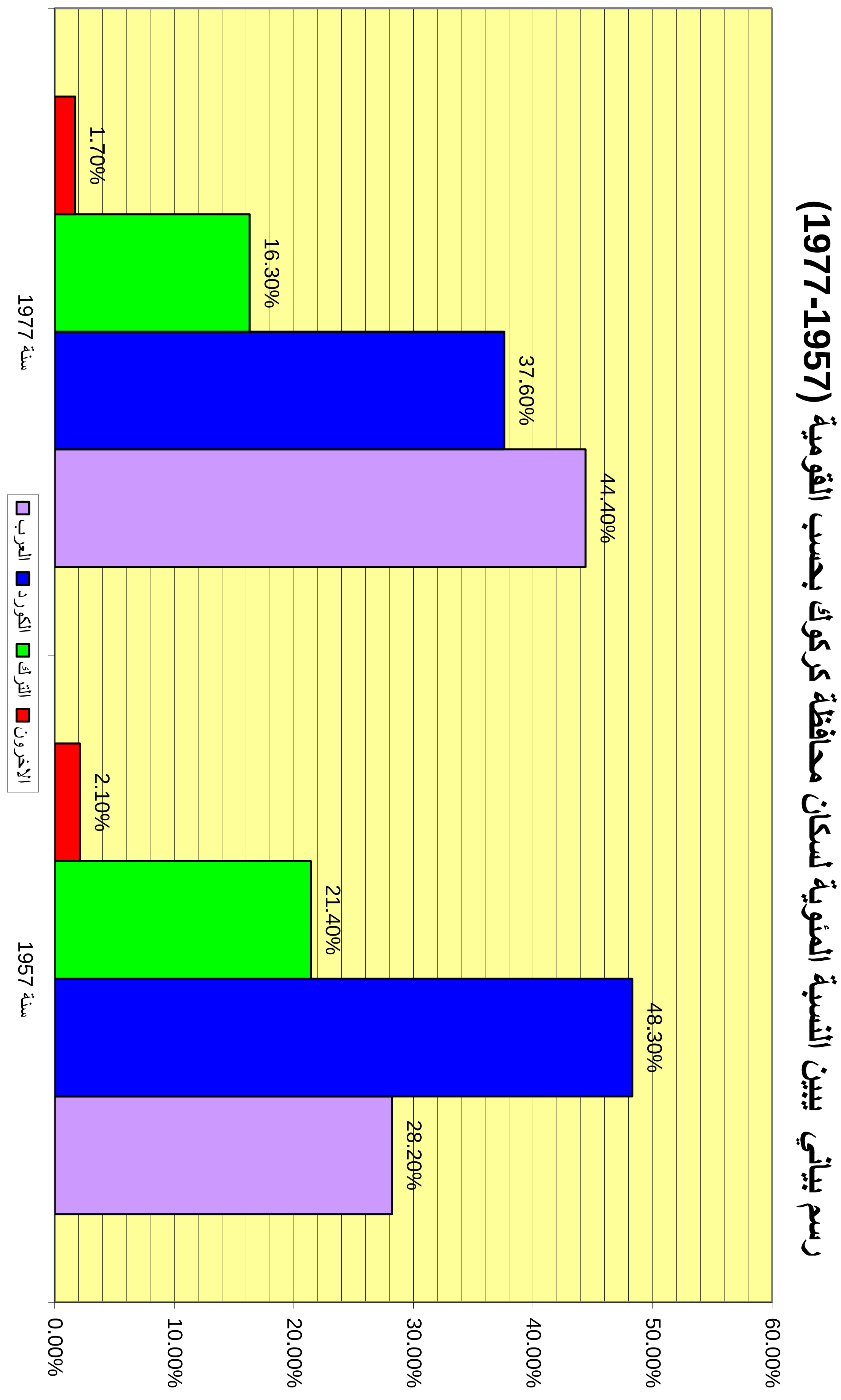

وێنەی بەیانی ژمارەی دانیشتوانی تەئمیم(کەرکوك)
بە پێی نەتەوە بۆ ساڵی 1977دەردەخات

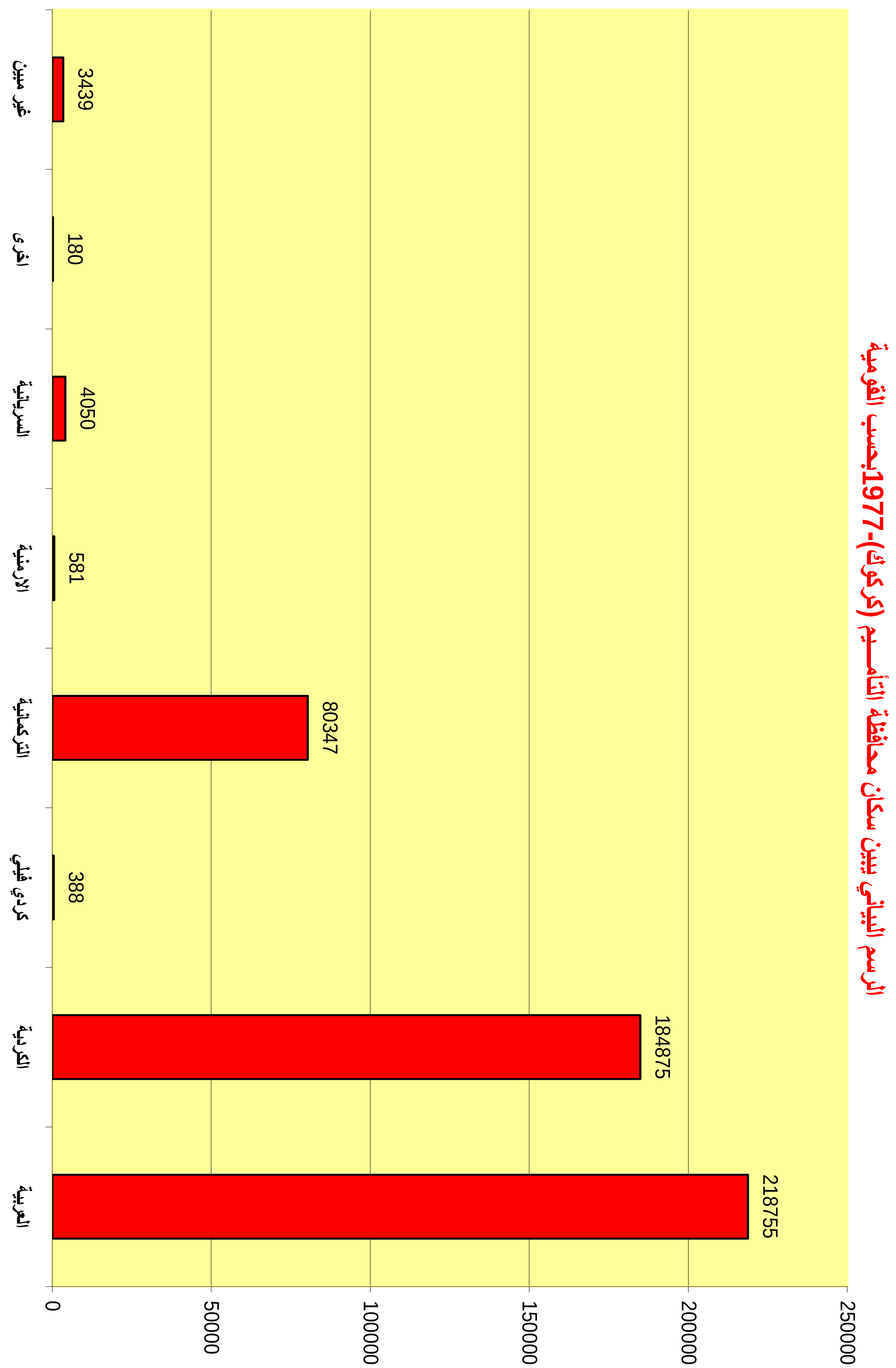

وێنەی بەیانی ژمارەی دانیشتوانی پارێزگای تەئمیم (کەرکوك)-1997
بە پێی نەتەوە دەردەخات

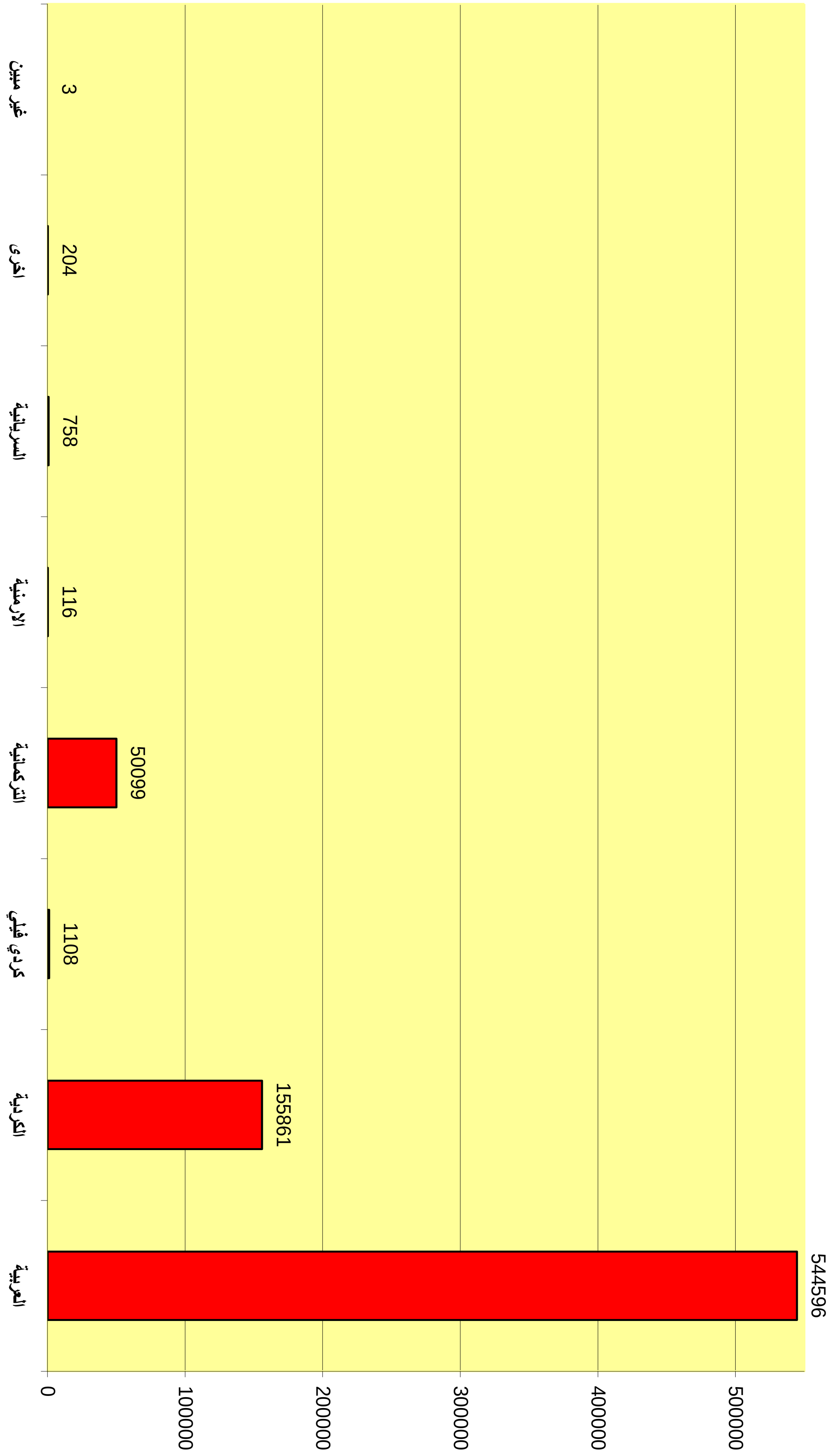

الرسم البياني يبين سكان محافظة التأميم (كركوك)-1997 بحسب القومية

وێنەی بەیانی ژمارەی دانیشتوانی كەركوك بە پێی

نەتەوە (نیسانی 2007)

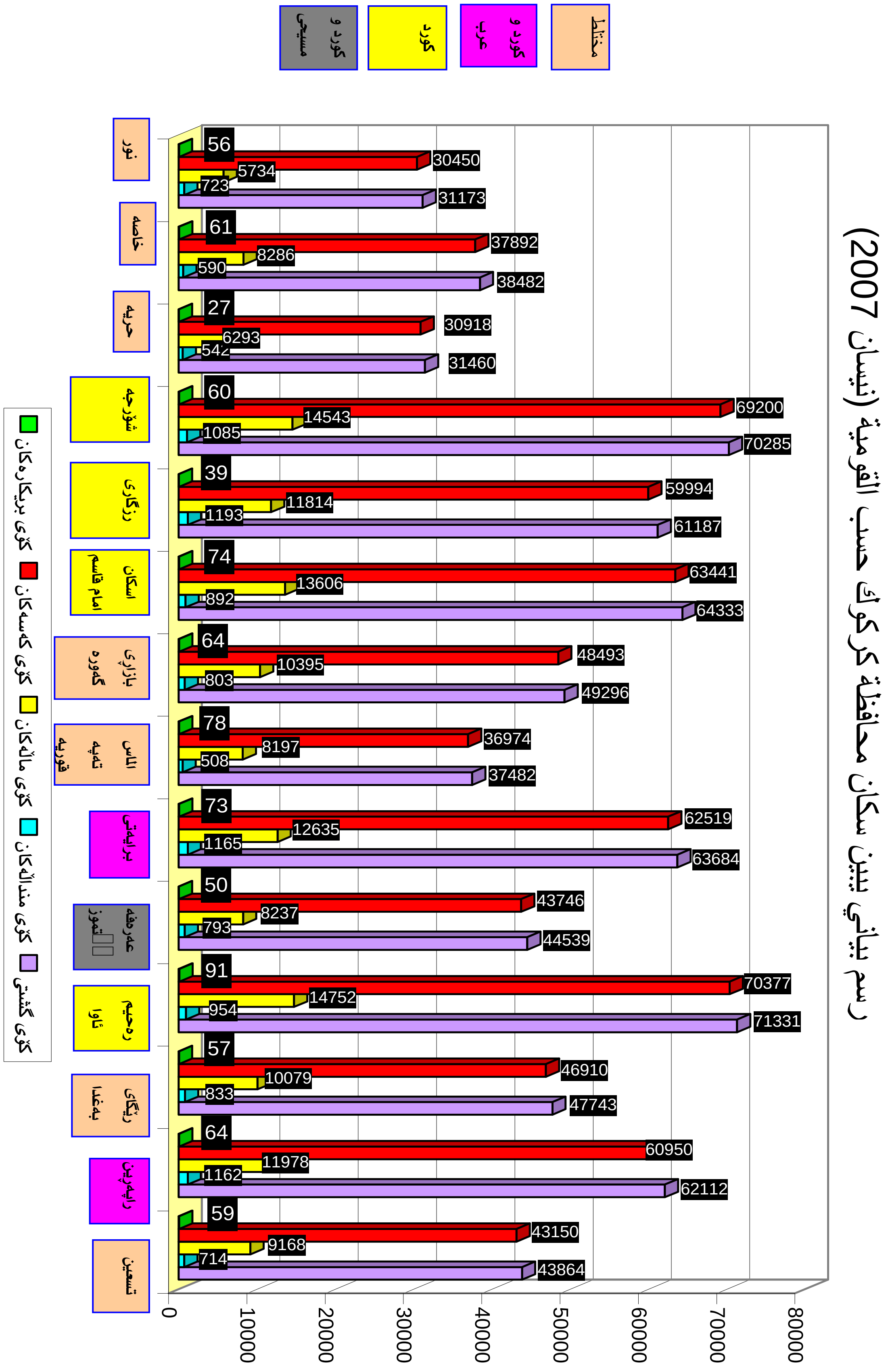

پاشکۆکان

پاشکۆی ژماره (1)

مادەی پە نجاو هەشت

لە یاسای بەڕێوەبردنی دەوڵەت بۆ قۆناغی کاتی

المادة الثامنة والخمسون

من قانون إدارة الدولة للمرحلة الإنتقالية

(أ)- تقوم الحكومة العراقية الانتقالية ولا سيما الهيئة العليا لحل النزاعات الملكية العقارية وغيرها من الجهات ذات العلاقة، وعلى وجه السرعة، باتخاذ تدابير، من اجل رفع الظلم الذي سببته ممارسات النظام السابق والمتمثلة بتغيير الوضع السكاني لمناطق معينة بضمنها كركوك ، من خلال ترحيل ونفي الافراد من اماكن سكناهم ، ومن خلال الهجرة القسرية من داخل المنطقة وخارجها، وتوطين الأفراد الغرباء عن المنطقة ، وحرمان السكان من العمل ، ومن خلال تصحيح القومية. ولمعالجة هذا الظلم ، على الحكومة الانتقالية العراقية اتخاذ الخطوات التالية :

فيما يتعلق بالمقيمين المرحلين والمنفيين والمهجرين والمهاجرين، وانسجاماً مع قانون الهيئة العليا لحل النزاعات الملكية العقارية، والإجراءات القانونية الأخرى، على الحكومة القيام خلال فترة معقولة، بإعادة المقيمين إلى منازلهم وممتلكاتهم، وإذا تعذر ذلك على الحكومة تعويضهم تعويضا عادلا.

بشأن الافراد الذين تم نقلهم الى مناطق و اراض معينة ، وعلى الحكومة البت في امرهم حسب المادة 10 من قانون الهيئة العليا لحل النزاعات الملكية العقارية، لضمان امكانية اعادة توطينهم ، اولضمان امكانية تلقي تعويضات من الدولة ، او امكانية تسلمهم لأراض جديدة من الدولة قرب مقر اقامتهم في المحافظة التي قدموا منها ، او امكانية تلقيهم تعويضاً عن تكاليف انتقالهم الى تلك المناطق .

بخصوص الاشخاص الذين حرموا من التوظيف او من وسائل معيشية اخرى لغرض اجبارهم على الهجرة من اماكن اقامتهم في الاقاليم والاراضي ، على الحكومة ان تشجع توفير فرص عمل جديدة لهم في تلك المناطق والاراضي .

اما بخصوص تصحيح القومية فعلى الحكومة الغاء جميع القرارات ذات الصلة ، والسماح للاشخاص المتضررين، بالحق في تقرير هويتهم الوطنية وانتمائهم العرقي بدون اكراه او ضغط.
(ب)- لقد تلاعب النظام السابق ايضاً بالحدود الادارية و غيرها بغية تحقيق اهداف سياسية . على الرئاسة والحكومة العراقية الانتقالية تقديم التوصيات الى الجمعية الوطنية وذلك لمعالجة تلك التغييرات غير العادلة. وفي حالة عدم تمكن الرئاسة الموافقة بالأجماع على مجموعة من التوصيات، فعلى مجلس الرئاسة القيام بتعيين محكم محايد و بالاجماع لغرض دراسة الموضوع وتقديم التوصيات . وفي حالة عدم

قدرة مجلس الرئاسة على الموافقة على محكم، فعلى مجلس الرئاسة أن يطلب من الأمين العام للأمم المتحدة تعيين شخصية دولية مرمـوقة للقيام بالتحكيم المطلوب.

(ج)- تؤجل التسوية النهائية للاراضي المتنازع عليها ، ومن ضمنها كركوك ،الى حين استكمال الاجراءات أعلاه، وإجراء إحصاء سكاني عادل وشفاف والى حين المصادقة على الدستور الدائم. يجب ان تتم هذة التسوية بشكل يتفق مع مباديء العدالة، آخذاً بنظر الاعتبار ارادة سكان تلك الاراضي.

پاشكۆی ژماره (2)

چوار بڕیارەکەی لیژنەی جێبەجێکردنی مادەی 140

لە دەستوری عیراقی

کۆماری عیراق
سەروکایەتی ئەنجومەنی وەزیران
لیژنەی جێبەجێ کردنی
مادەی(١٤٠) لە دەستور

بسم الله الرحمن الرحيم

جمهورية العراق
رئاسة مجلس الوزراء
لجنة تنفيذ
المادة (١٤٠) من الدستور

ژمارە :
رێنکەوت : / / ٢٠٠

العدد : ٦
التاريخ: ١٦/ ١ /٢٠٠٧

قرار رقم (١)

اجتمعت لجنتنا المشكلة بموجب الامر الديواني المرقم (٤٦) والمؤرخ في ٢٠٠٦/٨/٩ اجتماعها العاشر بتاريخ ٢٠٠٧/١/١٠ ولغرض تنفيذ المادة (١٤٠) من دستور جمهورية العراق ومن اجل تطبيع الاوضاع في المناطق المتنازع عليها قررت اللجنة ما يلي:

((اعادة جميع الموظفين من السكان الاصليين للمناطق المتنازع عليها من (الكورد ، التركمان ، الاشوريين ، الكلدانيين ، العرب) الذين تم فصلهم او ابعادهم او نقلهم خارج تلك المناطق لاسباب سياسية او عرقية او طائفية او دينية للفترة من ١٧ تموز ١٩٦٨ ولغاية ٩ نيسان ٢٠٠٣ الى وظائفهم السابقة او القريبة منها في مناطقهم الاصلية وفقا للقانون)).

يخضع هذا القرار لمصادقة دولة السيد رئيس الوزراء.

هاشم عبدالرحمن الشبلي
رئيس اللجنة
٢٠٠٧/١/

الامانة العامة لمجلس الوزراء – الطابق الثامن
البريد الالكتروني : lejna140dastor@yahoo.com هاتف السكرتير : موبايل ٠٧٧٠٢٥٨٦٥٥٤
ارضي ٧٤٣٢٨٩٢ – ٧٤٣٢٨٨١

العدد : ٤٢
التاريخ : ١٦/ ١ / ٢٠٠٧

ژمارە :
ڕێکەوت : / / ٢٠٠

قرار رقم (٢)

اجتمعت لجنتنا المشكلة بموجب الامر الديواني المرقم (٤٦) العدد (م ر ن / ٤٨ /١٣٧٣) والمؤرخ في ٢٠٠٦/٨/٩ اجتماعها الحادي عشر بتاريخ ٢٠٠٧/١/١٦ ولغرض تنفيذ المادة (١٤٠) من دستور جمهورية العراق ومن اجل تطبيع الاوضاع في المناطق المتنازع عليها قررت اللجنة ما يلي:

اولا: اعادة جميع العوائل المرحلة والمهجرة الذين رحلوا وهجروا من المناطق المتنازع عليها نتيجة سياسات النظام السابق للفترة من ١٧ تموز ١٩٦٨ ولغاية ٩ نيسان ٢٠٠٣ والمشمولة بالمادة (١٤٠) من دستور جمهورية العراق الى مناطقهم السابقة واتخاذ الالية ادناه للتنفيذ :-

أ. تعوض العوائل المرحلة والمهجرة بقطعة ارض سكنية تخصص من الدولة في مناطقهم الاصلية التي هجروا ورحلوا منها بشرط ان لايكونوا من المستفيدين بامتلاكهم قطعة ارض سكنية من الدولة سابقا.

ب. تعوض جميع العوائل المرحلة والمهجرة بتعويض مالي قدره فقط خمسة ملايين دينار وتعوض العوائل المرحلة والمهجرة الساكنة داخل حدود بلدية كركوك مبلغا قدره فقط عشرة ملايين دينار .

ثانيا: تقوم هيئة حل نزاعات الملكية العقارية بحل جميع قضايا العقارات والاملاك المصادرة والمستملكة نتيجة سياسات النظام السابق في المناطق المتنازع عليها المشمولة بالمادة (١٤٠) من دستور جمهورية العراق وباسرع وقت ممكن اقصاه (١٥ / ٣ / ٢٠٠٧).

يخضع هذا القرار لمصادقة دولة السيد رئيس الوزراء.

هاشم عبدالرحمن الشبلي
رئيس اللجنة
٢٠٠٧/١/

الامانة العامة لمجلس الوزراء – الطابق الثامن
البريد الالكتروني : lejna140dastor@yahoo.com هاتف السكرتير : موبايل ٠٧٧٠٢٥٨٦٥٥٤
ارضي ٧٤٣٢٨٩٢ – ٧٤٣٢٨٨١

كۆماری عێراق
سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران
لیژنەی جێبەجێ کردنی
مادەی(١٤٠) لە دەستور

جمهورية العراق
رئاسة مجلس الوزراء
لجنة تنفيذ
المادة (١٤٠) من الدستور

ژمارە :
ڕێکەوت : / / ٢٠٠

العدد : ٢٧
التاريخ : ٤ / ٢ / ٢٠٠٧

قرار رقم (٣)

اجتمعت لجنتنا المشكلة بموجب الامر الديواني المرقم (٤٦) العدد (م ر ن / ٤٨ /١٣٧٣) والمؤرخ في ٢٠٠٦/٨/٩ اجتماعها الثالث عشر بتاريخ ٢٠٠٧/٢/٤ ولغرض تنفيذ المادة (١٤٠) من دستور جمهورية العراق ومن اجل تطبيع الاوضاع في المناطق المتنازع عليها قررت اللجنة ما يلي:

اولا:

اعادة جميع العوائل الوافدة الى المناطق المتنازع عليها والمشمولة بالمادة (١٤٠) من دستور جمهورية العراق و بصورة خاصة محافظة كركوك الى مناطقهم السابقة التي وفدوا منها نتيجة سياسات النظام السابق للفترة من ١٧ تموز ١٩٦٨ ولغاية ٩ نيسان ٢٠٠٣ واتخاذ الالية ادناه للتنفيذ:-

أ. منحهم مبلغ عشرون مليون دينار مع قطعة ارض سكنية في مناطقهم الاصلية.

ب. نقل قيد العوائل الوافدة من دوائر الاحوال المدنية من المناطق المتنازع عليها الى دوائر الاحوال المدنية في مناطقهم الاصلية.

ج. نقل البطاقة التموينية للعوائل الوافدة من المناطق المتنازع عليها الى مناطقهم الاصلية.

د. نقل جميع المستمسكات الرسمية المتبقية للعوائل الوافدة من المناطق المتنازع عليها الى مناطقهم الاصلية السابقة.

هـ. يتم صرف مبلغ المنحة بعد تقديم المعنيين ما يؤيد نقل سجلات الاحوال المدنية و البطاقة التموينية للمشمولين بهذه المنحة.

ثانيا:

على وزارتي الداخلية والتجارة والدوائر ذات العلاقة تسهيل مهمة الوافد فيما يتعلق بما وردة في (ب، ج ، د) من الفقرة (اولا) اعلاه.

الامانة العامة لمجلس الوزراء – الطابق الثامن
البريد الالكتروني : lejna140dastor@yahoo.com هاتف السكرتير : موبايل ٠٧٧٠٢٥٨٦٥٥٤
ارضي ٧٤٣٢٨٩٢ – ٧٤٣٢٨٨١

ثالثا:

على الوزارات والدوائر ذات العلاقة تسهيل مهمة الوافد اذا كان موظفا في نقل وظيفته من المناطق المتنازع عليها الى مناطقهم الاصلية.

رابعا:

ينفذ جميع فقرات القرار اعلاه قبل يوم ٢٠٠٧/٣/١٥ .

خامسا:

يخضع هذا القرار لمصادقة دولة السيد رئيس الوزراء.

هاشم عبدالرحمن الشبلي
رئيس اللجنة
/٢٠٠٧/٢

الامانة العامة لمجلس الوزراء – الطابق الثامن
البريد الالكتروني : lejna140dastor@yahoo.com هاتف السكرتير : موبايل ٠٧٧٠٢٥٨٦٥٥٤
ارضي ٧٤٣٢٨٩٢ - ٧٤٣٢٨٨١

جمهورية العراق
رئاسة مجلس الوزراء
لجنة تنفيذ
المادة (١٤٠) من الدستور

بسم الله الرحمن الرحيم

كۆماری عێراق
سەرۆكایەتی ئەنجومەنی وەزیران
لیژنەی جێبەجێ كردنی
مادەی (١٤٠) لە دەستور

العدد: ٢٨
التاريخ: ٤/٥/٢٠٠٧

ژمارە:
ڕێكەوت: / / ٢٠٠

قرار رقم (٤)

اجتمعت لجنتنا المشكلة بموجب الامر الديواني المرقم (٤٦) العدد (م ر ن / ٤٨ /١٣٧٣) والمؤرخ في ٢٠٠٦/٨/٩ اجتماعها الثالث عشر بتاريخ ٢٠٠٧/٢/٤ ولغرض تنفيذ المادة (١٤٠) من دستور جمهورية العراق ومن اجل تطبيع الاوضاع في المناطق المتنازع عليها قررت اللجنة ما يلي:

اولا:

الغاء كافة العقود الزراعية التي ابرمت ضمن سياسات التغيير الديمغرافي (التعريب) في المناطق المتنازع عليها والمشمولة بالمادة (١٤٠) من دستور جمهورية العراق وبصورة خاصة محافظة كركوك واعادة الحال الى ما كان عليه قبل ابرام تلك العقود.

ثانيا:

يخول الدوائر ذات العلاقة بتنفيذ هذا القرار.

ثالثا:

ينفذ هذا القرار قبل يوم ٢٠٠٧/٣/١٥.

رابعا:

يخضع هذا القرار لمصادقة دولة السيد رئيس الوزراء.

هاشم عبدالرحمن الشبلي
رئيس اللجنة
٢٠٠٧/٢/

الامانة العامة لمجلس الوزراء – الطابق الثامن
البريد الالكتروني: lejna140dastor@yahoo.com هاتف السكرتير: موبايل ٠٧٧٠٢٥٨٦٥٥٤
ارضي ٧٤٣٢٨٩٢ – ٧٤٣٢٨٨١

پاشكۆی ژماره (3)

بڕیارو مەرسومە كۆماریەكان، تایبەت بە گۆڕینی ئیداریو دیمۆغرافیای پارێزگای كەركوك

(بڕیارەكانی 1-91)

ژ	ژمارەی بڕیار یان مەرسوم	بابەت	تێبینی
1	3015/32 لە 1999/8/23	ڕاگواستنی کورد لە ناوچە ئۆتۆنۆمیەکانو ڕێگەنەدان بە نیشتەجێبوونیان	مپارێزگای نەینەوا،تەئمیمو دیالە
2	3981/5/9 لە 2000/4/16م	ڕاگواستنی هاولاتیە ناعەرەبەکان لە پارێزگای تەئمیم.	کاری پێویست ئەنجامبدرێتو لە تۆماری (ناسنامەی کەسێتیدا)
3	(66) لە 1998/2/11	گرێبەست لەگەڵ جوتیارە عەرەبەکاندا لە پرۆژەی ئاودێری صدام	
4	ژمارە (بلا) لە 1999/6/15	بەخشینی چەك بە جوتیارە عەرەبەکان	لە (قەزای داقوق)
5	(348) لە 2000/3/20	ئەو کەرتە کشتوکاڵیانەی کە دەکەونە (پشتوێنی ئەمنی) شاری کەرکوك بۆ ئەوەی ئامادە بکرێن بۆ دابەش کردن بە سەر هۆزە عەرەبەکاندا.	لە ناحیەی (لەیلان) کۆمەڵگەکانی المثنی، الرشید، عمربن عبدالعزیز دەگرێتەوە.
6	/250/20 لە 1995/2/14	هاندانی ئەو عەرەبانەی کە گرێبەستیان بۆ کراوە کە تۆماری نفوسو پسولەی خۆراکیان بگوازنەوە بە تایبەتی لەکەرتەکانی هەردوو پارێزگای تەئمیمو نەینەوا.	لە پارێزگای تەئمیمەوە بۆ بۆ بەڕێوەبەرایەتی کشتوکاڵ.
7	821لە 2001/5/8	بە مەرجێك ئەو عەرەبەی کە گرێبەستەکەی لەگەڵ دەکرێت لە ناوچەی (پشتوێنی ئەمنی بێت)و لەو کەسانە بێت کە دڵسۆزن بۆ حزبو شۆڕش	دیاری کردنی کاتێك بۆیان، لە طە یاسین رمضانەوە / سەرۆکی لێژنەی شیمال
8	بڕیاری ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕش 850 فی 1988/11/27	قەدەغەکردنی عەرەب لە گۆڕینی نەتەوەی	سەرپێچی کەر سزا دەدرێت بە سجن کەمتر نەبێت لە ساڵێك.
9	بڕیاری 199 لە	ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕش لە	وەزیری ناوخۆ ئاسانکاری پێویستیان بۆ

	2001/9/6	ئاسانكاری بۆ ئەو كەسانەی نەتەوەیان عەرەب نیەو دەیانەوێت بن بە عەرەب.	بكات.
10	1558/6/6لە 2000/2/25	لەسەر ڕێنمایەكانی وەزارەتی ناوخۆ، ئاگاداركردنەوەی سەرجەم فەرمانبەرەكانی فەرمانگەكانی تەئمیم بە ڕاست كردنەوەی نەتەوەیان، بە پێچەوانەوە ئیجرائات وەردەگیرێت.	ماوەی 2000/4/1 دیاریكراوە بۆ ئەم مەبەستە.
11	نووسراوی 1931/7/8 لە 2000/1/18	لیستی ئەو ناوانەی كە نەتەوەی خۆیان نەگۆڕوە بۆ عەرەب.	بە واژۆی پارێزگاری تەئمیم.
12	7109/6/1 لە 2000/7/1	ژمارەی ئەوانەی نەتەوەی خۆیان گۆڕیوە بۆ عەرەب	لە پارێزگای تەئمیمەوە
13	2839 لە2000/2/15	زۆرلێكردنی فەرمانبەرانی سەرجەم فەرمانگەكانی پارێزگای تەئمیم بۆ ڕاست كردنەوەی نەتەوەیی خۆیان بۆ عەرەب	بە پێچەوانەوە ئیجراتی تایبەتیان بەرامبەر وەردەگیرێت.
14	1987/18/7لە9/17/1999	ئەوانەی كە نەتەوەی خۆیان ڕاست كردۆتەوە پلەی تایبەتی دەیانگرێتەوە	هاندانی كەسانی دیكەش، بە واژۆی پارێزگای تەئمیم
15	6739/6/95 فی 2000/8/2	فەرمانی كارگێڕی بە گواستنەوەی	كوردو توركومانیشی تێدایە
16	قرار 1391 فی 1981/10/2	پێكهێنانی لێژنەیەك بۆ ڕێكخستنی ڕاگواستنی (عائدون)ەكان بۆ ناوەڕاستو باشوری عیراق.	لە ئەنجوومەنی سەركردایەتی شۆڕش
17	1407 فی 1999/7/17	گواستنەوەو دورخستنەوەی فەرمانبەرە توركمانو كوردەكانو دانەمەزراندنیان لە ناو پارێزگا.	لەبەر هۆكاری ئەمنی، بە واژۆی پارێزگاری تەئمیم.
18	589 فی 1997/8/16	تۆماركردنی ناوی ڕاگوێزراوەكانو ناوی ئاوانەی سوودمەند بوون.	بە واژۆی پارێزگاری تەئمیمو لیستێك بە ناوی
19	679/2لە 1999/3/18	ئیستملاك كردنی خانووی ڕاگوێزراوەكانلە پارێزگای تەئمیم.	بە واژۆی لێژنەی شیمال بۆ پارێزگای تەئمیم.
20	بڕیاری 529 لە 1989/10/7	بۆ هەر عیراقیەك هەیە لە دەرەوەی ناوچەی ئۆتۆنۆمی پارچە زەویەك تەملیك بكاتو لەكاتێكدا مافی مافی داوە بە هاولاَتیانی ناوچەكە لە دەرەوەی ناوچە پارچە زەوی تەملیك بكەن.	بە مەبەستی هاندانی نیشتەجێبوونی عەرەب لە ناوچەكەدا, دانیشتوانی كوردیش لە دەرەوەی ناوچەكە. (بڕیاڕی سەرۆكایەتی كۆمار).

لە سەرکردایەتی کەرتی تەئمیمەوە بۆ پارێزگار	لیستێك بە ناوی کوردە دەرکراوەکانو خێزانەکانیانو ماڵو موڵکەکانیان.	ژمارە 1203/687/92 لە 7/ 1999/9	21
لە کارگەی کبریتی کەرکوکەوە	لیستێك بە ناوی ئەو فەرمانبەرو کرێکارانەیکە گوازراونەتەوە بۆ دەرەوەی پارێزگا	1088/8/1173 لە 1974/2/24	22
بە واژۆی پارێزگای تەئمیم بۆ وەزیری ناوخۆ	زانیاری دەبارەی ڕاگواستنی خێزانی کوردو تورکمانەکان بۆ دەرەوەی پارێزگا تەنها بۆ ساڵی 1988	2165/6/3 لە 1999/5/14	23
لە سەرکردایەتی شۆڕشەوە بۆ وەزارەتی پارێزگای تەئمیم.	بە ناوکردنی خانوەکانی (گەرەکی 17 تموز, گەرەکی 30 تموز و گەرەکی کەرامە)	بڕیار (737) لە 1979/6/7	24
لە سەرکردایەتی شۆڕشەوە دوای ئەوەی دەستی بەسەردا گیراو لە حاوەنەکوردەکانیان سەندرانەوە.	بە ناو کردنی خانوەکانی (گەرەکی 17 تموز, گەرەکی 30 تموز، گەرەکی المنصورو گەرەکی شۆڕجە)بە ناوی هێزی ئاسایشی ناوخۆ	بڕیار (972) لە 1979/7/29	25
دوای جیاکردنەوەی بە سنووری (250)م2/بۆ هەر پارچەیەك. واژۆ کراوە لە سەرۆکی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕشەوە.	ئیستملاك کردنی پارچە زەوی هاولاتیە کوردەکانو بەناوکردنی بە ناوی پارێزگای تەئمیمەوە (شارەوانیەکان).	بڕیاری (900) لە 1977/8/10	26
دابەش کردنیان بەسەر عەرەبە هاوردەکاندا بە ئیستیسنا لە ئەنجامدانی ئیجرائاتی ئیعتیادی.	تەخویل کردنی پارێزگاری تەئمیم بە فرۆشتنی ئەو پارچە زەویانەی لە بڕیاری (900) دان بە فەرمانبەرو کرێکارەکانی کەرکوك	بڕیار (901) لە 1977/8/10	27
وەجبەی (1468) لە 1998/4/25 بۆ 1998/6/15	دست بەسەرداگرتنی کەسێك لە هەر خێزانێکی ڕاگوازراوە و لیستێك بە ناوی ئەو کەسو خێزانانەی کە ڕاگوازراون.	نوسراوی 1423 لە 1998/8/12	28
بە واژۆی ئەفسەری هۆبە بۆ سەرکردایەتی هۆبەی تەئمیم	گواستنەوەی ڕاگوێزراوەکان بۆ ناوچەکانی ئۆتۆنۆمی جگە لە ڕاگوێزراوەکانی پارێزگای تەئمیمو	بروسکەی وەزارەتی ناوخۆ لە 1977/4/11	29

		دیالەو نەینەواکە ناگەڕێنەوە	
30	س/8231431 لە 1998/7/13	لیستێك بە ناوی خێزانە ڕاگوێزراوەكان (545) خێزان لە شاری كەركوك	لەبەر هۆكاری ئەمنی‌و دەستبەسەردا گرتنی موڵك‌و ماڵیاندا.
31	3981/5/9 لە 2000/4/16	ڕاگواستنی هاولاَتیانی نا عەرەب بۆ دەرەوەی پارێزگای تەئمیم.	واژۆی پارێزگای تەئمیم.
32	247 لە 1995/11/21	خێزانە كوردە ڕاگوێزراوەكان قەرەبوو وەرگرتن نایانگرێتەوە، تەنها بە عەرەبەكان دەفرۆشرێت	
33	3521 لە 1995/4/4	ڕاگواستنی خێزانە كوردەكان لە پارێزگاكانی تەئمیم، دیالە، نەینەوا بۆ پارێزگاكانی دیكە.	واژۆی بەڕێوەبەری گشتی ناوخۆ
34	3015/32 لە 1999/8/23	ترحيل العوائل الكرديه الى خارج (الحكم الذاتى) وعدم السماح لهم السكن فى محافظات نينوى، ديالى و التأمين ايجا"ڕاگواستنی خێزانە كوردەكان بۆ دەرەوەی (ناوچەی ئۆتۆنۆمی)قەدەغەكردنیان لە نیشتەجێبوون لە پارێزگاكانی نەینەوا دیالەو تەئمیم.	
35	2007 لە 1998/9/9	نەهێشتنی كاركردنی كوردەكان لای ئەو عەرەبانەی كە لە چوارچێوەی (پشتوێنی ئەمنیدان)	
36	525 فی 2000/9/18	بە كارهێنانی ووشەی (تطوير)لە برى (تعريب) لە كاتی قسە كردن لەسەر پارێزگای تەئمیم ، دوو پارێزگای صلاح الدین‌و بابل زیاد بكرێت لەسەر پارێزگاكان.	كە دەتوانرێت بگوازرێنەوە بۆی. بە واژۆی پارێزگاری تەئمیم.
37	12136 لە 1999/9/21	پابەند كردنی قوتابیان لەسەرجەم قۆناغەكاندا، بۆ خوێندن بە زمانی عەرەبی‌و قەدەغە كردنی بەكارهێنانی هەر جۆرە لەهجەیەكی محلی ناعەرەبی.	
38	10415/84 لە 1999/10/18	پێكهێنانی لێژنەیەك بۆ بەدواداچوونی پابەندبوونی قوتابیان لە پراكتیكە بەكارهێنانی زمانی عەرەبی لە سەرجەم قۆناغەكانی خوێندندا.	

لە زمانی کوردیەوی‌و تورکمانیەوە بۆ زمانی عەرەبی.	سەرکەوتنی پرۆسەی پراکتیك کردنی پابەند بوون بە زمانی عەرەبی لەسەرجەم قوتابخانەکانداو گۆڕینی ناوی بازاڕو مزگەوت‌و شوێنە بازرگانیەکان	1879/11/9 لە 2000/6/26	39
جێبەجێکردنی ڕێنماییەکانی دیوانی سەرۆکایەتی 314 لە 2000/1/9	قەدەغەکردنی ئەوانەی عەرەب نین لە کارکردن لەبواری بازرگانی‌و بەشداریکردن لە موزایەدە	217 لە 2000/1/18	40
	پابەند کردنی بازرگانی تەنها بۆ عەرەبە نایابەکان.	957 لە 2000/2/7	41
	دابەش کردنی زەوی بەسەر هۆزە عەرەبەکاندا لە ناحیەی تازە.	12045 لە 1999/9/20	42
پلانێك بۆ گەمارۆدانی شارەکە بە هۆزە عەرەبەکان.	پشتوێنی ئەمنی شاری کەرکوك‌وئەوەی کە هۆزە عەرەبەکان دەگرێتەوە	348 لە 2000/2/20	43
	دابەش کردنی زەوی بەسەر هۆزەکانی (شمر) لە قەزای دبس.	119 لە 1998/4/1	44
	هەڵبژاردنی هۆزی عەرەبی دیکە لە بری (شمر) دوای ئەوەی شمرەکان رەفزیان کرد	10878 لە 1998/8/29	45
بەمەرجێك ناسنامەی کەسی‌و پسولەی خۆراکیان بگوازنەوە، وەك لە نووسراوەکەشدا هاتووە کۆمەڵگەشیان بۆ دیاری کراوە .	هەڵبژاردنی هۆزەکانی‌دلێم‌و وبنی تمیم و بدێرو سادە ....بۆ نیشتەجێ بوون لە پارێزگای تەئمیم‌وو دابەش کردنی زەوی کشت‌و کاڵی بەسەریاندا.	459 لە 1998/12/8	46
کوردو تورکمانەکان زەویان لەدەرەوەی پارێزگا پێدەدرا لەکاتێکدا بۆ عەرەبە هاوردەکان بە پێچەوانەوە بوو.	لە پێبەخشینی زەویدا عەرەبە هاوردەکان لەپێشترن وەك لە کوردەکانی خەڵکی پارێزگا.	4674 لە 2000/11/23	47
چۆنیەتی دابین کردنی پێداویستیەکانی نیشتەجێ بۆیان.	فەرمانی پێکهێنانی لێژنەیەك بۆ نیشتەجێبوونی هۆزە عەرەبەکان لە قۆڵەکانی تەئمیم ــ ئاڵتون کوپری ــــ شوان ــــ دبس ــــ لەیلان	1042/20 لە 1997/6/29	48
تەخویل کردنی پارێزگاری کەرکوك بۆ جێبەجێکردن	ئیستملاك کردنی زەوی‌وزار لە کەرکوك،شارەوانیەکان/ ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆرش	بڕیاری 31 لە 1975/1/11	49
لە ناحیەی دبس‌و ئاڵتون کۆپری.	ئیستملاك کردنی زەوی بەناوی وەزارەتی مالیە بۆ هۆکاری مالی‌و کشتوکاڵی	بڕیار 949 لە 1977/8/23	50
	ئیستملاك کردنی زەوی بۆ شارەوانی	بڕیار 480 لە	51

	1979/4/17	کەرکوك	
52	13138 لە 1998/10/5	نیشتەجێ بونی هۆزە عەرەبیەکان لە پارێزگای تەئمیم.	هۆزەکانی نعیمو ئەلبو ناصر.
53	2241 لە 1998/3/14	دابەش کردنی زەوی بەسەر هۆزە عەرەبیەکان لە مەرکەزی شاری کەرکوك	
54	568 لە 2000/3/6	دابەش کردنی زەوی کوردە ڕاگوێزراوەکان بەسەر هۆزە عەرەبیەکاندا.	
55	راپۆرتی سەرکردایەتی لقی کەرکوکی حزبی بەعس	زۆربونی ڕێژەی عەرەب بە ڕێگای ڕاستکردنەوەی نەتەوەونیشتەجێ کردنی عەرەب (بەتایبەت)	ڕاپۆرتی سالآنەی حزب (2001) م
56	داواکاری لە 2000/7/10	بۆ سەرکردایەتی حزب لە کەرکوك، خواستی هۆزی مفەرجی لە نیشتەجێبوون لە حیزام ئەمنی کەرکوك	کەرتی کتکە// ناحیەی ئالتون کۆپری
57	1471/9 لە 1985/10/24	خەڵکی گوندە عەرەبیەکان نایانەوێت چەك هەڵبگرن دژ بە کوردەکان	سەرکردایەتی هۆبەی حزب لە دەربەندیخان
58	س/5936/17 لە 1997/11/4	دابەش کردنی زەویەکشتوکاڵیەکانی کورد بەسەر عەرەبە هاوردەکانی عەشیرەتی زەوبەعی لە ئاڵتون کۆپری	وازۆی پارێزگاری تەئمیم
59	ژمارە 1 لە 1994/9/7	دانانی ئەو زەویانەی دەکەونە (پشتوێنی ئەمنی) بە مولکی دەوڵەت، دروستکردنی کۆمەڵگەی نیشتەجێبوون تێیدا بۆ بۆ عەرەبەکان.	لە ناحیەکانی (ئاڵتون کۆپری- رەبیع، شوان، قرەحسن وتازەخورماتو....)
60	568 لە 2000/3/6	هەڵبژاردنی هۆزە عەربیەکان لەسەر حسابی ڕاگوێزراوە کوردەکان بۆ نیشتەجێبوون لە ناحیەی ئاڵتون کۆپری و کەرکوك.	
61	بڕیاری (824)لە28/7/ 1976	ئیستملاك کردنی زەویو زار لە ناحیەی داقوق بۆ وەزارتی کشتوکاڵ بە مەبەستی دابەش کردنی بەسەر جوتیارەکاندا.(ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆرش)	داوا لە فەرمانگەی تۆمارگەی خانوبەرە دەکات ، هەڵاوردن بکات لە هەر شکلیاتێك کە پێویستە.
62	(238) لە 1999/8/18	نووسراو/ دابەش کردنی زەوی بەسەر هۆزی ئەلبوحەمدانو ئەوانەی نەتەوەی	بە مەرجێك لێژنەی کاروباری شیمال ڕەزامەندی بدات لەسەر ئئئئئئئئەوانەی

		خۆیان ڕاست کردۆتەوە(مصححی القومیە)	تەصحیحی نەتەوەیەیان کردوە.
63	(3244)لە 1999/3/11	هەڵوەشاندنەوەی مافی زەوی لە کەرکوك‌و تۆمارکردنی بە ناوی دەوڵەتەوە.	بۆ دابەش کردنی بەسەر هۆزە عەرەبیەکاندا.
64	(85) لە 1999/3/25	داواکاری فەرمانگەی کشتوکاڵ بۆ نیشتەجێبونی دانیشتوانی هەردوو هۆزی ئەلبو حمدان‌و ئال بدیر لە ناحیەی دبس.	بۆ پارێزگاری تەئمیم.
65	بڕیار (4) لە1979/3/31	ئیستملاکی کەرتی زەوی کشتوکاڵی هاولاتی (کوێخا ڕەزا محمد صالح) ئیتفای مافی لەم زەویانە بۆ بەرژەوەندی وەزارەتی دارایی	لە ناحیەی ئاڵتون کۆپری
66	نووسراوی کشتوکاڵ 1601 لە 1999/2/11	ئاگادارکردنەوەی هۆزە عەرەبیەکان لە دبس بۆ نیشتەجێ بوون و جێبەجێکردنی زەوابتەکان	هۆزەکانی عگلی، لیرات، حمد ئال محمد ....
67	داواکاری کشتوکاڵ 1603 لە 1999/2/11	ڕەفز کردنی داواکاری هاولاتیەکی کورد بۆ گەڕاندنەوەی زەویەکەی لەبەر ئەوەی دابەش کراوە بەسەر هۆزە عەرەبیەکاندا لە ساڵی 1996	
68	نووسراوێك لە قائمقامی قەزای کەرکوکەوە لە 1999/3/18	ئەو عەرەبانە ئاشکرا دەکات کە زەویان بەسەردا دابەش کراوە	هانیان دەدات بۆ نیشتەجێ بوون یان گرێبەستەکانیان هەڵدەوەشێندرێتەوە.
69	نووسراوێك لە قائمقامی قەزای کەرکوکەوە لە 1999/6/15	داواکردنی چەك بۆ ئەوەی بدرێت بە هۆزە عەرەبیەکان.	(ناحیەی لەیلان)
70	بڕیار (573) لە 1978/4/29	ئیستملاك کردنی زەوی لە (تازە) بۆ پارێزگای تەئمیم.	بە بێ بەدەل(ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش)
71	داواکاری هۆزی ئەلبو مفرج لە 2000/7/10	دروست کردنی کۆمەڵگەیەکی نیشتەجێ بوون بۆیان لە ئاڵتون کۆپری لەبەر زۆر بوونی ژمارەی دانیشتوانیان.	بۆدڵنیابوون لە (پشتوێنەی ئەمنی) بە دەوری کەرکوکدا.
72	نووسراوی کشتوکاڵی کەرکوك 13687لە 1999/10/16	کێشەی دابەش کردنی زەوی بەسەر هۆزە عەرەبیەکان	(ناحیەی دبس)

کەرتی (ویزلی)	دروست کردنی کۆمەڵگە بۆ هۆزە عەرەبەکان لەسەر حسابی زەوی کەسانی دیکە.	نووسراوی کشتوکاڵی کەرکوک 8871فی 1998/8/5	73
	هەڵبژاردنی هۆزی (العزە) بۆ ئەوەی لە ئاڵتون کۆپری گرێبەستی لەگەڵ ئەنجام بدرێت.	نووسراوی کشتوکاڵی کەرکوک 7270 لە 1998/7/2	74
دابەش کردنی بەسەر عەرەبی هاوردەی هۆزی (زەوبەع) دا.	ئیستملاك کردنی زەوی هاولاّتیان لە ناحیەی ئاڵتون کۆپری.	نووسراوی (م) تەئمیم س/5936/17 لە 1997/11/4	75
بۆ وەزارەتی ناوخۆ	ژمارەی خێزانە ڕاگوێزراوە کوردو تورکمانەکانی ساڵی 1998	نووسراوی 216/6/3 لە 1999/2/14	76
مەرکەزەکەی قەزای جەبارەیە.	دامەزراندنی ناحیەی (جەبارە) لە قەزای کفری	مەرسومی کۆماری (403) لە 1969/3/30	77
مەرکەزەکەی گوندی ئامرلیە.	دامەزراندنی ناحیەی (ئامرلی) لە قەزای طوز	مەرسومی کۆماری (439) لە 1969/4/3	78
مەرکەزەکەی گوندی سلێمان بەگە.	دامەزراندنی ناحیەی سلێمان بەگ لە قەزای طوز	مەرسومی کۆماری (440) لە 1969/4/5	79
ئەوانیش ناحیەکانی قەڵخانلۆی گەورە،بچوك، میل ناصر گوڵە کانی،	دابڕینی چەند کەرتێك لە ناحیەی قادر کەرەمو لکاندنیان بە قەزای طوز.	مەرسومی کۆماری(136) لە 1970/2/28	80
مەرکەزەکەی کۆمەڵگەی کەلارە.	دامەزراندنی قەزای کەلارو بەهەردوو ناحیەی شێروانو پێبازەوە.	مەرسومی کۆماری (137) لە 1970/2/28	81
سەربە قەزای مەرکەزی کەرکوکە.	دامەزراندنی ناحیەی (یایچی) مەرکەزەکەی گوندی یایچیە.	مەرسومی کۆماری (384) لە 1972/9/4	82
سەر بە قەزای کفریە.	دامەزراندنی ناحیەی (کوکس) مەرکەزەکەی گوندی کەوکەسە.	مەرسومی کۆماری (461) لە 1972/10/25	83
سەر بە قەزای طوزە.	دامەزراندنی ناحیەی (نەوجۆڵ)و مەرکەزەکەی گوندی نەوجۆڵە.	مەرسومی کۆماری (460) لە	84

		1972/10/25	
سەر بە قەزای مەرکەزی کەرکوکە.	دامەزراندنی ناحیەی (ڕەبیع)و مەرکەزەکەی گوندی قەرە هەنجیرە.	مەرسومی کۆماری (652) لە 1977/11/3	85
	هەڵوەشاندنەوەی بەستنی هەردوو قەزای چەچەماڵو کەلار بە کەرکوکو بەستنیان بە پارێزگای سلێمانیەوەو لێکردنەوەی قەزای کفری و بەستنی بە پارێزگای دیالە.	مەرسومی کۆماری (608) لە 1975/11/6	86
سەر بە قەزای کەلار دەبێت.	دامەزراندنی ناحیەی تیلاکۆ مەرکەزەکەی گوندی تیلاکۆی گەورەیە	مەرسومی کۆماری (606) لە 1975/11/6	87
لەگەڵ دیاری کردنی کەرتە پێویستەکان	هەڵوەشاندنەوەی ناحیەی (شێروانە)و لێکردنەوەی لە کەلارو لکاندنی بە کفرییەوە.	مەرسومی کۆماری (607) لە 1975/11/6	88
هەردوو ناحیەی دبسو ئاڵتون کۆپری دەخرێتە سەر.	دامەزراندنی قەزای دبسو مەرکەزەکەی کۆمەڵگەی دبس دەبێت	مەرسومی کۆماری (73) لە 1976/2/15	89
لکاندنی بە قەزای مەرکەزی کەرکوك.	لێکردنەوەی ناحیەی (داقوق) لە قەزای طوزی پارێزگای صلاح الدين	مەرسومی کۆماری (356) فی 1976/5/18	90
هەروەها ناحیەی ڕەشاد کە سەر بەقەزای داقوقەو ئاڵتون کۆپریش لێدەکرێتەوەو دەخرێتە سەر پارێزگای هەولێر.	هەڵوەشاندنەوەی قەزای دبسو دامەزراندنی قەزای داقوقو ناحیەی دبس کە سەر بە مەرکەزی کەرکوکن.	مەرسومی کۆماری (434) لە ئەیلولی 1989	91

پارێزگای نەینەوا (الموصل)

دووەم: پارێزگای نەینەوا(موصل):

له ڕیکەتی 1970/9/3 ناونراوه

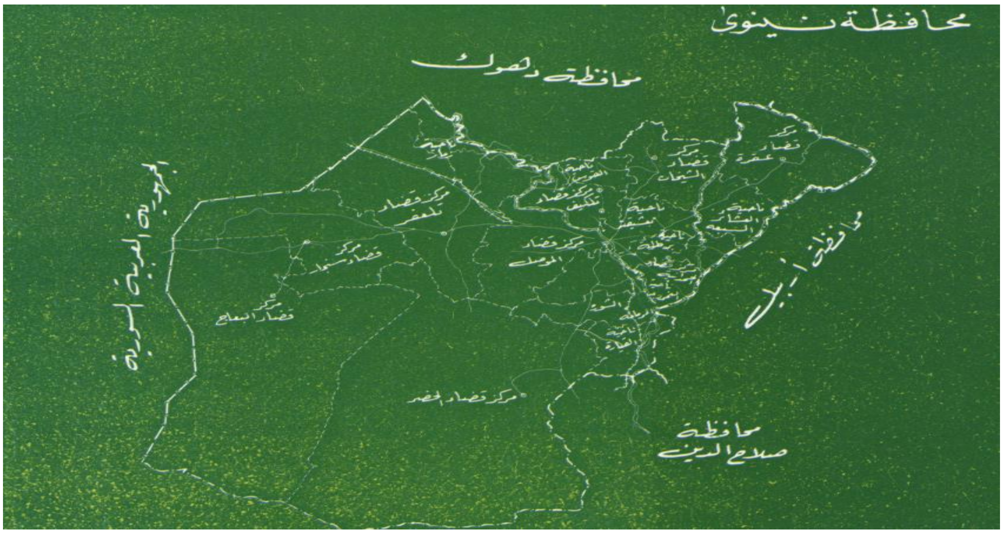

ژمارەی دانیشتوان: بە پێی سەرژمێری ساڵی 1977 کۆی ژمارەی دانیشتوانی 1099809 کەس بووە (عەرەب 939666 کەس، کورد 143300 کەس، کوردی فەیلی2489،تورکمان 9487 کەس، ئەرمەن، 111، ئاشووری 1178 کەس، ئەوانی دیکە 152، نادیار 3426 کەس).

بە پێی سەرژمێری 1987 کۆی ژمارەی دانیشتوانی 1479430 کەس بووە.

بەلاّم لە سەرژمێری 1997 کۆی ژمارەی دانیشتوانی 2037602 کەس بوو (عەرەب 1864853 کەس، کورد 168987 کەس، کوردی فەیلی 129 کەس، تورکمان 1681 کەس، ئەرمەن 572 کەس، ئاشوری 890 کەس، ئەوانی دیکە 456 کەس و نادیار تەنها 43 کەس).

یەکە ئیدارییەکان: (9) قەزا:

1-**قەزای موصڵ**

ناحیەی بە عشیقە

ناحیەی حەمام عەلیل

ناحیەی شۆرە

ناحیەی گیارە

2-**قەزای حەمدانیە**

ناحیەی نەمرود

ناحیەی بەرطەلە

3-**قەزای تلکیف**

ناحیەی قوش

4-**قەزای شنگار**

ناحیەی شیمال

ناحیەی قەیرەوان

5-**قەزای تەلعەفەر**

ناحیەی زومار

6-**قەزای شێخان**

7-**قەزای حەچەر**

8-**قەزای بە عاج**

ناحیەی قةحطانیة

9-**قەزای عەقرە**

عەشائیری سەبعە

ناوچە دابڕاوەکانی پارێزگای نەینەوا (موصڵ)

- ❋ 1- قەزای بەعاجی پارێزگای موصڵ (نەینوا) – ناحیەی قەحطانیە لە شنگار جیاکرایەوو خرایە سەر بەعاج .
- ❋ 2- قەزای شنگار
- ❋ 3- قەزای تەلعەفەر (ناحیەی زوماریش دەگرێتەوە)
- ❋ 4- قەزای تلکێف(ناحیەی قوشیش دەگرێتەوە).
- ❋ 5-قەزای حەمدانیە (هەردوو ناحیەی نەمرودو بەرطڵەش دەگرێتەوە).
- ❋ 6-ناحیەی بە عشیقەی سەر بە قەزای موصڵ.
- ❋ 7- قەزای شێخان.
- ❋ 8- قەزای عەقرە (قەزایەکە لکێندرا بە پارێزگای موصڵەوە لە ڕێگای ئەو ڕیفراندۆمە شەکلیەی کە حکومەتی مەرکەزی لە بەغداد ئەنجامیدا بە مەبەستی سڕینەوەی قەزایەکە لە و ناوچانەی کوردستان کە ئەو کاتە بە ناوچەی ئۆتۆنۆمی ناودەبرا).
- ❋ 9- قەزای مەخمور (لە پارێگای هەولێر کرایەوەو لکێندرا بە پارێزگای نەینەوا)

1-قەزای موصڵ:

لە ڕووی مێژوییەوە: ولایەتی موصڵ دەگرێتەوە کە کوردستانی باشووری لەخۆ گرتبوو، شان بەشانی هەردوو ویلایەتی بەغدادو بەصرە بۆ پێکهێنانی دەوڵەتی عیراقی

ژمارەی دانیشتوان: (مەرکەزی قەزا) 664221 کەس بوو بە پێی سەرژمێری 1987

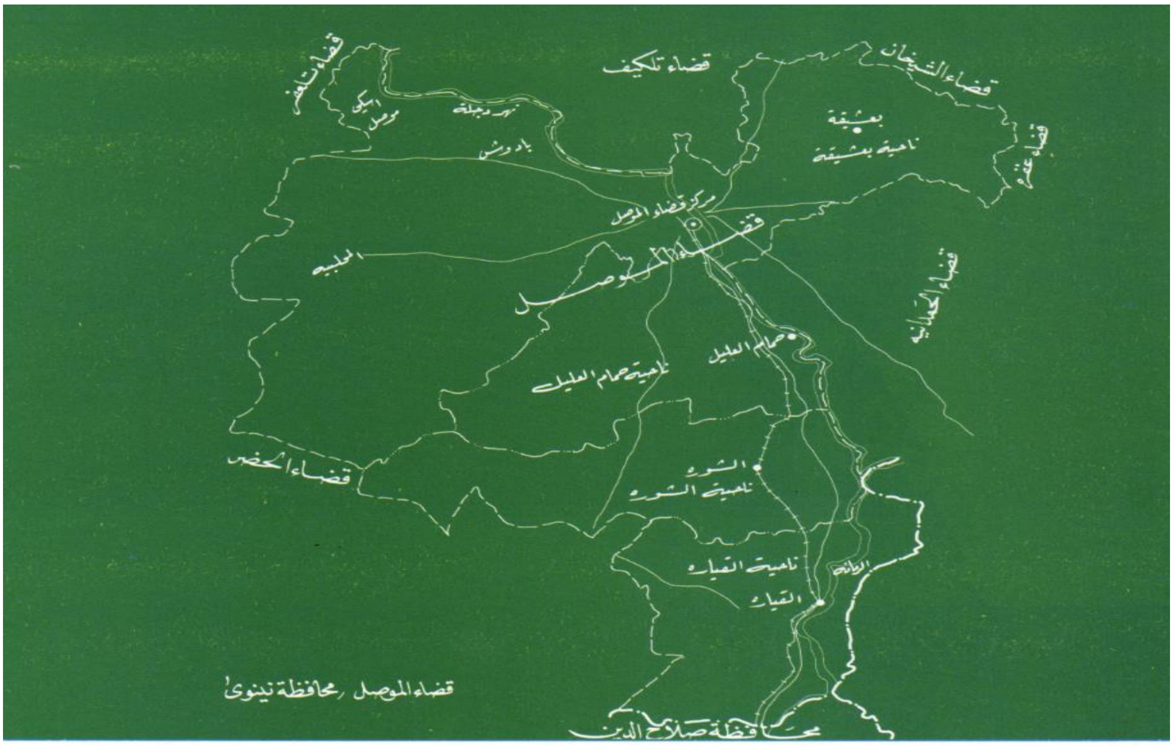

ناحیەکانی سەر بەقەزا:

1- بەعشیقە:

لە ڕووی مێژوویەوە: لەساڵی 1955 کراوە بە ناحیە.

ژمارەی دانیشتوان: (مەرکەزی قەزا) 51352 کەس بە پێی سەرژمێری ساڵی 1987 لە کاتێکدا بە پێی سەرژمێری ساڵی 1977 دا ژمارەی دانیشتوانی25599 کەس بووە.

ڕووبەری ناحیە : 526کم^2.

جوداکاری ڕەگەزی و زۆرە ملێ گۆڕینی دیموغرافی:

دابەش کردنی چەندەها پارچە زەوی نیشتەجێ بەسەر ئەفسەرە عەرەبەکاندا دوای ئەوەی کە دەستی بەسەردا گیراو بە زۆر لە خاوەنە کوردەکانیان سەندەوە بە پێی یاسای ژمارە 117ی ساڵی 2000، کە خۆی لە بنەمادا زەوی کشتوکاڵی و باخچە بوون بە بیانووی ئەوەی ناوچەکانی خۆیان نەوتی تێدایەو بە کەڵکی ئەوە نایەت کە زەوی نیشتەجێ بوون بە تێدا دابەش بکرێت ناکرێت لەو ناوچە نەوتیانە زەوی دابەش بکرێت.

2-قەزای حەمدانیە:

لە ڕووی مێژوییەوە: لە ڕێکەوتی 1970/10/20 کراوە بە قەزا،(مەرکەزی قەزای قەرەقوش)

ژمارەی دانیشتوان : مەرکەزی قەزا (35925) کەسە بە پێی سەژمێری1987

ڕووبەر : 500 کم2

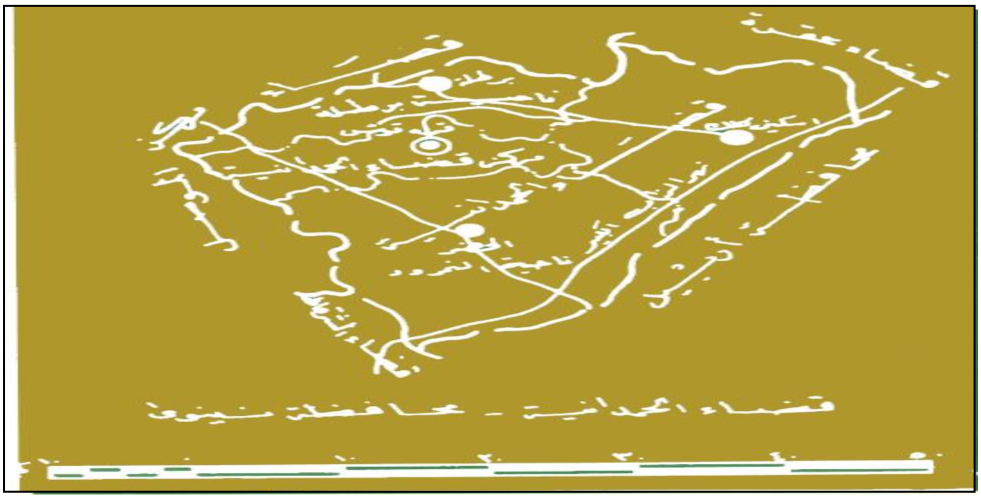

أ- ناحيەی نەمرود:

لە ڕێکەوتی 1970/2/4 کراوە بە ناحیە.

ژمارەی دانیشتوان: مەرکەزی ناحیە (21452) بە پێی سەرژمێری 1987 و (15285) بە پێی سەرژمێری ساڵی 1977

ڕووبەر: 472کم2

ب- ناحیەی بەرطةلە:

لە ساڵی 1970 کراوە بە ناحیە.

ژمارەی دانیشتوانی: مەرکەزی ناحیە (21433) کەسە بە پێی سەرژمێری 1987 لە کاتێکدا ژمارەی دانیشتوانی (15619) کەس بوون بە پێی سەرژمێری 1977.

ڕووبەر: 215کم2

جوداکاری ڕەگەزی و زۆرە ملیٚ گۆڕینی دیموغرافی:

هاولاٚتیە کوردەکان ڕووبەڕوی هەڵمەتی جوداکاری ڕێکخراو بوونەوە لەوانە:

1- دادگاکان قەدەغە کران لە سەیرکردنی ئەو داوایانەی تایبەت بوون بە گواستنەوەی خانووبەرە لە شاری موصلٚ بە پێی بڕیاری ژمارە (50) لە 1989/1/28.

2- دەرکردنی کوردەکانی موصلٚو (تەسفیەی) ماڵو موڵکیان ب پێی نووسراوی ژمارە (1733) لە 1990./4/9

3- دەرکردنی شەبەکەکان لە پارێزگای نەینەوا و ڕووخاندنی خانووەکانیان بە پێی نووسراوی ژمارە (1741) لە 1990/4/10

4- بە پێی نووسراوی ژمارە 1850 لە 1990/5/2 پارێزگا داوای لە بەڕێوەبەرایەتی خانووبەرە کردووە کە هەماهەنگی لەگەڵ لیژنەی تەسفیەی موڵكو ماڵی کوردە دەرکراوەکاندا بکات لە موصلٚ.

5- جەخت کردنەوەی نووسراوی خانووبەرەی نەینەوا تایبەت بە دانای حیجز لەسەر موڵكو ماڵی کوردە دەرکراوەکان بە پێی نوسراوی ژمارە 1720 لە 8/7/ 1990

6- بڕیاری ژمارە 11840 لە 1999/8/12 داوا لە لیژنەی تەسفیەی موڵكو ماڵی کوردە دەرکراوەکان دەکات لە ڕێگای بەڕێوەبەرایەتی خانوبەرەی موصلەوە ژمارەی خانوەکانیات پێبدات.

3-قەزای تلکیف:

بە پێی مەرسومی کۆماری ژمارە 55 لە 1970/1/10 کرا بە قەزا.

ژمارەی دانیشتوان: مەرکەزی قەزا (69875) کەس بە پێی سەرژمێری 1987 لە کاتێکدا ژمارەی دانیشتوانی قەزا (56241) کەس بوو بە پێی سەر ژمێری 1977، بە پێی مەرسومی کۆماری ژمارە 321 لە 1987/6/11 ناحیەی وانەی خرایە سەر.

ڕووبەر: 767کم2.

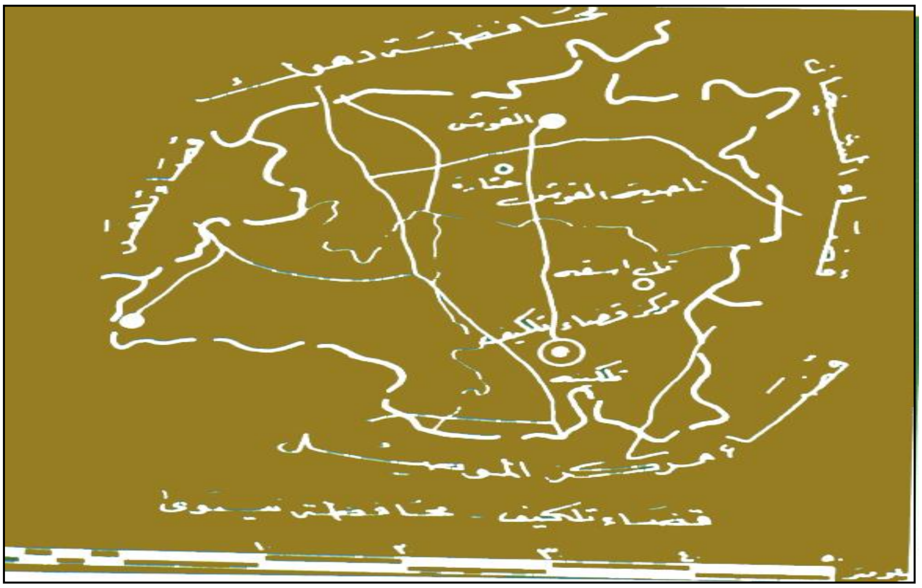

ناحیەی قوش:

بە پێی مەرسومی کۆماری ژمارە 55 لە 1970/1/10 کرا بە قەزا.

ژمارەی دانیشتوان: 27233 کەس بە پێی سەرژمێری 1987، لە کاتێکدا ژمارەی دانیشتوانی (22256) کەس بووە بە پێی سەر ژمێری 1977

ڕووبەر: 508کم2 (لە قەزای شێخان کرایەوە).

4-قەزای شنگار:

لە ڕووی مێژوییەوە: بە پێی فەرمانی مەلەکی ژمارە 4 لە 1934/5/17 کرا بە قەزا. بە دووری 136 کم لە پارێزگای موصلّ دوورەو دەکەوێتە باکوری ڕۆژهەلاّتی پارێزگاوە.

پێکهاتەی دانیشتوان: دانیشتوانی شارەکە لە چەند نەتوەیەکی وەك کورد، عەرەب، تورکمان، کلد، ئاشوورو مەژهەبو ئاینی جیا جیا پێکهاتووە. بە شێوەیەك کە کورد 76٪و عەرەب 17٪ و تورکمان 6٪ و کلدو ئاشوور 1٪ لە ڕێژەی دانیشتوانی شارەکە پێك دەهێنن .

ڕووبەر: مەرکەزی قەزا 1420کم2 (دوای هەلّوەشاندنەوەی ناحیەی شیمالولکاندنی بە مەرکەزی قەزاوە بە پێی مەرسومی کۆماری لە ڕێکەوتی 1987/11/16).

سورية
سنوني
ناحية الشمال
كرسي
برة
سنجار
مركز قضاء سنجار
قضاء البعاج
ناحية القيروان
بليج
قضاء الحضر
قضاء البعاج
قضاء سنجار - محافظة نينوى
كيلومتر

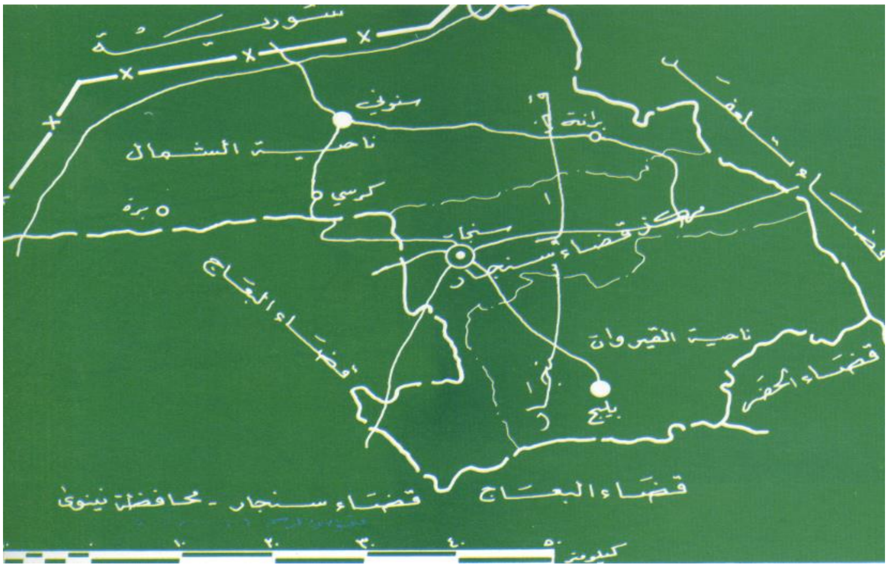

سورية
سنوني
ناحية الشمال
كرسي
برة
سنجار
مركز قضاء سنجار
قضاء البعاج
ناحية القيروان
بليج
قضاء الحضر
قضاء البعاج
قضاء سنجار - محافظة نينوى
١٠ ٢٠ ٣٠ ٤٠ ٥٠
كيلومتر

ژمارەی دانیشتوان: بە پێی سەر ژمێری ساڵی 1977 ژمارەی دانیشتوانی 100511 کەس بوو، لە کاتێکدا بەپێی سەر ژمێری ساڵی 1987 ژمارەی دانیشتوانی 20771 کەس بووە.
لە دوا ئاماردا کە لە مانگی ئایاری 2007 دا کراوە ژمارەی دانیشتوانی ناوچەی شنگارو یەکە ئیدارییەکانیسەر بە ناوچەکە (90692) کەسە، لەوانە (75,577) کەس نەتەوەیان کوردە، و(15,115)کەسیان نەتەوەیان عەرەبو تورکمانن.
لە ڕووی ئیداریەوە دوو ناحیە سەر بە قەزای شنگارە:

1-ناحیەی شیمال (سنونێ):

ساڵی 1936 دامەزراو ساڵی 1987 هەڵوەشێندرایەوە دووبارە لە ساڵی 1994 دامەزرێندرایەوە 70کم لە مەرکەزی قەزاوە دوورەو 6 کۆمەڵگە لە خۆ دەگرێت کە کۆکراوەی گوندە دەرکراوەکانی سەر بەناحیە بوون لە ساڵی 1975.
ژمارەی دانیشتوانی دەگاتە 160 هەزار کەس کورد ڕێژەی 5و99% لە دانیشتوانی ناحیەکە پێك دەهێنن و ئەوی دیکەش عەرەبن.
بە پێی ئامارێك کە بۆ دانیشتوانی ناوچەکە کراوە لە مانگی ئایاری ساڵی 2007 دا ژمارەی دانیشتوانی ناحیە (122500)کەسە لەوانە (102084)کەسیان نەتەوەیان کوردەو (24416) کەسیشیان سەر بە نەتەوەی عەرەبن.

2-ناحیەی قەیروان (ئبلیج):

لە ساڵی1977 دامەزراو ساڵی 1987هەڵوەشێندرایەوە، لە ساڵی1994 سەر لەنوێ دامەزرێندرایەوەو بە 22 کم لە مەرکەزی قەزاوە دوورەو ژمارەی دانیشتوانی نزیکەی 814و168 هەزار کەسەو ناحیەکە دوو کۆمەڵگە لە خۆ دەگرێت (تەل قەصەبو تەل بەنات) کە خەڵکەکەی کۆکراوەی گوندە دەرکراوەکانن.
لە ئامارێکدا کە لە مانگی ئایاری 2007 بۆ دانیشتوانی ناحیەکە ئەنجامدراوە ژمارەی دانیشتوانی ناحیەکە (35848)کەسن لەوانە (11949)کەسیان کوردن و (23899)کەسیشیان عەرەبو تورکمانن.

له خالەٚ هەرە گرنگەکانی قۆناغی ئاسایی کردنەوە لە ناوچەی ڕۆژهەلاَتی دیجلە دوای گەڕانەوەی دەرکراوەکانو عەرەبە هاوردەکان بۆ شوێنەکانی خۆیان، ناحیەی قةحطانیة (گر عزیر)ە بۆ سەر قەزای شنگار، چونکە ئامانج لە لێکردنەوەی ئەم ناحیەو لکاندنی بە قەزای بەعاجەوە گۆڕینی دیوغرافیاو بە عەرەبکردنی ناوچەکە بوو.

لایەنی ئابووری شنگار: لە ڕووی کشتوکاڵیەوە دەوڵەمەندەو، ڕووبەرێکی فراوانی کشتوکاڵی گەنمو جۆو بەروبوومی دیکەی وەك هەنجیرو توتن دەگرێتە خۆ، سەرەڕای بوونی بیری نەوتی، حەقلی گازی سروشتیو کانزای قورس لە چیاکانیدا، بە شێوەیەك لە گوندی (عين الغزال) کە سەر بە قەزای شنگارە حەقلێکی گەورەی نەوتی تێدایەو سێ بیری نەوت لە خۆ دەگرێتو بە بیانووی بارودۆخی شەڕەوە داخرا. سەرەڕای بوونی حەقلێکی نەوتی گەورە لە گوندی (حیالی)• هەر بە بیانووی بارودۆخی شەڕەوە داخرا.
لایەنێکی گرنگی دیکەی قەزایەکە گرنگی پێگەی جوگرافیەتی دەکەوێتە سەر سنووری عیراق – سوریا و بە دەروازەیەکی پەڕینەوەی گرنگ دادەنرێت.

جوداکاری ڕەگەزیو زۆرە ملیٚ گۆڕینی دیموغرافی:

1- دەست بەسەرداگرتنی موڵکی گوازراوەو نەگوازراوەی ئەو خێزانانەی پەیوەندیان بە بزاڤی کوردیەوە کردوە بە پێی بروسکەی کاروباری شیمال ژمارە 347/2 لە 1974/8/18.
2- چۆڵ کردنی خانووە دەست بەسەردا گیراوەکان بۆ وەزارەتی دارایی دوای ئاگادارکردنەوەی خاوەنەکانیان پشت بەستن بە بڕیاری ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕش ژمارە (730) لە 1984/6/24 بەپێی نووسراوی 796ژمارە لە 1985/2/20
3- جەخت کردنەوە لەسەر پێویستی جێبەجێکردنی بڕیارەکانی تایبەت بە دەست بەسەرداگرتنی خانووبەرەی دەرکراوەکانو لێپرسینەوەی ئەو کەسانەی کەمتەرخەمن ، بە پێی بڕیاری ژمارە 2883 لە 1990/9/9.

• 11 کم لە مەرکەزی قەزای شنگارەوە دوورە.

4- له نووسراوی ژماره 15543 له 1990/10/2 لیستی ژمارەی ئەو پارچە زەوی‌و خانوانە دیاری کراوە بەمەبەستی دانانی نیشانەی حجز لەسەریان.

5- ڕووخاندنی هەردوو گوندی گامێش تەپەو خەزنە، دەرکردنی هاولاَتیانی‌و دەست بەسەرداگرتنی ماڵ‌و موڵکیان‌و دابەشکردنیان بەسەر عەرەبەکاندا بە پێی بڕیاری ژمارە 9420 لە 1994/11/17.

6- ڕەزامەندی دەرنەبڕین لەسەر تۆمارکردنی زەوی بۆ هاولاَتییەکی کورد لەگەڵ ئەوەشدا کە بەعسی بووە بە پێی بڕیاری ژمارە 2487 لە 1999./11/6

7- فرۆشتنی پارچە زەوی‌و خانووە نیشتەجێیە دەستبەسەردا گیراوەکان تەنها بەو کەسانەی کەهەڵگری میدالیای ئازایەتی (انواط شجاعة) یان هەیە یان هاوڕێیانی سەرۆك (اصدقاء الرئیس)ن بە پێی بڕیاری ژمارە 1149 لە 2000/2/22.

8- دەست بەسەرداگرتنی زەوی‌و زاری کوردە دەرکراوەکانی ساڵی 1978 لە شنگار، ڕازی نەبوون بە گەڕانەوەی بۆ خاوەنەکانیان بە پێی بڕیاری ژمارە ا/484/14 لە 2000/3/14.

9- دەست بەسەرداگرتنی زەوی‌و زاری کوردە دەرکراوەکانی شنگار بە پێی بڕاری ژمارە 187 لە 2001./6/11

10-بڕیاری ژمارە 820 فی 2001/7/2 ڕەزامەندی لیژنەی ئەمنی شنگار مسۆگەر ئەکات سەبارەت بە نووسراوی قایمقامیەتی ژمارە 187 لە 2001/6/11 لەسەر دەست بەسەردا گرتنی زەوی دەرکراوەکان وەك ئەو دەرکراوانەی کە پێشتر دەست بەسەر زەویەکانیاندا گیرابوو.

11- ڕووخاندنی (1200) خانوو لە کۆمەڵگای (سنونێ) بە بیانووی تەجاوزو، بە پێی کۆنووسی کۆبوونەوەی لیژنەی ئەمنی لە 2001./10/22

12- ڕێگەدان بە عەرەبەکان بۆ تەملیك کردنی خانووبەرە لە هەردوو قەزای شنگارو مەخموور بە دەرهاوێشتن (استثناء) لە مەرجی شوێنی لە دایك بوون (مسقط الرأس) بە پێی بڕیاری ژمارە 1908 لە 2000/9/10.

5- قەزای تەلعەفەر

بە پێی فەرمانێکی عوسمانی کرا بە قەزا لە 1919/1/1.

ڕووبەر : (مەرکەزی قەزا) 3039کم2.

ژمارەی دانیشتوان: 102161کەس بە پێی سەرژمێری 1987 لە کاتێکدا لە ساڵی 1977 ژمارەی دانیشتوانی 132854 کەس بووە.

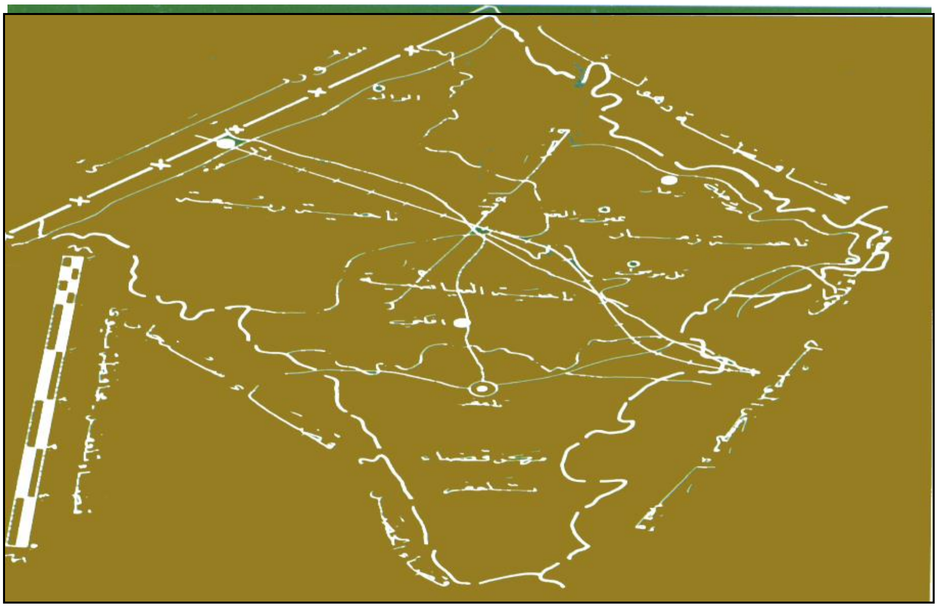

ناحیةی زومار:

لە ساڵی 1984 سەر لە نوێ دامەزرێندرایەوە دوای دارمانی ناحیەی زوماری کۆن لە ئەنجامی جێبەجێکردنی پرۆژەی بەنداوی صەدام.

ڕووبەر: 768کم2

ژمارەی دانیشتوان: 34885 کەس بە پێی سەرژمێری 1987.

بە پێی ئاماری مانگی ئایاری 2007 کە تایبەتە بە ناحیەو یەکە ئیداریەکانی سەر بە قەزای تەلعەفەر ژمارەی دانیشتوانی زومار بە گشتی (142080) کەسن ژمارەی ئەو کوردانەی کە مافی دەنگدانیان هەیە (23198) کەسن، ژمارەی عەرەبەکانیش (24162) کەسن واتە کۆی گشتی ژمارەی ئەو کەسانەی کەمافی دەنگدانیان هەیە لە ناحیەکەدا (47360)کەسن.

لایەنی ئابووری قەزای تەلعەفەر: قەزایەکە بە کشتوکاڵ بەناوبانگەو ڕووبەرێکی فراوانی زەوی کشتوکاڵی بۆ چاندنی گەنم و جۆو بەربوومی دیکە لە خۆ دەگرێت،هەروەها لە بواری پیشەسایشەوە بەناوبانگە سەرەڕای بوونی بیری نەوت لەو ناوچانەی سەر قەزای تەلعەفەرن و ل ڕووی ئابووریەوە گرنگیەکی زۆری هەیە وەك:

1- ناوچەی عەین زالە 29 بیری تێدایە لەوانە 7 بیریان ئێستا نەوت بەرهەم دەهێنن.

2- ناوچەی بطمة 15 بیری پێدایەو 4 لەو بیرانە ئێستا نەوت بەرهەم دەهێنن.
3- ناوچەی ئاصفیە (40) بیری تێدایەو 7 لەو بیرانە ئێستا نەوت بەرهەم دەهێنن، ئەوەی شایانی باسە بڕی نەوتی هەڵگیراو لەم سێ ناوچەیەدا نزیکەی (1750) ملیۆن بەرمیلە.

6- قەزای شێخان

بە پێی فەرمانی مەلەکی ژمارە 432 لە 1924/12/16 کرا بە قەزا.

ڕووبەر: 1259کم2 (دوای هەڵوەشاندنەوەی هەردوو ناحیەی مریبا ومزوریو لکاندنیان بە مەرکەزی قەزاوە بە پێی مەرسومی کۆماری 321 لە 1987/6/11.

ژمارەی دانیشتوان: 54559 کەسە بە پێی سەرژمێری 1987 . لە کاتێکدا بە پێی سەرژمێری 1977 ژمارەی دانیشتوانی 36427 کەس بووە.

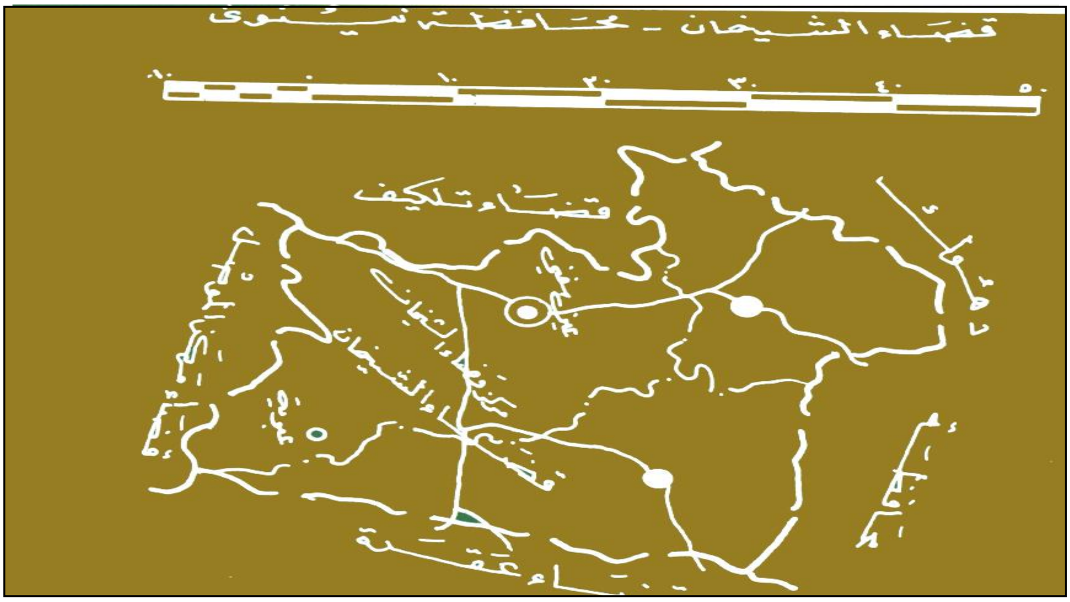

بە شێوەیەکی سەرەکی ناحیەکە لە ڕووی ئابووریەوە پشت بە هەردوو بواری کشتوکاڵیو خزمەتگوزاری دەبەستێت بە تایبەتی چاندنی گەنمو جۆ.

جوداکاری ڕەگەزیو زۆرەملێ گۆڕینی دیموگرافی:

1- لە لایەن لێنەی شیمالەوەو بە واژۆی طە یاسین رمضان ڕەزامەندی درا لەسەر دابەش کردنی (1100) پارچە زەوی نیشتەجێ بوون بەسەر عەرەبدا لە شێخانو زۆرریان لێکرا کە قەیدەکانی خۆیان بگوازنەوە بە پێی بڕیاری ژمارە 1392/21 فی 1993/11/14

2- به پێی بڕیاری ژماره 2868 له 1994/5/7 میحوەری (موصل – شیخان) به یەكێك له هەره سەرەكترین میحوەرەكان دانراوە بۆ چڕكردنەوەی بوونی عەرەب تێیدا، سەرەڕای دەست نیشان كردنی ئەو هۆزە عەرەبانەی كە لەوێ نیشتجێ دەكرێن.

3- بڕیاری ژماره 8039 له 1994/10/4 تایبەتە بە لیستی ئەو ناوە عەرەبانەی كە لە شێخان وەرگرتنی زەوی دەیانگرێتەوە.

4- بڕیاری دابه شكردنی زەوی ژماره 8335 له 15||1994/10/ كەتایبەتە بە دابەش كردنی (1200) پارچە زەوی بەسەر هۆزەكانی (عەزاوین، حەدیدین، طيو هی دیكە) لە گەڵ داواكردنی ناوی ئەو كەسانەی ڕێنمایەكان دەیانگرێتەوە.

5- بڕیاری س/158 له 1994/10/30 تایبەت بە ڕای ئەو سەرۆك هۆزانەی لە نووسراوی ژماره 8335 دابوون سەبارەت بە دابەش كردنی زەوی بە سەریاندا لە قەزای شێخان.

6- نیشتە جێكردنی هۆزە عەرەبەكان لە میحوەری مەخمور، میحوەری مەخموور- گوێر، قەزای شێخانو ناحیەی فایدە بە پێی بڕیاری ژماره 2334 له 1994/11/24

7- هاندانی عەرەبەكان بۆ نیشتەجێبون لە قەزای شێخان بە بڕیاری ژماره 9923 لە 1994/11/7.

8- ئامادە كردنی (1829) پارچە زەوی بۆ نیشتەجێبوونی عەرەبەكان لە مەركەزی قەزای شێخان، میحوەری موصڵ - شێخان بە پێی بڕیاری ژماره 9821 له 1994/12/3.

9- ئیستملاك كردنی سەرجەم پارچەكانی قەزای شێخان بە ناحیەی (قوش) یشەوە بۆ نیشتەجێكردنی خێزانە عەرەبەكان لە ڕێكەوتی 3/16/ 1978 بە پێی بڕیاری ئەنجوومەنی سەركردایەتی شۆڕش ژماره (358) له 1978/3/16 و بڕیاری ژماره 1122/16/17 فی 1995/1/26.

10- بڕیاری ژماره 1819 فی 1997/9/10 مسۆگەركردنی داواكاری پارێزگای نەینەوا كە لیستی ناوی ئەو جوتیارە عەرەبانەی بدرێتی گرێبەستیان لەگەڵ كراوە لەسەر هێڵی میحوەری مەخمور – شێخان – فایدە، وەك چۆن لە نوسراوی لێژنەی شیمالی ژماره 1449 لە 1997/9/2دا هاتووە.

11- پێدانی سولفە بەو هۆزە عەرەبیانەی كە لە میحوەری پارێزگای تئمیمو هەردوو قەزای مەخمورو شێخانو ناحیەی فایدە نیشتەجێ دەكرێن بە دەرهاوێشتن (استثناء)، بە پێی بڕیاری ژماره 2198/21 له 1997/12/9.

12- بڕیاری 491 له 2000/3/23 مسۆگەرکردنی ڕێنمایەکانی تایبەت بە تەملیك کردنی زەوی کشتوکاڵی لەسەر خاوەن گرێبەستە عەرەبەکان لە میحوەرەکانی قەزای مەخمور، شێخان، تلکێفو هەردوو ناحیەی فایدەو عەدنانیە.

13- بڕیاری ژمارە 803 لە 2000/9/10 مسۆگەرکردنی مەرجەکانی ئەنجامدانی گرێبەست لەگەڵ جوتیارە عەرەبەکانداو نەدانی بە جوتیارە کوردەکان لە ناحیەکانی سەر بە قەزای مەخمور، شێخانو تەلعەفەرو وێنەیەکیش لەم بڕیارە ئاڕاستەی قەزایەکانی مەخمور، شێخان، تەلعەفەرو هەردوو ناحیەی فایدەو فاروق کراوە.

7- قەزای بەعاج:

بە پێی مەرسومی کۆماری ژمارە 736 لە ڕێکەوتی 1970/6/30 کراوە بە قەزا.

ڕووبەر: (مەرکەزی قەزا) 8892کم2.

ژمارەی دانیشتوان: (مەرکەزی قەزا) 23055 کەسە بە پێی سەرژمێری 1987.

لایەنی ئابووری قەزایەکە: بە کشتوکاڵ بەناوبانگەو ڕووبەرێکی فراوانی بۆ چاندنی گەنمو جۆو بەروبومی دیکە گرتۆتە خۆ.

تەنها ناحیەی قەحگانیە سەر بەم قەزایەیە:

ناحیەی قەحطانیة (گر عوزێر)

ساڵی 1978 دامەزرێدراو لە ڕووی ئیداریەوە ساڵی 1987 لە قەزای شنگار کرایەوەو هەر لەساڵی 1987 یش هەڵوەشێندرایەوە، لە ساڵی 2000 سەر لە نوێ دامەزرێندرایەوەو خرایە سەر قەزای بەعاج.

گوندەکانی سەر بەم ناحیەیە ئاوارە کرانو لە هەر سێ کۆمەڵگای﴿ قةحطانیة (گرعوزیر) وکۆمەڵگەی جەزیرە (سیبا شیخ خدر) وکۆمەڵگەی عەدنانیە (کرزرك)﴾دا کۆکرانەوە

بە پێی بڕیاری هەڵوەشێنر اوی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕش ژمارە المرقم 88 لە 19-8-1968 و نووسراوی ئەنجومەنی کشتوکالی پارێزگای موصڵ لە 15-1-1972 هۆزی (سائح) عەرەب ڕەوانەی شنگار کراو دەستیان گرت بەسەر هەزارەها دۆنم لە زەوی کشتوکاڵیدا کە لە بنەڕەتدا موڵکی هۆزەکانی یەزیدی بوون، پاشان ئەو زەویانە دابەش کران بەسەر 131 جوتیاری هۆزی (سائح).

8- قةزای عةقرة

بە پێی مەرسومی کۆماری ژمارە ژمارە 1066 لە ساڵی 1969 دا کرا بە قەزا.

ڕووبەر: (مەرکەزی قەزا) 1916کم2 (دوای هەڵوەشاندنەوەی ناحیەکانی نەهلە، سورچی، گردەسێنو بە ستنەوەیان بە مەرکەزی قەزاوە بە پێی مەرسومی کۆماری ژمارە 321 لە 1978/6/11.

ژمارەی دانیشتوان: بە پێی سەرژمێری ساڵی 1977 ژمارەی دانیشتوان 72807 کەس بوو، لە کاتێکدا بە پێی ئاماری ساڵی 1978 ژمارەی دانیشتوانی بووە بە54761 کەس.

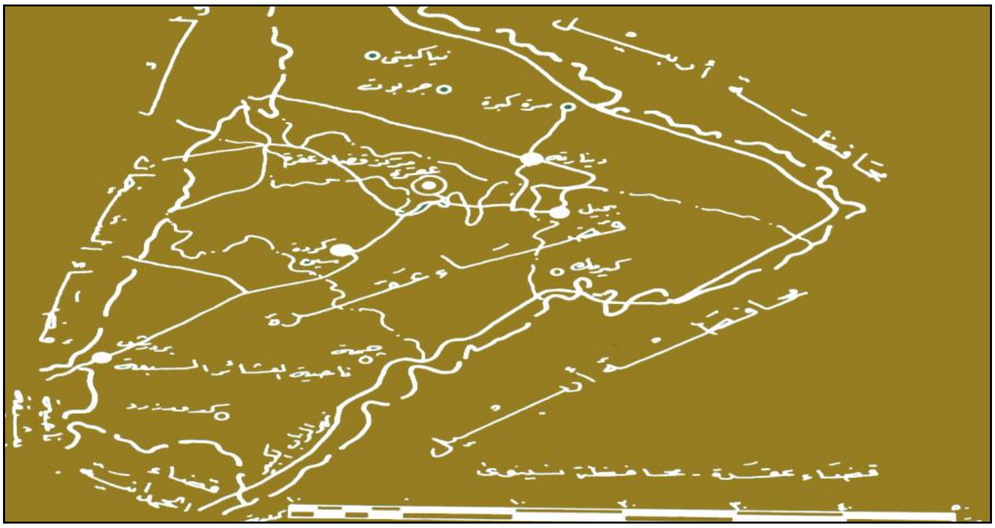

لایەنی ئابووری قەزاکە: قەزایەکە لە بواری کشتوکاڵو خزمەتگوزاریو گەشتو گوزارەوە بە ناوبانگە.

جوداکاری ڕەگەزیو زۆرە ملێ گۆڕینی دیموغرافی

هیچ خیلافێك نیە لەکوردێتی قەزای عەقرە تەنها پێویستە ئەو بریارە هەڵبوەشێتەوە کە دەرئەنجامی ڕیفراندۆمێکی شەکلی لە ساڵی 1977 دا ئەنجامدرا قەزای عەقرە خرایە سەر پارێزگای موصلٚ.

تێبینی

قەزای عەقرە لە (ناوچەی ئۆتۆنۆمی کوردستان) دابڕێندرا لە ڕێگای ڕێکخستنی ڕیفراندۆمێکی شەکلی لە وەرگرتنی ڕای دانیشتوانی بۆ ئەوەی قەزایەکە بخرێتە سەر موصلٚ یان ناوچەی ئۆتۆنۆمی کوردستان، ڕژێم بانگهێشەی دا کە دانیشتوان دەنگیان داوە بۆ بۆ ئەوەی قەزایەکەیان بخرێتە سەر پارێزگای موصلٚ، لە کاتێکدا ئەم ڕیفراندۆمە پێچەوانەی برگەی 14ی ڕێکەوتنامەی ئازاری ساڵی 1970 بوو کە دەقەکەی ئاماژە بەوە دەکات"ناوچەی ئۆتۆنۆمی پێك دێت لەو یەکە ئیداریانەی کە زۆرینەی دانیشتوانی کوردن" لەبەر ئەوەی قەزای عەقرەش زۆرینەی دانیشتوانی کوردن بە پێی یاسا پێویست بوو بکەوێتە ناو (ناوچەی ئۆتۆنۆمی)یەوە چونکە ڕێکەوتنامەی ئازار کە لەلایەن ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕشی هەڵوەشێندراوەوە دەرچوو بوو، ئەو کاتە هێزی یاسای هەبوو.

9- قەزای مەخمور

بە پێی فەرمانی مەلەکی ژمارە 458 لە ڕێکەوتی 1929/3/15 دامەزرێندرا.

ڕووبەر: ڕووبەری مەرکەزی قەزا 1214 کم2(ڕووبەری مەرکەزی قەزای مەخوور بوو بە 1214 کم2 لە بری 474 کم2 لەبەر هەڵوەشاندنەوەی ناحیەی کەندیناوەو بەستنی بە مەرکەزی قەزاوە بە پێی مەرسومی کۆماری ژمارە 442 لە 1987/7/18).

ژمارەی دانیشتوان: حسب تعداد عام 1977 کان عدد السکان 57361 نسمة و(17184) نسمة حسب تعداد 1987.

- لە ساڵی 1996 قەزای مەخمور لە پارێزگای هەولێر کرایەوەو خرایە سەر پارێزگای موصلٚ.

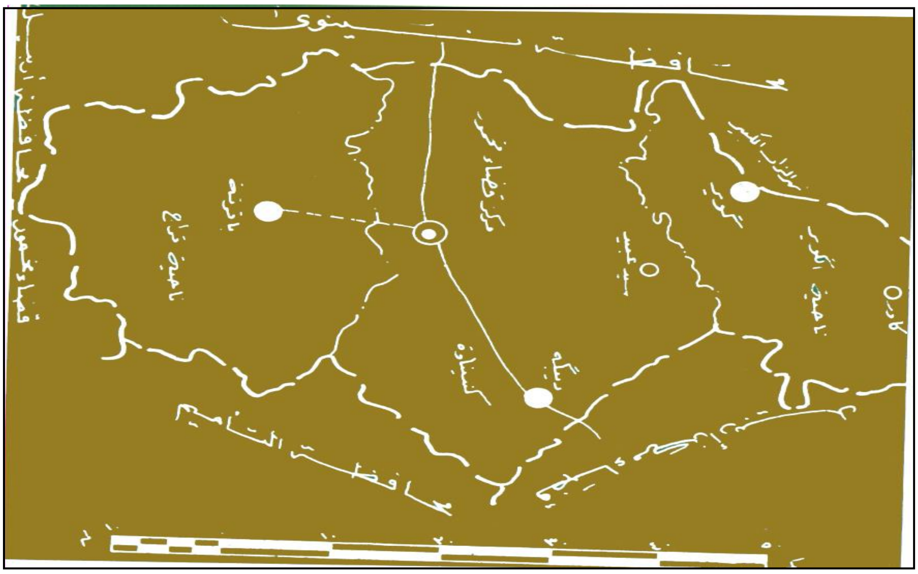

لایەنی ئابوری قەزایەکە: لە ڕووی کشتوکاڵیەوە بەناوبانگە بە تایبەتی چاندنی گەنمو جۆ بە شێوەیەك دەشتی مەخمور لە بە پیزترین دەشتەکانی ناوچە دادەنرێت، سەرەڕای ئەوەشقەزایەکە بیرێکی نەوتی تێدایە و نەوتی کۆکراوەی ناو ئەم بیرە خۆی لە (2114) ملیۆن بەرمیل دەدات.

جوداکاری ڕەگەزیو زۆرەملێ گۆڕینی دیموگرافی:

1- نیشتەجێ کردنی هۆزە عەرەبەکان لە میحوەری مەخمور، مەخمور- گوێر، قەزای شێخانو ناحیەی فایدە بەپێی بڕیاری ژمارە 2334 لە 1994/11/24.

2- پێدانی سولفە بەو هۆزە عەرەبانەی کە لە میحوەری پارێزگای کەرکوكو هەردوو قەزای مەخمورو شێخانو ناحیەی فایدە نیشتجێ کراون بە هەڵوردن(استثناء) بە پێی بڕیاری ژمارە 2198/21 لە 1997/12/9.

3- بڕیاری ذمارة 491 لـة 2000/3/23 مسۆگەرکردنی ڕێنمایەکانی تایبەت بە تەملیك کردنی زەوی کشتوکاڵی لەسەر خاوەن گرێبەستە عەرەبەکان لە میحوەرەکانی قەزای مەخمور، شێخان، تلکێفو هەردوو ناحیەی فایدەو عەدنانیە.

4- بڕیاری ژمارە 803 لە 2000/9/10 مسۆگەرکردنی مەرجەکانی ئەنجامدانی گرێبەست لەگەڵ جوتیارە عەرەبەکانداو نەدانی بە جوتیارە کوردەکان لە ناحیەکانی سەر بە قەزای مەخمور، شێخانو تەلعەفەرو وێنەیەکیش لەم بڕیارە ئاڕاستەی قەزایەکانی مەخمور، شێخان، تەلعەفەرو هەردوو ناحیەی فایدەو فاروق کراوە.

5- رێگەدان بە عەرەبەکان بۆ تەملیك کردنی خانووبەرە لە هەردوو قەزای شنگارو مەخموور بە دەرهاوێشتن (استثناء) لە مەرجی شوێنی لە دایك بوون (مسقط الرأس) بە پێی بڕیاری ژمارە 1908 لە 2000/9/10.

6- ئەنجامدانی گرێبەست لەگەڵ جوتیارە عەرەبی ناحیەکانی سەر بە قەزای مەخمور، نەدانیان بە جوتیارە کوردەکان بە پێی بڕیاری ژمارە 803 لە 2002/4/23.

تێبینی

دەقی ئەو بڕیارو مەرسومانەی لەم کورتەیەدا ئاماژەیان پێکراوە (1-34) لە ئەرشیفی تایبەت بە پارێزگای نەینەوا لە وەزارەتی کاروباری ناوچەکانی دەرەوەی هەرێمدا دەست دەکەوێت.

بڕیارو مەرسومە کۆماریەکانی تاییەت بە گۆڕاکاری

ئیداری‌و دیموغرافی پارێزگای نەینەوا (موصل)

(بڕیارەکانی 1-34)

ژ	ژمارەی بڕیار یان مەرسوم	بابەت	تێبینی
1	مەرسومی کۆماری(1069) لە 1969/9/7	دامەزراندنی لیوای دهۆك لەم قەزایانە: دهۆك، زاخۆ، عەمادیەو عەقرە	قەزای عەقرە ئیستسنایە بە شێوەیەکی کاتی.
2	بروسکەی کاروباری شیمال347/2 لە 1974/8/18	دەست بەسەردا گرتنی ماڵو موڵکی ئەو خێزانانەی کە ئیلتحاقیان کردووە بە بزوتنەوەی ڕزگاری کوردەوە	بۆ بەڕێوەبەرایەتی ناحیەی شنگارو شیمال
3	نووسراوی 796 لە 1985/2/20	چۆڵ کردنی خانوبەرە دەست بەسەردا گیراوەکان بۆ وەزارەتی دارایی	بۆ قائمقامیەتی قەزای شنگار، دوای پێڕاگەیاندنی خاوەنەکانیان بە چۆڵ کردن بە پێی بڕیاری ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕش (730) لە 1984/6/24
4	بڕیاری (50) لە 1989/1/28	قەدەغە کردنی دادگاکان لە بینینی ئەو داوایانەی تایبەتن بە گواستنەوەی موڵك لە شاری موصڵ	لە ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕش
5	نوسراوی (1733) لە 1990/4/9	ڕاگواستنی کوردو تەسفیەی موڵك وماڵیان لە شاری موصڵ	بۆ فەرمانگەی تۆماری خانوبەرە لە نەینەواو زهور لە شاری موصڵ.
6	نوسراوی (1741) لە 1990/4/10	ڕاگواستنی شەبەك لە نەینەواو تێکدانی خانوەکانیان.	گواستنەوەی نفوسیان بۆ دەرەوەی پارێزگا.
7	نوسراوی س/1389 لە 1990/5/6	داوا کردنی لیستی شەبەکە ڕاگوێزراوەکان بۆ تەسفیەی ماڵو موڵکیان.	لە ناوچەی زهوری موصڵ.
8	نوسراوی 1850 لە 1990/5/2	داواکاری پارێزگالە فەرکانگەی تۆمارگەی خانوبەرە بۆ هەماهەنگی لەگەڵ لیژنەی تەسفیەی ماڵو موڵکی کوردە ڕاگوێزراوەکان لە موصڵ	لە ناوچەی زهوری پارێزگای موصڵ.
9	نووسراوی 1720 لە 1990/7/8	جەخت کردن لەسەر نوسراوی خانوبەرەی نەینەوا بۆ دانانی نیشانی (حجز) لەسەر موڵکی کوردە ڕاگوێزراوەکان.	لە قائمقامی موصڵەوە بۆ فەرمانگەی خانوبەرەی زهور
10	2883 لە 1990/9/9	جەخت کردن لەسەر پێویستی جێبەجێ کردنی بڕیارەکانی دەست بەسەرداگرتنی خانوبەرەی ڕاگوێزراوانو لێپرسینەوەی کەمتەرخەمەکان	نوسراوی قائمقامی شنگار بۆ بۆ پارێزگا.
11	کتاب 15543 لە 1990/10/27	لیستی بە ژمارەی ئەو پارچە زەویو خانوانەی تایبەتن بە ڕاگوێزراوەکان.	بە مەستی ئەوەی کە نیشانەی حجزیان لەسەر دابنرێت.

			(زياتر له 200)مەتر.
12	4287 له 1993/12/19	دانانی ئەوانەی نەتەوەی خۆیان ڕاست کردۆتەوە بە عەرەب	پشت بەستن بە نوسراوی نوسینگەی ڕێکخستنی شیمال لە 1989/2/22
13	9420 له 1994/11/17	ڕوخاندنی هەردوو گوندی گامێش تەپەو خەزنەو ڕاگواستنی دانیشتوانەکەی‌و دەست بەسەرداگرتنی مولك‌و مالَیان‌و دابەش کردنی بەسەر عەرەبدا.	داوا لە دانیشتوانەکە کرا دەتوانن بڕۆن بۆ بەعاج‌و حەزەر یان بۆ ناوەڕاست‌و باشووری عیراق.
14	11840 له 1999/8/12	بۆ لێژنەی تەسفیەی مالَ‌و مولَکی ڕاگوێزراوەکان لە شاری موصلَ بۆ ناردنی ژمارەی خانوبەرەکان	لە بەڕێوەبەری تۆمارگەی خانوبەرەی موصلَ/ زهور
15	2487 له 1999/11/6	ڕەزامەندی نەدراوە لە سەر زەوی بەناوکردن بۆ یەکێك لە ڕەفیقە بەعسیەکان لەبەر ئەوەی سەر بەنەتەوەی کوردە	لە شارەوانی شنگارەوە بۆ بۆ قائمقائمیەت ئاماژە بە ناڕەزایی (لێژنەی ئەمنی)
16	1149 له 2000/2/22	فرۆشتنی پارچە زەوی دەستبەسەرداگیراو	تەنها بۆ ئەوانەی کە وسام‌و نەوتی ئازایەتی هەلَدەگرن یان لە هاوڕێنی سەرۆکن – شارەوانی شنگار
17	أ/484/14/ له 2000/3/14	مصادەرەی زەوی‌و زاری کوردە ڕاگوێزراوەکان 1978 لە شنگار	بەرز کردنەوەی داوا بۆ گەڕاندنەوەیان
18	187 له 2001/6/11	مصادرەی زەوی‌و زاری کوردە ڕاگوێزراوەکان	بە هامشێك ڕەزامەندی دراوە لەسەر مصادرەی زەویەکانیان.
19	820 له 2001/7/2	ڕای لێژنەی ئەمنی لە شنگار لەسەر نووسراوی 187 له 2001/6/11	ڕەزامەندی دراوە لەسەر مصادرەی زەوی ڕاگوێزراوەکانوەك ئەو ڕاگوێزراوانەی دیکە کە زەویەکانیان مصادرە کراوە.
20	کۆنووسی کۆبوونەوەی لێژنەی ئەمنی له 2001/10/22	ڕوخاندنی (1200) خانوو لە کۆمەلَگەی (سنونی)بە بیانوی تەجاوز لە مەرکەزی ناحیەی شیمال‌و قەزای شنگاردا.	کۆنوسەکە ئاماژە بەوە دەکات کە شوێنی دانیشتنی ئێزیدیەکانی 1975 دیاری بکرێت لە کۆمەلَگەی دیاری کراوداو سەرەڕای (سنونی) مەرکەزی ناحیەی شیمال.
21	1392/21 له 1993/11/14	ڕەزامەندی لەسەر دابەش کردنی (1100) پارچە زەوی بەسەر عەرەبەکاندا لە شێخان لە لێژنەی شیمالەوە بۆ وەزارەتی ناوخۆ.	پابەند بکرێن بە گواستنەوەی قەیدەکانیان بۆ شێخان / طه یاسین رمضان
22	2868 في 1994/5/7	دانانی تەوەری (موصل- شێخان) بە تەوەرێکی بنەڕەتی بۆ چڕبوونەوەی دانیشتوانی عەرەب	لە پارێزگای نەینەواوە بۆ هەموو سەرکردایەتیەکان لە پارێزگە لە

		تێیدا، دیاری کردنی ئەو هۆزە عەرەبیانەی کە تێیدا نیشتەجێ دەکرێن.	ژێر ڕۆشنایی نوسراوی لیژنەی شیمال (570) لە 1994/4/27
23	8039 لە 1994/10/4	لیستێك بە ناوی ئەو عەرەبانەی کە وەرگرتنی پارچە زەوی دەیانگرێتەوە لە قەزای شێخان.	ئاماژە بە نوسراوی سەرۆکایەتی لیژنەی شیمال 453 لە 1994/4/3
24	8335 لە 1994/10/15	(1200) پارچە زەوی بۆ هۆزەکانی عەزاوین، حەدیدین، طیو هی دیکە . . داواکردنی ناوی ئەوانەی کە زەوابتەکان دەیانگرێتەوە.	ئاماژە بە نوسراوی پێشوو 8039لە 1994/10/4 کە بابەتەکەی (دابەش کردنی زەوی) بوو لە قەزای شێخان.
25	س/158 لە 1994/10/30	ڕاو بۆچونی ئەو سەرۆك هۆزانەی کە نوسراوی 8335 ی پێشوو دەیانگرێتەوە سەبارەت بە دابەش کردنی زەوی بەسەریاندا لە قەزای شێخان.	ئاماژە بە نوسراوی پێشوو8335 لە 1994/10/15
26	2334 لە 1994/11/24	نیشتەجێبوونی هۆزە عەرەبیەکان لە تەوەری مەخمورو مەخمور- گوێر و قەزای شێخانو ناحیەی فایدە.	لە پارێزگای نەینەواوە بۆ قەزاکانی شێخان، مەخمور،تلکێفو ناحیەی فایدە.
27	9923 لە 1994/11/7	هاندانی عەرەبەکان بۆ نیشتەجێبون لە مەرکەزی قەزای شێخان.	بە نرخێکی زۆر ڕەمزی لە پارێزگاری نەینەواوە بۆ سەرکردەکانی حیزب لە نەینەوا، (موصلو دهۆك).
28	9821 لە 1994/12/3	ئامادەکردنی (1829) پارچە زەوی بۆ نیشتەجێبونی عەرەب لە قەزای مەرکەزی شێخانو تەوەری موصل-شێخان.	لە پارێزگاری (نەینەوا) بۆ سەرکردەکانی حیزب لە نەینەوا، (موصلو دهۆك).
29	1122/1/16/17 لە 1995/1/26	ئیستملاك کردنی سەرجەم کەرتەکانی 1978/3/16	بە پێی بڕیاری ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش ژمارە (358) لە 1978/3/16
30	1819 لە 1997/9/10	داواکاری پارێزگای نەینەوا بە لیستی ئەو جوتیارە عەرەبانەی کە گرێبەستیان لەگەڵکراوە لە سەر هێڵی تەوەری مەخمور – شێخان – فایدە.	ئاماژە بە ناوەڕۆکی نوسراوی لیژنەی شیمال 1449 لە 1997/9/2
31	2198/21 لە 1997/12/9	هەڵاوێرد (أستسناء) کردنی پێدانی پێشینە (سولفە) بەو هۆزە عەرەبانەی کە لە تەوەری پارێزگای تەئمیمو قەزای مەخمورو شێخانو ناحیەی فایدە نیشتەجێن	لە بانکی هەرەوەزی کشتوکاڵی بە هەڵاوێردن لە بڕیاری سەرۆك کۆمارلە تەجمیدی سیاسەتی قەرزپێدان
32	491 لە 2000/3/23م	زەوابتی بە موڵکردنی زەویو زاری کشتوکاڵی لەسەر خاوەن گرێبەستە عەرەبەکاندا لە تەوەری	بە پێی نوسراوی سەرۆکایەتی کۆمار ژمارە 470/21 لە

		قەزاكانی مەخمور، شێخان، تلكێفو هەردوو ناحیەی فایدەو عەدنانیە.	2000/3/11م
33	803 لە 2002/4/23	مەرجی ئەنجامدانی گرێبەست لەگەڵ جوتیارە عەرەبەكاندا لە ناحیەكانی سەر بەقەزای مەخمور (نەدانیان بە جوتیارە كوردەكان)	وێنەیەك بۆ قەزایەكانی شێخانو تەلعەفەرو هەردوو ناحیەی فایدەو فاروق.
34	1908 لە 2000/9/10	ڕێگە پێدان بە عەرەب بۆ موڵك بەناوكردن لە هەردوو قەزای مەخمورو شنگار	بە هەڵاوێردن (أستسناء) لە مەرجی مسقط راس

پارێزگای دیالە

سێیەم: پارێزگای دیالە

ڕووبەر: 20813کم2

ژمارەی دانیشتوان: کۆی گشتی دانیشتوان 584715 کەس بەپێی سەرژمێری 1977 (عەرەب511394 کەس، کورد 62770 کەس، کوردی فەیلی تەنها 66 کەس، تورکمان 8885 کەس، ئەرمەن کەس، سریان 9324 کەسو هی دیکە 1841 کەس) کۆی گشتی ژمارەی دانیشتوانی بەپێی سەرژمێری 1987 (961073)کەس بووە، لە کاتێکدا بە پێی سەرژمێری ساڵی 1997 ژمارەی دانیشتوان 1134147 کەس بووە (عەرەب 1086965 کەس، کورد 45338 کەس، کوردی فەیلی تەنها 188 کەس، تورکمان 1555 کەس، ئەرمەن تەنها 52 کەس، ئاشوری 17 کەس، هی دیکەش 30 کەسو نادیاریش تنها 2 کەس).

یەکە ئیداریەکان: حەوت قەزا سەر بە پارێزگای دیالەیە (بەعقوبە، میقدادیە، خالص، خانەقین، بەلەدروز، کفری، مەدائن).

قەزای خانەقین:

لە سالّی 1921 دا بە پێی فەرمانێکی مەلەکی دامەزرێندراو دەکەوێتە نزیك سنووری عیراق ئێران دوو ناحیەش دەگرێتەوە ئەوانیش بریتین لە ناحیەی جەلەولاو سەعدیە.

ڕووبەر: 2794 کم2، لە بری من 1288 کم2 دوای هەڵوەشاندنەوەی هەردوو ناحیەی مەیدانو قۆرەتو بە پێی بڕیاری ژمارە 321 لە 1987/6/31 بەستنیان بە مەرکەزی قەزاوە.

ژمارەی دانیشتوان: 39486 کەس بە پێی سەرژمێری 1987، لە کاتێکدا بە پێی سەرژمێری سالّی1977 ژمارەی دانیشتوانی 98807 کەس بووە.

بەپێی ئەو ژمارانەی کە لە سالّی 2007 وەرگیراوە ژمارەی دانیشتوانی خانەقین (72112) کەسەو کوردیش ڕێژەی (84٪) لە دانیشتوانی شارەکە پێك دەهێنێت.

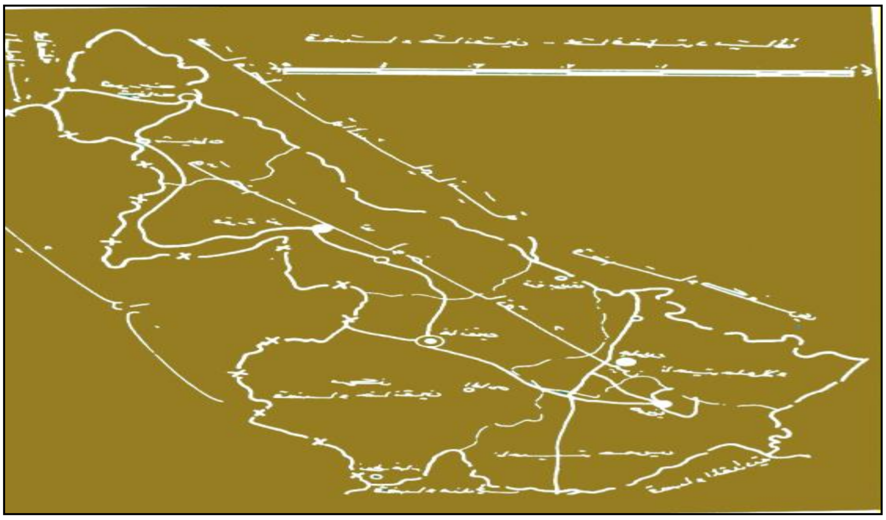

لایەنی ئابوری قەزا: ڕوبەرێکی فراوان لە زەوی کشتوکالّی بۆ چاندنی بەروبومە سەرەکیەکانی وەك گەنمو جۆو گەنمە شامی دەگرێتە خۆ، سەرەڕای بەروبومەکانی دیکەی وەك سەوزەو تۆوی زەیتو لەگەڵ ژمارەکی زۆر لە بێستانی میوەجاتو دارخورما.

هەروەها قەزایەکە بیری نەوتی تێدایە (نەفت خانە) پالاّوگەی ئەلّوەند بۆ بەرهەمهێنانی بەروبومە نەوتیەکانی وەك گازو بەنزینی تێدا دروست کراوەو 38 بیری نەوتی لەناوچەکەدا هەیەو نەوتی هەلّگیراوی کێلّگەی نەوتی نەفت خانە بە 147 ملێن بەرمیل مەزەندە دەکرێت.

ا- ناحیەی جلولاء:

سەر بەقەزای خانەقینەو لە ساڵی 1958 دا بە مەرسومێکی کۆماری دامەزرێندرا.

ڕووبەر: 467 کم2.

ژمارەی دانیشتوان: (28958) کەس بەپیچی سەرژمێری 1977 لە کاتێکدا بە پێی سەرژمێری 1987 ژمارەی دانیشتوانی بەووە بە (38002) کەس، دوا ژمارەش کە لە ساڵی 2007 دا وەرگیراوە ژمارەی دانیشتوانی (62083)کەسە.

ب.ناحیەی سەعدیە(قزل رباط)

بە پێی فەرمانێکی عوسمانی لە کاتی فەرمانڕەوایی عوسمانیەکان لە عیراق دامەزرێندرا.

ڕووبەر: 654 کم2.

ژمارەی دانیشتوان: 16843 کەس بە پێی سەرژمێری 1977 و 24810 کەس بە پێی سەرژمێری1987، دوا ژمارەش کە لەساڵی 2007 دا وەرگیراوە ژمارەی دانیشتوانی (40906)کەسە.

لە خوارەوەش خوێندنەوەیەکی تایبەت لەسەر شاری خانەقین ... باری دانیشتوان بە ژمارەو بەڵگە دەخەینە ڕوو (1957 – 2006)

بە گەڕانەوە بۆ کۆمەڵێك ئاماری تۆمارکراو لە ساڵەکانی (57, 77 , 87 , 97) و ئەو ژمارانەی کە لە وەزارەتی بازرگانی عیراق (بەپێی پسولەی خۆراك) وەرگیراوەو پشت بەستن بەو سەرچاوە جیاجیانەی بە شێوەی جۆراو جۆرو بە ژمارە بۆ ناحیەو گەڕەكو گوندو خێزانو دانیشتوانی نەتەوەو ئاینە جیاکانی شاری خانەقین وەرگیراوە، دوای ئەنجامدانی چەندین سەردانی مەیدانی بۆ گەڕەكو گوندەکانی شارەکە، سەرەڕای بەدواداچون لە گەڵ زۆربەی فەرمانگە پەیوەندارەکانو گەڕانەوە بۆ تۆمارەکانی دەرکراوو ڕاگوێزراوان بە هاوکاری لەگەڵ لیژنەی مادەی (140)ی تایبەت بە ئاسایکردنەوەی بارو دۆخی شارەکە، لە ڕێگای ئەم سەرچاوە جیاجیانەوە ئەم ئامارانەمان سەبارەت بە شاری خانەقین کۆکردۆتەوە لە ساڵی 1957 تا کاتی ڕوخاندنی ڕژێمو دواتریش تا ساڵی 2006 بە مەبەستی:

یەکەم: خوێنەر زانیاری هەبێت سەبارەت بەو سیاسەتە شۆڤێنیەی کە ڕژێمی پێشو گرتبویە بەر دژ بە کورد دیارترینیشیان نیشتەجێ کردنی عەرەبەکان نەهێشتنی بوونی کورد لە ناوچەکەدا.

دووەم: گەڕانەوەی ئەو عەرەبە هاوردانەی کە بە پێی ئەو سیاسەتە شۆڤێنیە نیشەجێ کرابوونو تا ئێستا نەگەڕاونەتەوە بۆ ناوچەکانی کە لێوەی هاتوون، بۆ ئەوەی دەرکراوەکان بتوانن بگەڕێنەوە شوێنەکانی خۆیانو قەرەبووی چەندەها ساڵەی دووربون لە خاكو كەسو كاریان بکرێتەوە.

خشتەی ژمارە (1) تایبەت بە سەرژمێری ساڵی 1957 قەزای خانەقین و ڕێژەی کوردو عەرەب و تورکمان

ژ		ژمارەی دانیشتوان	ڕێژەی دانیشتوانی کورد		ڕێژەی دانیشتوانی عەرەب		ڕێژەی دانیشتوانی تورکمان	
			ژمارە	ڕێژە	ژمارە	ڕێژە	ژمارە	ڕێژە
1	خانەقین	24896	18584	%74,7	5901	%23,7	411	%1,65
2	سەعدیە	21779	8829	%40,5	10237	%47,1	2713	%12,4
3	قۆرەتو	4722	4457	%93,3	315	%6,7	_	_
4	مەیدان	3114	2329	%74,8	785	%25,2	_	_
5	هی دیکە	3988 %6,8						
	کۆی گشتی	58499	34199	%58,4	17238	%29,5	3124	%5,34

وێنەی بەیانی تایبەت بە ئاماری ساڵی 1957 قەزای خانەقین و ڕێژەی کوردو عەرەب و تورکمان

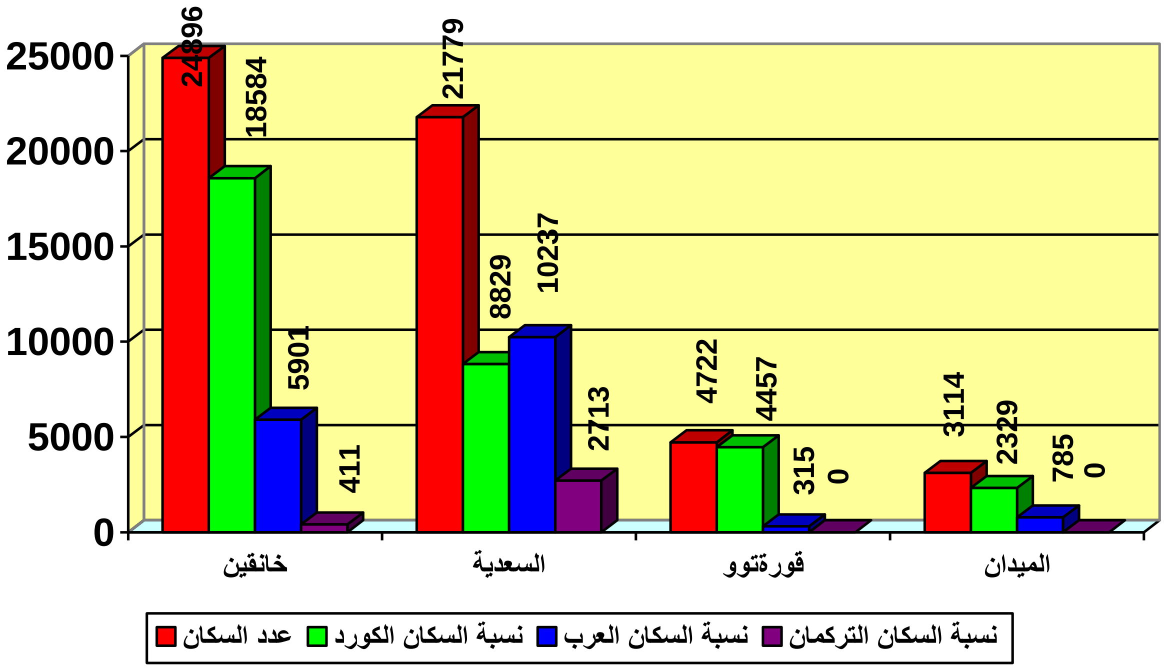

ئەوەی پێویستە ئاماژەی پێبکرێت ئاماری ئەو شارانەی لە خشتەکانی سەرەوەدا هاتووە مەرکەزی قەزاو گوندەکانی سەر بە مەرکەزی قەزا دەگرێتەوە.

جەلەولا لە ئاماری ساڵی 1957 دا ناحیە نەبووە بەڵکو گوند بووەو سەر ناحیەی سەعدیە بووە، بۆیە ئەو ئامارانەی تایبەتن بە سەعدیە جەلەولاو گوندەکانی سەر بە جەلەولاش دەگرێتەوە.

ئەم خشتەیە باری دانیشتوانی قەزای خانەقین لە سەرژمێری ساڵی 1965 دەردەخات دوای دامەزراندنی ناحیەی جەلەولا، ژمارەیەکی زۆر لەو پارچانەی ناحیەی قەرەتەپە کە زۆرینەیان عەرەب بوون خرانە سەر جەلەولا.

ژمارەی ناحیەکان + مەرکەزی قەزا	کۆی گشتی دانیشتوانی قەزا	کورد	عەرەب	تورکمان	هی دیکە
5	85088	46725 ٪54,9	30932 ٪36,3	2918 ٪3,43	4513 ٪5,3

خشتەی ژمارە (2) باری دانیشتوانی شاری خانەقین پێش 17 تموز 1968 پاش ڕەچاوکردنی ئەو گەشەیەی کە لە سێ ساڵی دوای ئاماری ساڵی 1965 دا لە ژمارەی دانیشتواندا ڕوویداوە

ناوی شار	ژمارەی دانیشتوان	ڕێژەی دانیشتوانی کورد		ڕێژەی دانیشتوانی عەرەب		ڕێژەی دانیشتوانی تورکمان	
		ژمارە	ڕێژە	ژمارە	ڕێژە	ژمارە	ڕێژە
خانەقین	35836	25836	٪72.1	9388	٪26.2	612	
جەلەولا	22606	8534	٪37.8	13212	٪58.4	860	
سەعدیە	13864	3422	٪24.7	9114	٪65.7	1328	
قۆرەتو	6785	6280	٪92.6	505	٪7.4	0	
میدان	4891	3475	٪71.1	1416	٪28.9	0	
هی دیکە	3104 ٪3.6						
کۆی گشتی	87086	47547	٪54.6	33636	٪38.6	2800	٪3.2

وێنەی بەیانی تایبەت بە باری دانیشتوانی شاری خانەقین پێش17 تموز 1968 پاش ڕەچاوکردنی ئەو گەشەیەی کە لە سێ ساڵی دوای ئاماری ساڵی 1965 دا لە ژمارەی دانیشتواندا ڕوویداوە

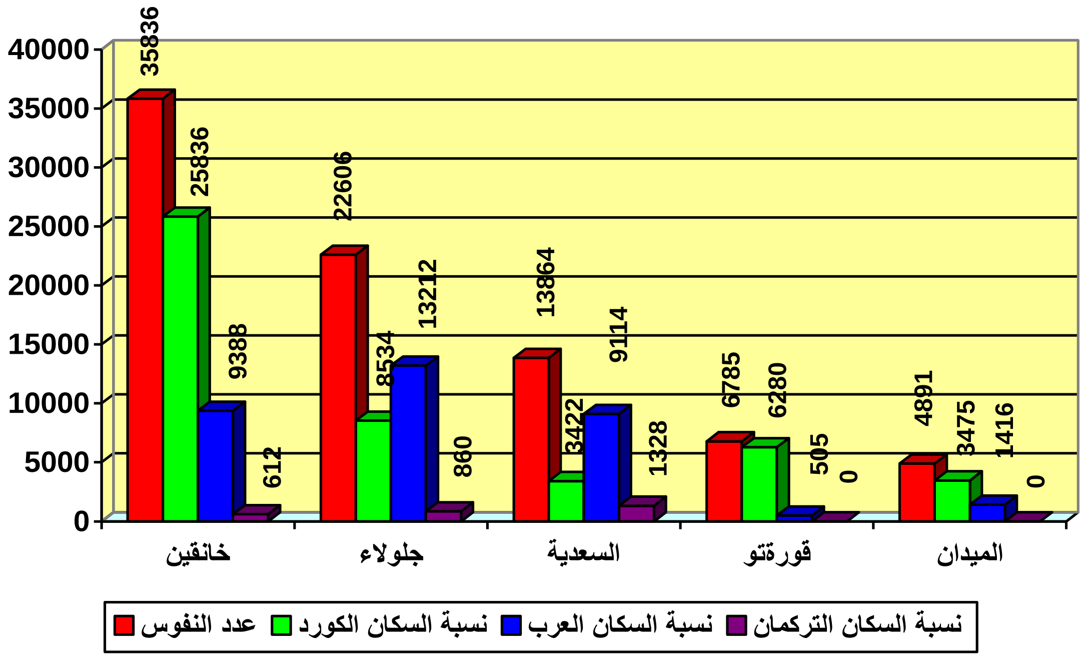

خشتەی ژمارە (3) ئەنجامی ئاماری ساڵی 1977 شاری خانەقین و دەوروبەری و ناحیەکانی سەر بە قەزا

شار	ژمارەی دانیشتوان	کورد	عەرب	تورکمان	هی دیکە
خانەقین	44675	20128	21213	2722	612
		٪45.6	٪48.3	٪5.85	
جەلەولا	28822	5714	22083	715	310
		٪19.8	٪77	٪2.5	
سەعدیە	16846	865	15206	675	100
		٪5.14	٪90.2	٪4	
مەیدان	2562	32	2518	5	7
		٪1.2	٪98.2		
قۆرەتو	5950	303	5637	0	10
		٪5.1	٪94.7	0	
کۆی گشتی	98855	27042	66657	4177	1039
		٪27.35	٪67.4	٪4.16	٪1.05

وێنەی بەیانی ئەنجامی ئاماری ساڵی 1977 ی شاری خانەقین و دەوروبەری و ناحیەکانی سەر بە قەزا

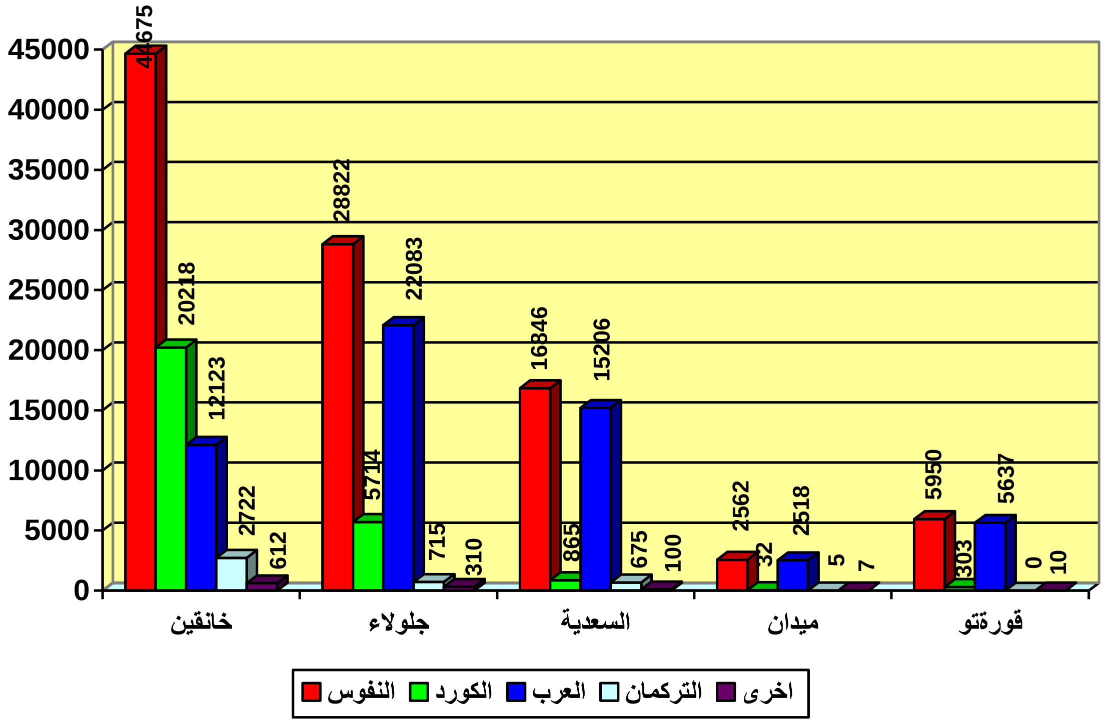

ئەنجامی ئاماری ساڵی 1977 شاری خانەقین و دەوروبەری و ناحیەکانی سەر بەقەزاکە بە ڕوونی کاریگەری سیاسەتی بەعەرەب کردنمان بۆ دەردەکەوێت کە ڕژێم لە ناوچەکەدا دەرهەق بە دانیشتوانی کورد پەیڕەوی دەکرد ئەویش بە تێبینی کردنی کەم بوونەوەی ڕێژەی کورد لە شارەکەدا لە ٪72.1 بۆ ٪45.8 لە قەزادا لە ٪54.6 بۆ ٪24.16 پێش 17 تەموزی ساڵی 1968.

خشتەی ژمارە (4) ئەنجامی سەرژمێری ساڵی 1987 شاری خانەقین و دەوروبەری و ناحیەکانی دەردەخات

ژ	ناوی شار	ژمارەی دانیشتوان	ڕێژەی دانیشتوانی کورد		ڕێژەی دانیشتوانی عەرەب		ڕێژەی دانیشتوانی تورکمان	
			ژمارە	ڕێژە	ژمارە	ڕێژە	ژمارە	ڕێژە
1	خانقین	39246	17985	٪45.8	19426	٪49.5	1835	٪4.7
2	جلولاء	37489	4839	٪12.9	32032	٪85.2	618	٪1.7
3	سەعدیە	24662	1681	٪16.8	21658	٪87.8	1324	٪5.4
	کۆی گشتی	101397	24505	٪24.2	73116	٪72.1	3777	٪3.7

وێنەی بەیانی ئە نجامی سەرژمێری ساڵی 1987 شاری خانەقین و دەوروبەری ناحیەکانی دەردەخات

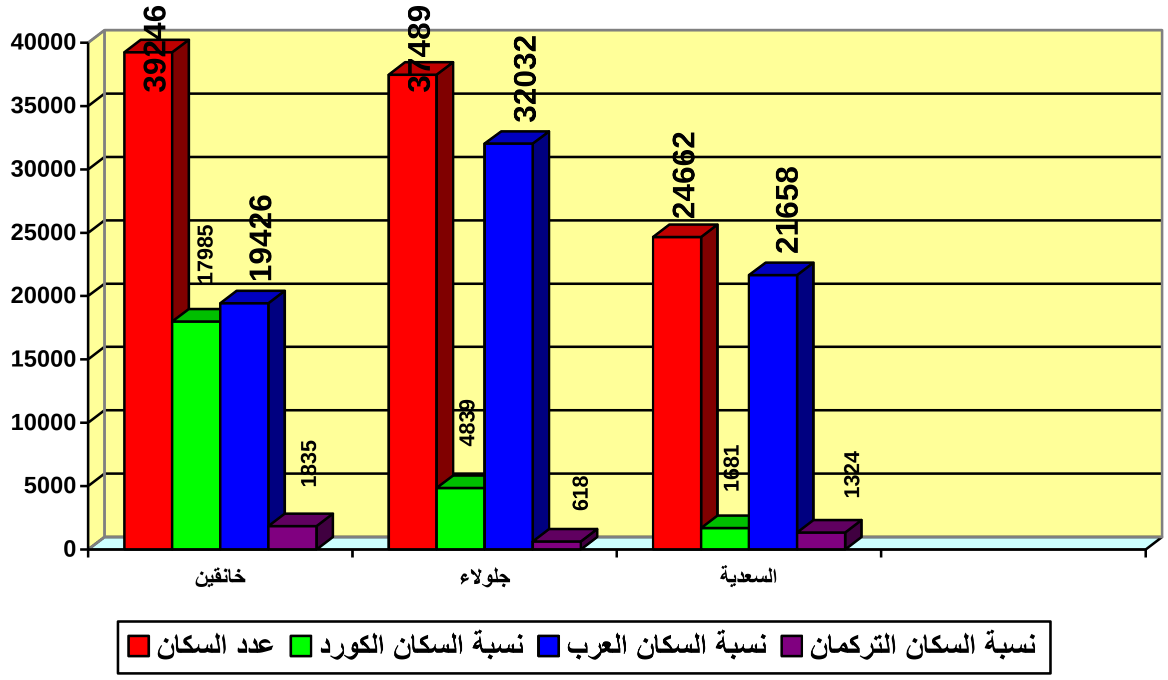

خشتەی ژمارە (5) سەرژمێری دانیشتوانی ساڵی 1997 شاری خانەقین و ناحیەکانی جگە لە هەردوو ناحیەی مەیدان و قۆرەتوو

		ڕێژەی دانیشتوانی کورد		ڕێژەی دانیشتوانی عەرەب		ڕێژەی دانیشتوانی تورکومان	
ناوی شار	ژمارەی دانیشتوان	ژمارە	ڕێژە	ژمارە	ڕێژە	ژمارە	ڕێژە
خانقین	49968	19699	٪39.4	27237	٪54.7	2942	٪5.8
جەلەولا	46147	6606	٪14.7	38639	٪83.7	902	٪1.95
سەعدیە	31874	3155	٪9.9	26495	٪83.1	2224	٪6.97
کۆی گشتی	127989	29460	٪23	92461	٪72.3	6068	٪4.74

وێنەی بەیانی سەرژمێری دانیشتوان ساڵی 1997 بۆ شاری خانەقین و ناحیەکانی جگە لە ناحیەی مەیدان و قۆرەتوو

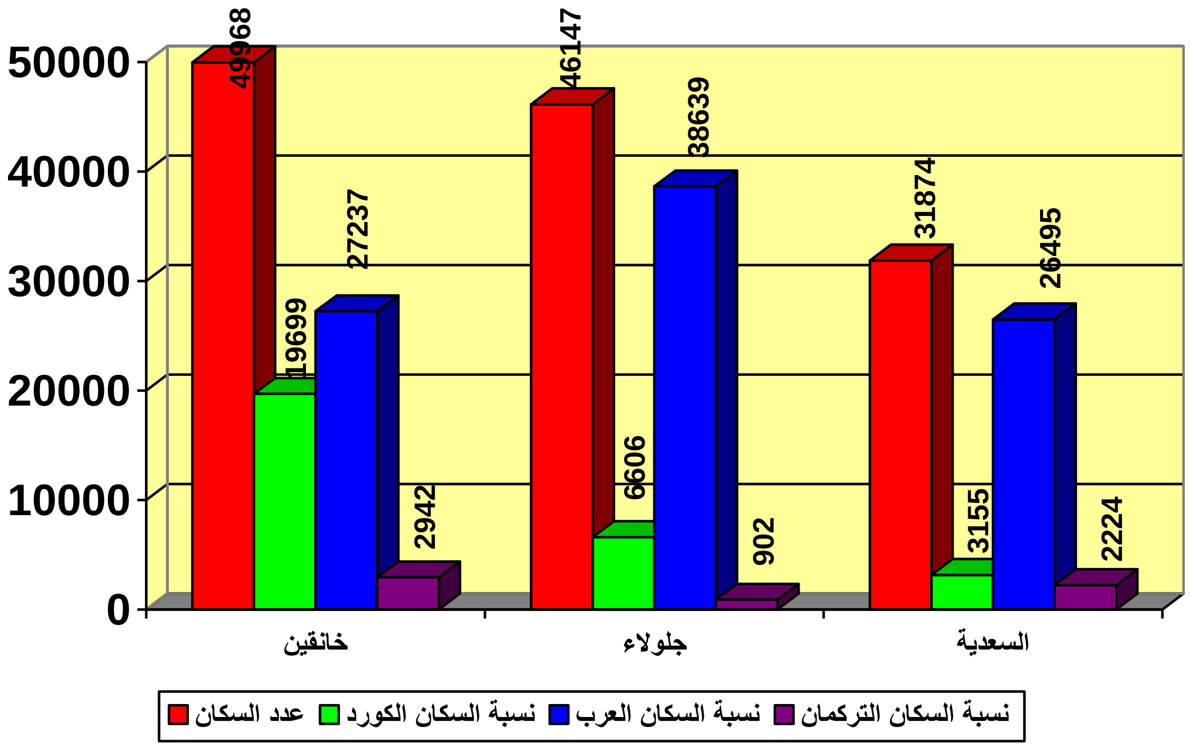

لە سەیرکردنی ئەو ئامارنەدا بۆمان دەردەکەوێت کە ژمارەی دانیشتوانی کورد لە خانەقین و دەوروبەری (25836) کەس بووەو بەر لە تەمووزی ساڵی 1968 ئەم ژمارەیە کەم بوەتەوە بۆ (19699) کەس لە ساڵی 1997 بەرامبەر بە زیادبوون لە ژمارەی دانیشتوانی عەرەبدا، بە شێوەیەك کە ژمارەی عەرەب لە ساڵی 1997 دا (27327) کەس بووە لە کاتێکدا ژمارەیان (9388) کەس بووە بەر لە تەمووزی ساڵی 1968، بە واتەیکی دیکە ڕێژەی کورد کەمبوەتەوە لە هەر ساڵکدا بە (204) کەس بەرامبەر بە زیادبوونی ڕێژەی عەرەب لە هەر ساڵێکدا بە (597) کەس لە نێوان ماوەی (30) ساڵدا.

خشتەی ژمارە (6) ژمارەی دانیشتوان و خێزانەکانی شاری خانەقین ڕوون دەکاتەوە لە حوزەیرانی ساڵی 2003 تا کۆتایی کانونی یەکەمی ساڵی 2006 و ژمارەی ئەو خێزانانەی کە لەشارەکە دەرچوون و گەڕاونەتەوە بۆ شوێنە ڕەسەنەکانیان و ئەوانەی کە گەڕاونەتەوە شاری خانەقین لەکاتی ڕووخانی ڕژێمەوە تاکو ئێستا

	حوزەیرانی 2003 تا کانونی یەکەمی 2003	کانونی دووەمی 2004 تا کانوونی یەکەمی 2004	کانوونی دووەمی 2005 تا کانوونی یەکەمی 2005	کانوونی دووەمی 2006 تا کانونی یەکەمی 2006	
ئەو خێزانانەی هاتونەتە ناو خانەقین	325	1960	5765	1655	9732
ژمارەیان	3350	7971	28893	8043	48257
ئەو خێزانانەی گەڕاونەتەوە لە خانەقینەوە بۆ شوێنەکانیان	1077	878	1985	133	4073
ژمارەیان	8779	5656	12579	971	27985
کۆی گشتی خێزانەکان	8942	10024	13804	15326	15326
کۆی گشتی لە خانەقین	54040	56355	72669	79741	79741

وێنەی بەیانی ژمارەی دانیشتوان و ژمارەی خێزانەکانی خانەقین روون دەکاتەوە لە حوزەیرانی ساڵی 2003 تا کۆتایی کانونی یەکەمی ساڵی 2006 و ژمارەی ئەو خێزانانەی کە لەشارەکە دەرچوون و گەڕاونەتەوە بۆ شوێنە ڕەسەنەکانیان و ئەوانەی کە گەڕاونەتەوە شاری خانەقین لەکاتی ڕووخانی ڕژێمەوە تاکو ئێستا

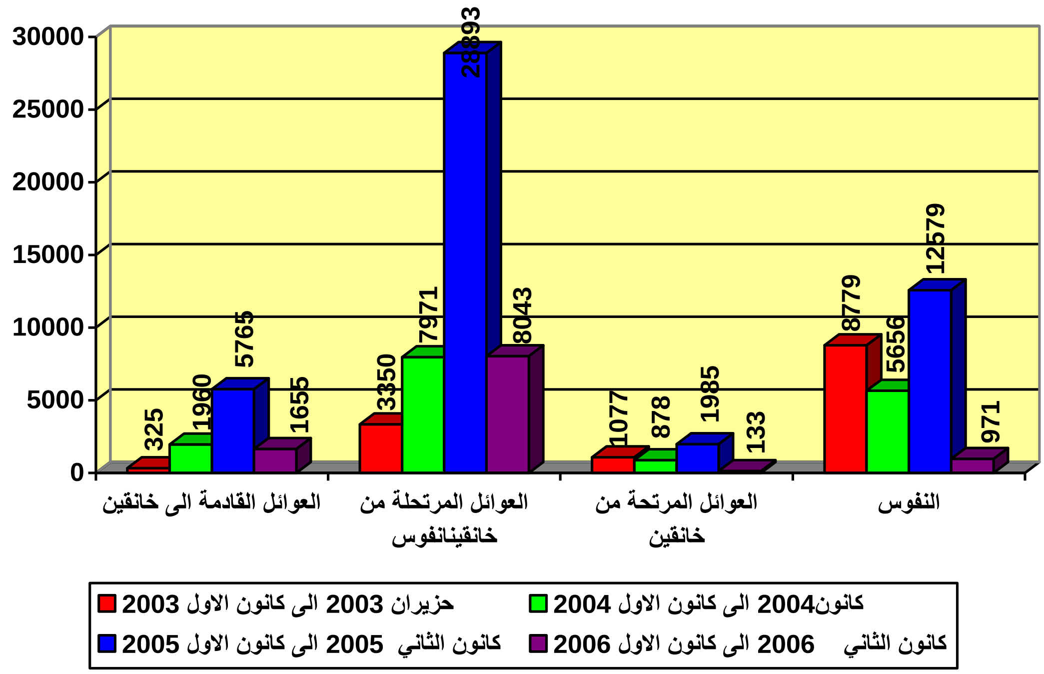

خشتەی ژمارە (7) ژمارەی ئەو خێزانە عەرەبانە دەردەخات کە پسوولەی کەسێتیان گواستۆتەوە بۆ ئەو پارێزگایانەی کە لێوەی هاتوون لە ماوەی ڕووخانی ڕژێمەوە تاکو 2006/12/31 کە 808 خێزانن و (5666) سەر کەسن

ت	ئەو پارێزگایانەی کە گەڕاونەتەوە بۆی	ژمارەی خێزانەکان	ژمارەی کەسەکان
1	دیالی	165	1159
2	ناصریه	131	937
3	دیوانیه	265	1869
4	بابل	18	126
5	مثنی	31	217
6	بغداد	45	298
7	واسط	100	689
8	صلاح الدین	32	217
9	کربلاء	19	133
10	عماره	3	21

خشتەی بەیانی ژمارەی ئەو خێزانە عەرەبانە دەردەخات کە پسوولەی کەسێتیان گواستۆتەوە بۆ ئەو پارێزگایانەی کە لێوەی هاتوون لە ماوەی ڕووخانی ڕژێمەوە تاکو 2006/12/31 کە 808 خێزانن و (5666) سەر کەسن

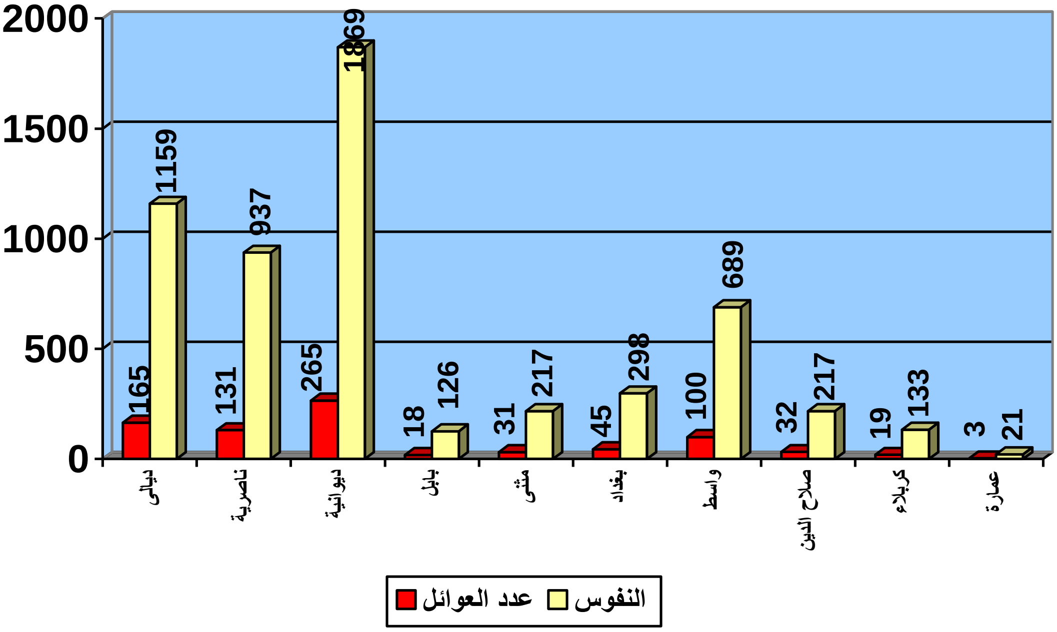

خشتەی ژمارە (8) ژمارەی ئەو گوندانە دەردەخات کە سەر بە شاری خانەقین و ناحیەکانی دەوروبەری بوون پێش تێکدانیان لە لایەن ڕژێمەوە

ژ	ناوی شار	ژمارەی گوند	ژمارەی دانیشتوان
1	خانەقین	80	17853
2	جەلەولا	50	14980
3	سەعدیە	21	4807
4	قورەتو	42	8835
5	مەیدان	45	7004
6	کۆی گشتی	238	53479

خشتەی بەیانی ژمارەی ئەو گوندانە دەردەخات کە سەر بە شاری خانەقین و ناحیەکانی دەوروبەری بوون پێش تێکدانیان لە لایەن رژێمەوە

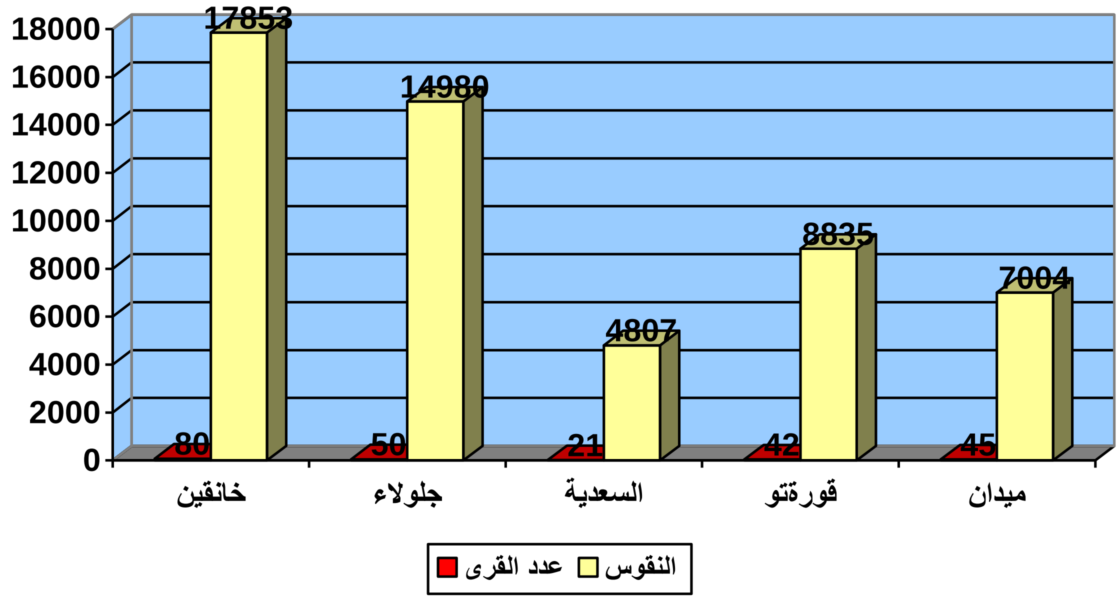

خشتەی ژمارە (9) ناوو ژمارەی دانیشتوانی گوندەکانی سەر بە خانەقین دەردەخات پێش ئەوەی ڕووبەڕووی تێکدان ببنەوە لە لایەن رژێمەوە

ناوی گوند	ژمارەی دانیشتوان	ناوی گوند	ژمارەی دانیشتوان	ناوی گوند	ژمارەی دانیشتوان	ناوی گوند	ژمارەی دانیشتوان
عەلیاوە	813	عاصي اباد	14	كريم الجيد	30	عباس قدي	20
احمد طاهر	311	باوە اسماعيل	50	تل عباس	85	محمد خضر	10
محمد کەمەر	89	حاجي علي مراد	189	علي سباهي	14	علي معز	6
مەلەك شاه	224	يوسف سليمان	303	ابراهيم فنجان	28	سيد احمد النعيمي	20
كهريز	2180	مبارك	254	حسن خليفة	100	سيد علي يوسف	10
ئەرکەوازی	1335	دارا	266	حميد ميرزا	50	حسن طليقة	5
باتيل	762	رحمن	400	كبية	279	نور محمد	60
تولە فروش	1850	بابلاوي	65	دكة عبدالقادر	420	حسين علي عزيز	50
سيف الله	28	بابلاوي محمد صالح	400	دكة حسن رشيد	54	محمود عزيز	40
كاني بز	470	محمد شيربك	98	سيد ابراهيم	22	حسين احمد	40
بيكة	150	ابراهيم خليل	128	رمضان عبدالله	40	اسماعيل العزي	30

نيكنة	80	مردان	339	حسين محمود	100	ناجي	50
كاني ماسي	265	كريم شيخ داود	100	شفيق عزيز اغا	104	دعدوش حمودي	50
بلكاتة	98	علي عزيز	151	احمد الداود	70	جاسم النعار	420
ڕەزا بەگ	12	عباس محمد ديزه	52	زيدان خلف	50	قراجن	500
نەفتخانة	532	درويش محمد علي	50	ابراهيم العلي	98	امين بابير	100
كاني ماسي بضوك	22	يوسف الجايد	50	غركان الشايع	150	سلاكتار	79
شێخ کەريم	302	محمد هميلي	60	توتك	110	ميخاس	880
علي السعدون	189	عليان علي الحسن	20	حسين عبدالله	440	محمد عباس	50
قامشلان	100	دراوسه	288	عبدالله كاكى	85	الحاج عبيد العبيدي	15

لە ماوەی نێوان دوای 17 تموزی 1968 تا هەڵگیرسانی شەڕ لەگەڵ ئێراندا ڕژێم کەوتە بەکارهێنانی ئەوپەڕی سیاسەتی دژایەتی کردنو بەکارهێنانی توندوتیژی بەرامبەر بە خەڵکی کورد بە تایبەتی کاتێك دەستی کرد بە ڕوخاندنی زۆربەی ئەو ئەو لادێیانەی سەر بە خانەقینو مەیدانو قۆرەتو بوون خەڵکەکەی بە زۆرە ملێ دەرکردن، تەنها ئەو لادێیانە مانەوە کە زۆرینەی دانیشتوانەکانیان عەرەب بوونو پێشتر هەستا بوو بە سەرژمێری کردنی دانیشتوانەکەیو گۆڕینی ناوە کۆنەکانی بە ناوی عەرەبی دیکە وەك لە خوارەوەدا هاتووە:

ناوی گوندی کۆنو نوێ	ژمارەی خێزان			**ژمارەی دانیشتوان**		
	عەرەب	کورد	کۆ	نێر	اناث	المجموع
الفدائي	54	0	54	155	158	313
محمد هميلى (النيل)	29	8	37	117	126	243
على سعدون (الجماهير)	29	0	29	88	79	167
كەريم داوود (النصر)	36	0	36	101	100	201
على بك (الجمهورية)	37	3	40	115	113	228
درويش كاكي (الفجر)	12	1	13	37	48	85
مهدي كريم (الفردوس)	9	1	10	37	31	68

الرحاملة	13	10	23	77	88	165
قةلاَ	28	3	31	96	103	199
محمد العباسي (المكارم)	17	0	17	43	46	89
عليان علي (الشروق)	25	0	25	100	100	200
حسن جرات (الجزائر)	14	0	14	45	46	91
يوسف الجايد (تونس)	24	0	24	88	68	156
الدرواسة (المغرب)	48	0	48	148	166	314
علي خان (30تموز)	66	0	66	211	227	438
دارا (اليرموك)	20	0	20	82	73	155
ملا رحمن	42	1	43	121	132	253
مبارك (الكرامة)	70	0	70	182	181	363
يوسف بك (يثرب)	66	0	66	216	212	428
مردان	7	16	23	77	78	155
احمد هلال	22	1	23	59	51	110
تل ابيض	18	0	18	56	54	110
محمد شيربك (احد)	20	0	20	75	52	127
ميخاس (17تموز)	2	85	78	277	276	556
احمد طاهر	77	8	85	179	183	362
علياوة	166	13	179	613	544	1157
الاخوة	26	0	26	67	52	119

جوداكاری ڕەگەزی و زۆرەملیٚ گۆڕینی دیموگرافی:

1- بە زۆر قەدەغەكردنی هەر دەركەوتنو هاتووچۆیەیەك لە شریتی سنووری لەگەڵ ئێران بە بڕیاری ژمارە 370 في 1982/8/1.

2- بڕیاری ژمارە 666 فی 1980/5/7 ئەنجومەنی سەركردایەتی شۆڕش بە لێسەندنەوەی ناسنامە لە فەیلییەكان.

3- بڕیـــاری ژمـــاره 180 فی 1980/2/2ی ئەنجومـــەنی ســـەرکردایەتی شـــۆرش تایبـــەت بـــە دیاریکردنی ئەوانەی کە ناسنامەی عیراقی دەیانگرێتەوە، بە شێوەیەك کە هیچ هیچ کوردێکی فەیلی بۆی نییە ببێتە خاوەنی ناسنامە.

4- نووسراوی 15 س.ش 3352 لە 1998/12/3ڕێنمایی لـــە ســـەرکردایەتی حیزبەوە(بـــەعس)لە خانەقین بۆ بە دەرکردنی خێزانە کوردەکان بۆ دەرەوەی قەزای خانەقین.

5- نووسراوی س/42/2 فی 1999/1/17 لە قایمقامی قەزای خانەقین بۆ قیادەی بەربسی حیـزب بڕیار ئەدات بـە ڕاگواسـتنی خێزانـە کوردەکـانو دابـەش کردنـی موڵـكو ماڵـەکانیان بەسـەر عەرەبەکاندا.

6- نووسراوی ژمارە 1469 لە 1986/11/3 تایبەت بە پێکهێنانی لێژنەك بۆ فرۆشتنی خـانوی ڕاگوێزراوەکانی خانەقینو جەلەولا.

7- نووســـراوی ژمـــارە 363/25 لـــە 1999/3/24 لـــە قایمقـــامی خانـــەقین ۆ بەرپرســـانی حیزب(ڕێنماییەکانی **طه یاسین رمضان**) لە کەم کردنەوەی ڕێژەی کورد لە خانەقین بۆ لە 20٪ و فەرماندان بە گواستنەوەی مامۆستایانی سەرەتایوناوەندیو دوانی بۆ دەرەوەی قەزا.

8- نووسراوی 177 ڕووبەر لە 1999/2/28 لە شارەوانی خانـەقین تایبـەت ب تێکـدانی چـەند گەڕەکێکی کوردی شارەکە پشت بەستن بە جێبەجێکردنی فەرمانی گە یاسین رمچان.

9- چـــەندەها نوســـراو بـــە ژمارەکـــانی (س/150/1 فی 1972/2/20 , س/1681/1 فی 1997/11/15 , س/38/1 فی 2002/1/19 , س/813/1 فی 1997/6/23 , س/855/1 فی 1997/7/6) تایبەت بە گواستنەوەی خێزانی کـورد بـۆ دەرەوەی پارێزگـای دیالە.

تێبینی: دەقی ئەم نووسراوانەو کە لەسەرەوە ئاماژەی پێکراوەو چەندین نووسراوی دیکە کە تایبەتن بەو بابەتەی سەرەوە لە ژمارە 1 تا 37 لە ئەرشیفدا پارێزراون.

بە پێویست دەزانرێت کاریگەری بەزۆر ڕاگواستنو نیشـتەجێکردنی خـەڵکانی هـاوردە لابرێـت، مـافی خەڵکی شارەکەش بپارێزرێت لە گەڕانەوەیان بۆ سەر هەرێمی کوردستان.

قەزای میقدادیة:

پێشتر بە شارەبان ناسرا بوو کرا بە مەرکەزی قەزا بەپێی فەرمانی مەلەکی لە ســاڵ 1950.

ڕووبەر: 542 کم2

ژمارەی دانیشتوان: 78671 کەس بەپێی سەرژمێری ساڵی 1987 لە کاتێکدا بە پێــی ســەرژمێری ساڵی 1977 ژمالاەی دانیشتوانی72 کەس بوون.

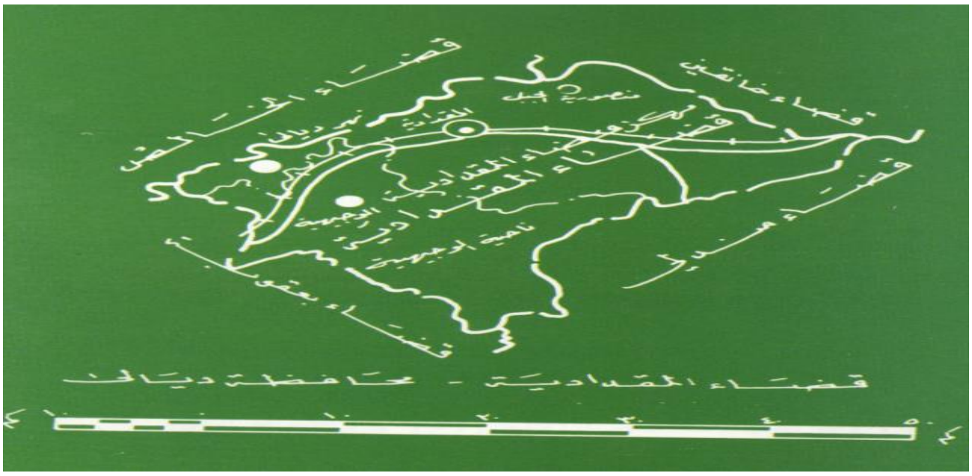

قەزای بەلەدروز

بە پێی مەرسومی کۆماری ژمارە 459 لە ڕێکەوتی 1987/7/26دامەزرێنراوە

ڕووبەرەکەی: 2017 کم2

ژمارەی دانیشتوانی: 48625 کەسە بەپێی سەرژمێری ساڵی 1987.

أ- ناحیە مندلی:

ئەم ناحیەیە قەزا بوو بە فەرمانی عوسمانی دامەزرا تا دەرچوونی مەرسومی کۆماری ژمارە 459 لە ڕێکەوتی 1987/7/26.

سەر بەقەزای بەلەدروزەو دەکوێتە ڕۆژهەلاٚتی شاری بەعقوبە.

ڕووبەر: 1513 کم2

ژمارەی دانیشتوانی: 8092 کەسە بەپێی سەرژمێری ساڵی1987لە کاتێکدا بەپێی سەرژمێری ساڵی 1977 1977مەندلی قەزا بوو ژمارەی دانیشوانی 25656کەس بوو.

ناوی کۆنی مەندلی بەندینك یان بەندیجینە شارەکە زۆر کۆنەو یەکێك بووە لەو شارانەی کەخەڵکێکی زۆری تێدا نیشتەجێبووە دەوڵەمەندبووە لەڕووی ئابووریو بەرووبومی کشتوکاڵیەوە.

پاشکۆی ژماره (1)

ئەو بڕیارو مەرسومە کۆماریانەی تایبەتن

بە گۆڕانکاری ئیداری دیموغرافی

پارێزگای دیالە(بڕیارەکانی 1-37)

ژ	ژمارەی بەڵگە نامە یان بڕیار	بابەت	تێبینی
1	370لە 1982/8/1	قەدەغەکردنی هاتنو چون لە شریتی سنووری (لەگەڵ ئێران)	نووسراوەکە بەکارهێنانی هێز زیاد دەکات.
2	بڕیاری ژمارە 666 لە 1980/5/7	بڕیاری ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش/ لێسەندنەوەی (لەکارخستنی) ناسنامە لە فەیلییەکان	
3	بڕیاری ژمارە 200 لە 1980/2/7	ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش/ تایبەت بە لێسەندنەوەی (لەکارخستنی) ناسنامە لە فەیلیەکان.	
4	بڕیاری ژمارە 180 لە 1980/2/2	ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش/ دیاری کردنی ئەو کەسانەی کە ناسنامەی عیراقی دەیانگرێتەوە	کوردە فەیلییەکان بۆیان نییە ناسنامە دەربهێنن
5	مەرسومی کۆماری 385 لە 1975/5/5	مەرسومی کۆماری تایبەت بە دامەزراندنی ناحیەی مەندلی	کە سەر بە قەزای مەندلی دەبێت
6	172 لە 1979/4/2	مەرسومی کۆماری تایبەت بە هەڵوەشاندنەوەی ناحیەی مەندلی	بخرێتە سەر مەرکەزی قەزا
7	226 لە 1971/5/31	مەرسومی کۆماری تایبەت بە دامەزراندنی ناحیەی مەرکەزی خانەقین	سەر بە قەزای خانەقین دەبێت.
8	172 لە1979/4/2	مەرسومی کۆماری تایبەت بەهەڵوەشاندنەوەی ناحیەی مەرکەزی خانەقین.	بخرێتە سەر مەرکەزی قەزای خانەقین
9	489 لە 1981/4/21	ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش/ قەرەبوو کردنەوەی ئاوەرەکان	لە خانەقینو بە ناوکردنی زەویو زارەکانین بە ناوی دەوڵەت.
10	15س.ش 3351لە1998/12/3	ڕێنمایە سەرکردایەتیەکانی حزب لە خانەقین بۆ سەرۆکی تیپە حزبیەکان	ئاوارەکردنی خێزانەکان بۆ دەرەوەی قەزای خانەقین.
11	ژمارە 8 لە1998/1/7	چارەسەرکردنی نزوحی خێزانە کوردەکان بۆ پارێزگای دیالە	پابەند بوونی ڕێکخراوە حزبیەکان بۆ قەدەغەکردنی
12	س/42/2 لە1999/1/17	نووسراوی قائمقامی قەزای خانەقین بۆ سەرکردایەتی شوعبەی حزب لە	تایبەت بە ئاوارە کردنی خێزانە کوردەکانو دابەش کردنیماڵو

		خانەقین .	موڵكیان بەسەر عەرەبەكاندا.
13	1469 لە 1981/11/3	دانانی لیژنەیەك بۆ فرۆشتنی خانوی دەركراوەكان لە خانەقینو جەلەولا.	
14	244 لە 1996/6/20	نووسراوی قائمقامی قەزای خانەقین/ تایبەت بە ئاوارەكانی خانەقینو جەلەولا.	
15	363/25 لە 1999/3/24	لە قائمقامەوە بۆ سەركردایەتیەكانی حزب(ڕێنماییەكانی طه یاسین رمضان)	كەمكردنەوەی ڕێژەی كورد بۆ 20٪ فەرمانی گواستنەوەی مامۆستایان بۆ دەرەوەی قەزا.
16	المساحه/177 لە 1999/2/28	نووسراوی شارەوانی خانەقین تایبەت بە تێكدانی گەڕەكە كوردیەكانی شارەكە.	لەسەر ڕێنماییەكانی طه یاسین رمضان
17	178 لە 1998/2/14	تایبەتە بە ناوی ڕاگوێزراوەكانو دیاری كردنی ماڵومولكیان.	بەمەبەستی دەست بەسەرداگرتنیو دابەش كردنی بەسەر عەرەبەكاندا.
18	1993 لە 1995/3/12	ڕاگواستنی خێزانەكان بۆ دەرەوەی پارێزگای دیالە.	لەگەڵ ناوو گواستنەی قەیدی نفوسیان
19	س/150/1 لە 1997/2/20	ڕاگواستنی خێزانەكان لە خانەقینەوە بۆ دەرەوەی پارێزگای دیالە.	لەگەڵ ناوو گواستنەی قەیدی نفوسیان
20	س/150/1 لە 1997/2/13	ڕاگواستنی خێزانەكان لە خانەقینەوە بۆ دەرەوەی پارێزگای دیالە.	لەگەڵ ناوو گواستنەی قەیدی نفوسیان
21	س/1681/1 لە 1997/11/15	ڕاگواستنی خێزانی (یحیی بهرام) بۆ پارێزگای بابل	لەگەڵ گواستنەوەی قەیدی نفوسیان
22	س/38/1 لە 2002/1/19	ڕاگواستنی خێزانی هاولاتی (نصرت نور محمد) بۆ پارێزگای ئەنبار.	لەگەڵ گواستنەوەی قەیدی نفوسیان
23	س/1182/1 لە 1997/8/31	ڕاگواستنی خێزانی هاولاتی (حسین علی محمود)	لەگەڵ گواستنەوەی قەیدی نفوسیان
24	س/813/1 لە 1997/6/23	ڕاگواستنی خێزانی هاولاتی (نصرالله سلمان)	لەگەڵ گواستنەوەی قەیدی نفوسیان
25	س/855/1 لە 1997/7/6	ڕاگواستنی خێزانی هاولاتی (ماجد محمدعلی عباس) بۆ پارێزگای بابل.	لەگەڵ گواستنەوەی قەیدی نفوسیان
26	س/1939/1 لە 1997/12/3	ڕاگواستنی خێزانی هاولاتی (محمد علی مراد)	لەگەڵ گواستنەوەی قەیدی نفوسیان
27	س/1630/1 لە 1998/7/4	ڕاگواستنی خێزانی هاولاتی (عباس صالح الزهاوی) بۆ پارێزگای ئەنبار	لەگەڵ گواستنەوەی قەیدی نفوسیان

28	س/1033/1/ له 1997/8/7	ڕاگواستنی خێزانی هاوڵاتی (اغایار قلی نجف) بۆ پارێزگای کەربەلا	لەگەڵ گواستنەوەی قەیدی نفوسیان
29		ڕاگواستنی خێزانی هاوڵاتی (احمد محمد شاه ویس) بۆ پارێزگای بابل.	لەگەڵ گواستنەوەی قەیدی نفوسیان
30	1160 له 1975/11/24	بڕیاردان بە نیشتەجێبوونی دانیشتوانی ناوچە سنوریەکان لەو خانووە حکومیانەی کە بۆ ئەم مەبەستە دروست کرابوون	وەقائعی عیراقی ژمارە 2499 له 1975/11/24
31	32/م6 له 1986/11/1	لیستێك بە خۆبەخشەکانی (تەبەعیەی ئێرانی) بۆ بەشداری کردن لە قادسیەی صدام.	لە ئەمنی عامەوە / بۆ جەیشی شەعبی
32	1624/6 له 1987/8/29	بڕینەوەی مووچەی خانەنشینی بۆ چەند گرتوویەکی کورد دوای (لە سێدارەدانیان)بە بیانووی ئەوەی سەر بە حزبی دەعوە بوون.	لە طه یاسین رمضانەوە/ بۆ جەیشی شەعبی.
33	32/م6 له 1987/9/15	وازهێنان لە دەست بە گیراوەکانی نوگرە سەلمان بەوەی کە کەسەر بە حزبی دەعوە بووبن، دانانی مردنیان(لەسێدارەدان)یان لە کاتی خزمەتدا	لە بەڕێوەبەری ئەمنی عامە/ بۆدیوانی سەرۆکایەتی"ناوی 10 لەو کەسانە"
34	ق 42241/10 له1987/10/1	بەخشینی مووچەی خانەنشینی بە خێزانی (لەسێدارەدراوەکان) لەگەڵ لیستێ لە ناوەکانیان.	بدوای ئەوەی کە دەرکەوت سەر بە حزبی دەعوە نین/ لە دیوانی سەرۆکایەتی کۆمارەوە.
35	ش.س./47191 له1989/5/21	سەرف کردنی مووچە بۆ کۆمەڵێکی دیکەی (لەسێدارەدراوەکان) لەسەر ئەساسی ئەوەی کە لەکاتی خزمەتی وەزیفیدا مردوونو سەر بە کەرتەکانی جەیشی شەعبی بوون.	لە بەڕێوەبەری ئەمنی عامەوە بۆ دیوانی سەرۆکایەتی (10) کەس (هی دیکەش).
36	ق 22332/10 له 1989/6/11	بەخشینی مووچەی خانەنشینی بە خێزانی مردووەکان (دوای لە سێدارەدانیان) لەسەر بنەمای ئەوەی کە لە کاتی خزمەتدا لە جەیشی شەعبی مردون.	(8) کەس بوون سەر بە کەرتەکانی جەیش شەعبیبوون پێش دەستبەسەرداگرتنیان و لە سێدارەدانیان بە بیانووی ئەوەی سەر حزبی دەعوە بوون
37	1566 له 1980/10/9	فرۆشتنی ماڵو موڵکی تایبەت بە ئێرانیە موسەفیرەکان.	وەقائعی عیراقی 2800 له 1980/10/27

پارێزگای واسط (كوت)

چوارەم: پارێزگای واسط(كوت):

ڕووبەر: 17012كم2

یەكە ئیداریەكان:

1- **قەزای كوت+ناحیەی واسط، ناحیەی شیخ سعد**

2- **قەزای نوعمانیه +ناحیەی ئەحرار**

3- **قەزای الحی + ناحیەی الموفقیه**

4- **قەزای بدره + ناحیەی جەصان**

5- **قەزای صویره + ناحیەی العزیزیه، ناحیەی الزبیدیه، ناحیەی الحفریه**

قەزای بەدره

بە پێی فەرمانێكی عوسمانی ساڵی1817م دامەزرێندرا مەركەزی ئەم قەزایە دەكەوێتە سەر سنووری عیراق – ئێران لە ڕۆژهەڵاتی باشووری شاری كوت.

ڕووبەرەكەی: 1835 كم2 دوای هەڵوەشاندنەوەی ناحیەی زورباگیەو لكاندنی بە مەركەزی قەزاوە بە پێێی مەرسومی كۆماری ژمارە 321 لە 1987/6/11.

ژمارەی دانیشتوان: 2614 كەس بە پێی سەرژمێری ساڵی 1987 لە كاتێكدا بە پێی سەر ژمێری رەسمی ساڵی 1977 ژمارەی دانیشتوانی قەزایەكە 15329 كەس بووە

ئەم قەزایە تەنها ناحیەی جەصان دەگرێتە خۆ

ناحیەی جەصان:

بە پێی خواستی مەلەکی لە ساڵی 1928 دامەزرێندرا، پێشتر لە عەهدی عوسمانیەکاندا سەر بە لیوای مەندلی بوو پێش دا مەزراندنی لیوای کوت(**واسط**) پاشان لە ساڵی 1955 وەك ناحیەك لکێندرابە قەزای بەدرەوە سەر بە پارێزگای واسط.

رووبەر: 1905 کم2، ژمارەی دانیشتوان 6012کەس بوون بە پێی سەرژمێری ساڵی1987، (نزیکەی 9619 کەس بوون لە ساڵی 2007).

ناوچەی بەدرەو جەصان بۆ ماوەیەکی دوورو درێژ لە فەرمانڕەوایی عوسمانیەکاندا بەسترا بوو بە موتەصەروفیەی بابانو کۆیەو حەریرو ئەربیلەوە کە موتەصەریف حوکمی دەکردو ڕاستەوخۆ سەر بە والی بەغداد بوو لەلایەن ئەمیشەوە دادەمزرێندرا، سەرەڕای ئەمەش هەندێك لەم موتەصەریفانە لە ئەمرو فەرمانی والی دەردەچوون لە ساڵی 1762 دا ناوچەی بەدرەو جەصان لە ژێر ڕکێفی سلێمان پاشادا بوو بیری کردەوە چۆن لە ژێر دەسەلاتو فەرمانی والی بەغداد (عەلی پاشا) خۆی دەرباز بکات کە هەڵمەتێکی زۆری سەربازی ئامادە کردبوو بە شەڕێکی گەورە کۆتایی هاتو تێیدا سوپای سلیمان پاشا هەڵهاتنو سەرکردەکەشیان بەرەو کرمانشاهـ ڕای کرد، ئەم ناوچەیە هەمووی درایە (احمد پاشا) کەحوکمی ئەو ناوچەیەی دەکرد لە ژێر چاودێری حکومەتی بغداد.

مەبەستمان لە باسکردنی ئەم لایەنە مێژویە دەرخستنی پەیوەندی پتەوی جوگرافی ئەم ناوچانەیە بە هەرێمی کوردستانەوە.

بەدرە بە بەرهەمهێنانی باشترین جۆری خورما بەناوبانگەو سەرەڕای کێڵگەی نەوتی کە لە قەزایەکەدا دۆزراوەتەوە بڕی هەڵگیراوی نەوتیەکەی دەگاتە 1203 ملیۆن بەرمیل، ژمارەی بیرەکانیشی 2 بیرە.